

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

Brno 2018

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

BRNO 2018

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 59
Volume 59

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí. Falzum arabské mince z druhé poloviny 8. století (obr. 81, str. 277).

Cover Photography

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí (Square). Falsum of the Arabic coin from the 2nd half of the 8th century (Fig. 81, Pg. 277).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2018
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2018 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Editorial

Vážení přispěvatelé a čtenáři,

v uplynulém roce proběhly v rámci periodika Přehled výzkumů dvě významné inovace. Jak už jsme informovali elektronickou formou v prvním letošním čísle, od března 2018 jsme indexováni v citační databázi Scopus. Tato bezpochyby potěšující událost byla následována spuštěním kompletního databázového rejstříku všech ročníků a čísel časopisu, zpracovaného v rámci projektu Strategie AV21 „Paměť v digitálním věku“. Rejstřík naleznete online na webových stránkách Přehledu výzkumů v sekci Vyhledat článek, kde je pro Vás připraven formulář s pokročilým multikriteriálním vyhledáváním. V současnosti připravujeme k výsledkům Vašich dotazů také připojení PDF jednotlivých studií a zpráv.

Ve druhém čísle Přehledu výzkumů je zastoupena dvěma příspěvky doba římská a třemi mladší fáze raného středověku. Ondrej Šedo se v širokém kontextu zabývá některými kultovními praktikami spojenými se zánikem různých objektů v období antiky na pozadí výzkumu studny na známé římské lokalitě Mušov-Neurissen. Marek Vlach se zaměřuje na možnosti demografického modelování a simulace na příkladu markomanské populace na středním Dunaji. Trojice autorů Marian Mazuch, Marek Hladík a Lumír Poláček se věnuje úpravám hrobových jam na pohřebištích ve velkomoravských Mikulčicích s důrazem na otázku tzv. hrobek. Pavel Šlězár podává přehled současného stavu poznání raně středověkého osídlení katastru Moravičan, zejména opevněné polohy Soutok. Miriam Nývltová Fišáková ve svém příspěvku vyhodnocuje osteologické nálezy z výzkumu horizontu 10.–12. století z Přerova, Horního náměstí č. p. 19 a 20.

Nadcházející jubilejní 60. ročník časopisu Vás jistě potěší inovovanou grafickou podobou a doufáme, že i rozšířenou redakční spoluprací s autory.

Za redakci

*Šárka Krupičková, Rudolf Procházka
V Brně, 16. listopadu 2018*

Dear Contributors and Readers,

The past year saw two important innovations concerning the open access journal Přehled výzkumů. As we previously informed you electronically in volume one this year, we have been indexed in the Scopus citation database since March 2018. This undoubtedly positive news was followed by the launch of a complete database register of all years and volumes of the magazine, which were processed as part of the Strategy AV21 “Memory in the Digital Age” project. The register is available online at the Přehled výzkumů website in the Search Paper section where you can find the form with the advanced multi-criteria search. We are currently preparing the studies and reports in PDF format to match your search results.

The second volume features two contributions regarding the Roman Age and three papers concerning the later phases of the Late Middle Ages. Ondrej Šedo explores the broad context of some of the cultic practices associated with the demise of various objects in the antiquity against the background of the excavations of a well discovered in the famous Roman site of Mušov-Neurissen. Marek Vlach focuses on the possibilities of demographic modelling and simulation using the example of the Marcomanni population in the mid-stream of the Danube. Marian Mazuch, Marek Hladík and Lumír Poláček present the topic of grave pits at the Great Moravian Mikulčice burial grounds with the emphasis on the so-called tombs. Pavel Šlězár presents an overview of the current level of knowledge of early medieval settlements in the cadastre of Moravičany, particularly the fortified site of Soutok. In her contribution, Miriam Nývltová Fišáková evaluates osteological finds from the research of the 10th/12th-century horizon in Přerov, Upper Square No. 19 and 20.

You will surely enjoy the new graphic design and extended editorial cooperation with the authors that are presented in this 60th, jubilee edition of the magazine.

On behalf of the editors,

*Šárka Krupičková and Rudolf Procházka
Brno, November 16, 2018*

Obsah

Studie a krátké články Case Studies and Short Articles Studien und kurze Artikel 7

Radka Knápek, Ondrej Šedo

- Manipulace s těly jelenů v době římské a možnosti interpretace nálezů ze studny zkoumané při výzkumu v trati Mušov-Neurissen** 9

Marek Vlach

- Demography modelling and simulation of the barbarian populations of the “Marcomannic” settlement structures of the Middle Danube region** 45

Marian Mazuch, Marek Hladík, Lumír Poláček

- Úpravy hrobových jam, konstrukce v hrobech a fenomén tzv. hrobek v Mikulčicích** 87

Karel Faltýnek, Jakub Novák, Pavel Šlégar

- Raně středověké osídlení v Moravičanech na Soutoku** 119

Miriam Nývtová Fišáková

- Masná složka potravní subsistence hradu Přerov na příkladu výzkumu č. p. 19, 20 (10./11. – 12. století)** 161

Přehled výzkumů na Moravě a ve Slezsku 2017 Overview of Excavations in Moravia and Silesia 2017 Übersicht den Grabungen in Mähren und Schlesien 2017 197

Středověk a novověk, Middle Ages and Modern Times, Mittelalter und Neuzeit

- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 199
- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 200
- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 202
- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 203
- Blansko (okr. Blansko) 204
- Boskovice (okr. Blansko) 206
- Brno (okr. Brno-město) 206
- K. ú. Město Brno 207
- K. ú. Staré Brno 212
- K. ú. Štýřice 212
- K. ú. Veverí 213
- Kat. Brno-město 216
- Kat. Staré Brno 217
- Kat. Štýřice 217
- Kat. Veverí 218
- Brno (okr. Brno-město) 225
- Brno (k. ú. Maloměřice, okr. Brno-město) 226
- Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město) 227
- Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město) 228
- Březina (k. ú. Proseč u Březiny, okr. Brno-venkov) 229
- Bučovice (okr. Vyškov) 229
- Bystřička (k. ú. Bystřička I, okr. Vsetín) 230
- Čáslavice (okr. Třebíč) 230
- Černá Hora (okr. Blansko) 230
- Dobromilice (okr. Prostějov) 231

Dolní Loučky (okr. Brno-venkov)	232
Francova Lhota (k. ú. Pulčín, okr. Vsetín).	232
Holešov (okr. Kroměříž).	232
Hostěnice (okr. Brno-venkov).	233
Hostěnice (okr. Brno-venkov).	233
Hrabová (k. ú. Hrabová u Dubicka, okr. Šumperk)	234
Hradec nad Moravicí (okr. Opava).	235
Hutisko-Solanec (k. ú. Hutisko, okr. Vsetín)	236
Ivančice (okr. Brno-venkov).	236
Jamolice (okr. Znojmo).	238
Jaroměřice nad Rokýtnou (okr. Třebíč)	240
Starý Petřín (k. ú. Jazovice, okr. Znojmo).	241
Jedovnice (okr. Blansko)	241
Jedovnice (okr. Blansko)	241
Jihlava (okr. Jihlava).	242
Jihlava (k. ú. Staré Hory, okr. Jihlava)	243
Jihlava (okr. Jihlava).	243
Jihlava (okr. Jihlava).	244
Jihlava (k. ú. Staré Hory, okr. Jihlava)	245
Jihlava (k. ú. Staré Hory, okr. Jihlava)	246
Jihlava (okr. Jihlava).	246
Jimramov (okr. Žďár nad Sázavou)	246
Jívová (okr. Olomouc).	247
Kostelec (k. ú. Kostelec u Jihlavy, okr. Jihlava), Dolní Cerekev (k. ú. Dolní Cerekev, okr. Jihlava).	248
Krnov (k. ú. Opavské předměstí, okres Bruntál).	250
Kroměříž (okr. Kroměříž)	251
Kunštát (k. ú. Kunštát na Moravě, okr. Blansko).	251
Kuřim (okr. Brno-venkov)	251
Lipovec (k. ú. Lipovec u Blanska, okr. Blansko).	251
Litenčice (okr. Kroměříž).	252
Loštice (okr. Šumperk).	252
Lysice (okr. Blansko)	254
Mokrá-Horákov (k. ú. Horákov, okr. Brno-venkov).	255
Moravské Budějovice (okr. Třebíč)	255
Moravský Krumlov (okr. Znojmo)	256
Moravský Krumlov (okr. Znojmo)	257
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	258
Náměšť nad Oslavou (okr. Třebíč)	259
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc).	259
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc).	261
Olšany u Prostějova (okr. Prostějov)	261
Orlovice (k. ú. Orlovice, okr. Vyškov).	262
Ostrovačice (okr. Brno-venkov)	262
Podivín (okr. Břeclav)	263
Podivín (okr. Břeclav)	263
Pohled (okr. Havlíčkův Brod).	264
Popůvky (k. ú. Popůvky u Brna, okr. Brno-venkov)	264
Prusy-Boškůvky (k. ú. Moravské Prusy, okr. Vyškov).	264
Přerov (k. ú. Předměstí, okr. Přerov).	265
Puklice (k. ú. Puklice, okr. Jihlava)	265
Rejchartice (k. ú. Rejchartice u Šumperka, okr. Šumperk)	266
Rosice (k. ú. Rosice u Brna, okr. Brno-venkov)	267
Rostěnice-Zvonovice (k. ú. Rostěnice, okr. Vyškov)	267
Říčany (k. ú. Říčany u Brna, okr. Brno-venkov).	268
Senetářov (k. ú. Senetářov, okr. Blansko)	268
Senetářov (k. ú. Senetářov, okr. Blansko)	269
Skalka (k. ú. Skalka u Prostějova, okr. Prostějov).	269
Staré Město (k. ú. Staré Město u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)	270
Šelešovice (okr. Kroměříž).	270

Štěpánov (k. ú. Stádlo, okr. Olomouc)	271
Telč (okr. Jihlava)	271
Tlumačov (k. ú. Tlumačov na Moravě, okr. Zlín)	272
Troubsko (okr. Brno-venkov)	272
Třebětice (okr. Kroměříž)	273
Třebíč (okr. Třebíč)	273
Třinec (k. ú. Guty, okr. Frýdek-Místek)	274
Uherčice (k. ú. Uherčice u Znojma, okr. Znojmo)	274
Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)	276
Valašské Meziříčí (k. ú. Krásno nad Bečvou, okr. Vsetín)	277
Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou)	278
Vyškov (okr. Vyškov)	279
Zašová (okr. Vsetín)	279
Zlín (k. ú. Malenovice u Zlína, okr. Zlín)	279
Zubří (okr. Vsetín)	280
Žeranovice (okr. Kroměříž)	281
Žeranovice (okr. Kroměříž)	281
Žeranovice (okr. Kroměříž)	282

Zprávy o činnosti	283
------------------------------------	------------

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ
A VE SLEZSKU 2017
OVERVIEW OF EXCAVATIONS IN MORAVIA
AND SILESIA 2017
ÜBERSICHT DEN GRABUNGEN IN MÄHREN
UND SCHLESIEN 2017

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK MIDDLE AGES AND MODERN TIMES MITTELALTER UND NEUZEIT

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKRES NOVÝ Jičín)

Kostel sv. Mikuláše. Slezské náměstí, parc. č. 1, 626. Středověk, novověk. Město, kostel. Záchranný výzkum.

V souvislosti s realizací dešťové kanalizace a drenáže podél části obvodového zdiva farního kostela sv. Mikuláše v Bílovci proběhly v září roku 2015 a dubnu až květnu roku 2016 dvě etapy záchranného archeologického výzkumu, realizovaného archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě (akce č. 98/15 a 33/16). Kostel sv. Mikuláše je situován v severní části historického městského jádra Bílovce, původně byl od náměstí oddělen domovním blokem, demolovaným po roce 1945. Jedná se o krátké jednolodí s polygonálně ukončeným presbytářem a věží při západním průčelí, doplněné dvojicí čtvercových kaplí na severní a jižní straně lodi (nepravý transept), sakristií na severní a kaplí na jižní straně presbytáře. Jádru kostela pochází z druhé čtvrtiny 14. století (Prix 1999, 31–32; Čeplá 2011, 100–107; Augustinková 2011, 207–209). Původní hřbitov kolem kostela byl zrušen v závěru 18. století, dnes kostel obklopuje zatravněná plocha.

V trase stavebních výkopů bylo v rámci obou etap záchranného archeologického výzkumu položeno celkem jedenáct archeologických sond, pět z nich bylo po dohodě se stavebníkem dovedeno na bázi archeologických situací. Výzkum dle očekávání prokázal existenci někdejšího hřbitova, fungujícího při farním kostele ve 14.–18. století, zachycena byla typická etážová situace kostrových pohřbů, dokládající intenzivní a dlouhodobé pohřbívání v tomto prostoru. Před západním průčelím lodi kostela byl dokumentován krátký úsek kamenné hřbitovní zdi, důležité zjištění z hlediska stavebního vývoje kostela představuje zachycení reliktů doprovodné architektury, přistavované postupně k jádru svatostánku. Jedná se o obdélnou předsíň z kamenného zdiva (počátek 16. století?), přiloženou k průčelí jižní boční kaple kostela, jednoduchou předsíňku při vstupu do sakristie na severní straně kostela a v neposlední řadě pozůstatky zděného exteriérového vstupu do krypty pod presbytářem (18. století). Smyslem výzkumu – kromě doplnění poznatků o stavebním vývoji kostela a ověření přítomnosti bývalého hřbitova v dnes zatravněné ploše – bylo prostřednictvím

získaných poznatků vhodně usměrnit stavební zásah spojený s dešťovou kanalizací. Její vedení bylo následně realizováno v trase nekolidující s podpovrchovými relikty doprovodné zděné architektury a v hloubce nenarušující ve větší míře pohřby.

František Kolář, Jana Brhelová

Literatura

Augustinková, L. 2011: Bílovec. Kostel sv. Mikuláše. In: D. Majer (ed.): *Král, který létal. Moravsko-slezské pomezí v kontextu středoevropského prostoru doby Jana Lucemburského*. Ostrava: Ostravské muzeum, 207–209.

Čeplá, A. 2011: Několik poznámek ke stavebnímu vývoji kostela sv. Mikuláše v Bílovci. In: *Sborník Národního památkového ústavu v Ostravě 2011*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 100–107.

Prix, D. 1999: Farní kostel sv. Mikuláše. In: K. Chamonikola (ed.): *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. Díl 2*. Brno: Moravská galerie v Brně, 31–32.

Obr. 1. Bílovec, kostel sv. Mikuláše. Jeden z pohřbů při obvodovém zdivu presbytáře kostela. Foto F. Kolář.

Abb. 1. Bílovec, St. Nikolaus Kirche. Eine der Bestattungen bei der Umfassungsmauer des Presbyteriums. Foto F. Kolář.

Obr. 2. Bílovec, kostel sv. Mikuláše. Zdivo předsíně jižní boční kaple kostela. Foto F. Kolář.

Abb. 2. Bílovec, St. Nikolaus Kirche. Mauerwerk des Vorhalles der südlichen Seitenkapelle. Foto F. Kolář.

Resumé

Bílovec (Kat. Bílovec-město, Bez. Nový Jičín). St. Nikolaus Kirche, Parz. Nr. 1, 626. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kirche. Rettungsgrabung.

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKRES NOVÝ JIČÍN)

Pivovarská ulice, parc. č. 148, 149. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou „Komunitní bydlení v Bílovci“ byly investorem bez umožnění předchozí dokumentace sneseny domy č. p. 119 a č. p. 422 mezi ulicemi Pivovarská a Zahradní. Předmětné domy byly součástí druhotné zástavby východní části někdejšího hradebního pásu města, budované v průběhu 19. století, a až do své demolice spoluvytvářely domovní frontu bezejmenné uličky. Následně byla s investorem

uzavřena dohoda o provedení zjišťovacího archeologického výzkumu (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, akce č. 41/16) a poté i vlastního záchranného archeologického výzkumu (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, akce č. 99/17) v ploše dotčené stavbou.

Zděné hradby v Bílovci byly dle písemných pramenů budovány v průběhu poslední čtvrtiny 14. století; v listině datované 23. dubna 1383 postoupil královský komoří a tehdejší držitel města Beneš z Kravař Bílovci právo odúmrti a v této souvislosti uložil městské obci povinnost vybudovat městské hradby. Na stavbu opevnění měla být v první fázi vynaložena suma sto hřiven pražských grošů, dále bylo město po dobu tří let osvobozeno od výplaty městské berně a tyto finanční zdroje měly být vynakládány na pokračování opevňovacích prací (SOkA Nový Jičín, fond: AM Bílovec, Listiny, inv. č. 1; Prasek 1889, 24; 20, Grůza, Augustínková 2001, 43–44).

Zjišťovací sondáž v roce 2016 prokázala přítomnost dobře dochovaných podpovrchových relikтів hlavní hradební zdi o mocnosti 2,0 m, procházející v délce 14,5 m napříč západní částí plochy na parcele č. 148. Mimo to bylo zkoumáno souvrství při vnitřním lici hradební zdi – včetně dvou úrovní historického dláždění – dokládající vývoj komunikačních povrchů někdejší Lazebnické (dnes Pivovarské) ulice. V neposlední řadě byly dokumentovány podpovrchové partie stavebních konstrukcí někdejšího domu č. p. 119, který byl přistavěn k vnitřní straně hradby nejpozději někdy v průběhu 19. století.

Vlastní záchranný archeologický výzkum v roce 2017 spočíval v kompletní exkavaci historického nadloží v západní části stavbou dotčené plochy (tj. prostor demolovaného domu č. p. 119) a v provedení kontrolních řezů napříč východní částí plochy (prostor demolovaného domu č. p. 422). Odlišný přístup v obou částech stavení vycházel z plánované míry poškození archeologických terénů následnou stavební činností. Archeologickým výzkumem byl v západní části zkoumané plochy zachycen sídlištní horizont předcházející výstavbě zděných hradeb. Jednalo se o kulturní vrstvu a několik zahloubených objektů datovatelných na základě keramických nálezů do průběhu 14. století; jeden z nich – opatřený košatinovým zpevněním stěn – mohl původně sloužit výrobním účelům. Areál města byl před výstavbou zděného opevnění z východní strany vymezen příkopovitým útvarem (šířka cca 6 m, hloubka 2,5 m), případné pozůstatky valu nebo palisády nebyly na jeho vnitřní straně výzkumem registrovány. V souvislosti s následnou výstavbou zděných hradeb byl tento útvar – ať již přírodního či antropogenního původu – zasypán, poté byl do jeho zánikové výplně veden základový výkop pro zdivo hradby. Základová spára hradební zdi koresponduje s bází staršího příkopu, základová partie hradeb v této části jejich

obvodu tak dosahuje úctyhodných 2,5 m (!). Součástí hradební linie na východní straně města byly rovněž hranolové hradební věže, archeologickým výzkumem byla jedna z nich zachycena a dokumentována v celém rozsahu (délka boční stěny 5 m, délka čela 6 m). Věž celou svou hmotou předstupuje před líc hradební zdi, zdivo hradby i věže je vzájemně provázáno, pochází z jedné stavební fáze. Ve vzdálenosti cca 5 m od čela hradby byl zachycen městský příkop (šířka 5,6 m, max. hloubka 3,5 m) – časově i funkčně korepondující s hradební zdí – následovaný ve vzdálenosti cca 5 m od jeho vnější hrany dalším, o něco užším a mělčím druhým příkopem. V prostoru mezi oběma příkopy byl registrován cca 0,8 m hluboký a cca 1 m široký liniový výkop, může se jednat o pozůstatek palisádového žlabu. Méně obvyklé řešení fortifikačního zajištění města dvojicí příkopů menších rozměrů namísto jednoho standardně dimenzovaného v případě východního úseku hradební linie v Bílovci mohlo souviset se situováním hradebního pásu v mírném svahu, neumožňujícím rozvinout příkop do potřebné šířky a hloubky.

František Kolář, Jana Brhelová

Literatura a prameny

Grůza, A., Augustinková, L. 2001: *Stavebně-historický průzkum zámku v Bílovci*. Ostrava: Státní památkový ústav v Ostravě.

Prasek, V. 1889: *Historická topografie země Opavské. A-K*. Opava: Jubilejní fond na vydávání Vlastivědy Slezské.

SOKA: *Státní okresní archiv Nový Jičín*, fond: Archiv města Bílovec, Listiny, inv. č. 1.

Resumé

Bílovec (Kat. Bílovec-město, Bez. Nový Jičín), Pivovarská-Straße, Parz. Nr. 148, 149. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 3. Bílovec, Pivovarská ulice. Pohled na západní část zkoumané plochy od severu. V popředí jihovýchodní nároží hranolové hradební věže, dále průběh hlavní hradby a obvodové zdivo mladší obytné zástavby, v pozadí dům č. p. 121, obsahující relikty hradby ve své východní obvodové zdi. Foto F. Kolář.

Abb. 3. *Bílovec, Pivovarská Straße. Blick auf den westlichen Teil der Grabungsfläche von Norden. Im Vordergrund die südöstliche Ecke des prismatischen Turmes, weiter der Verlauf der Hauptmauer und das Mauerwerk der jüngeren Wohnbebauung, im Hintergrund das Haus Nr. 121, welches Stadtmauerreste in seinem östlichen Mauerwerk enthält. Foto F. Kolář.*

Obr. 4. Bílovec, Pivovarská ulice. Pohled od jihu na bok hranolové hradební věže, před čelem věže vnitřní hrana hradebního příkopu. Foto F. Kolář.

Abb. 4. *Bílovec, Pivovarská Straße. Blick von Süden auf die Seite des prismatischen Stadtmuerturmes, vor der Vorderseite des Turmes ist die innere Kannte des Grabens sichtbar. Foto F. Kolář.*

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKRES NOVÝ JIČÍN)

Pivovarská ulice, dům č. p. 121, parc. č. 150, 151/2. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Po demolici řadové zástavby mezi ulicemi Pivovarskou a Zahradní v okrajové partii historického jádra města Bílovce (domy č. p. 119 a č. p. 422, toho času v soukromém držení) vyvolal obdobný záměr vlastníka (město Bílovec) v případě sousedícího objektu č. p. 121 jednání se zástupci památkové péče. Vzhledem k pozici domu č. p. 121 a charakteru jeho východní obvodové zdi bylo odůvodněně předpokládáno dochování stavebních pozůstatků středověké hlavní městské hradby ve hmotě objektu. Z tohoto důvodu bylo po dohodě s vlastníkem přistoupeno k provedení plošně omezeného zjišťovacího archeologického výzkumu a operativního průzkumu a dokumentace nadzemních konstrukcí, včetně zpracování archivní rešerše. Případné potvrzení vstupních předpokladů mělo posloužit jako argument pro odstoupení od záměru demolice objektu a hledání adekvátních forem jeho využití. Dům č. p. 121 je situován v nárožní pozici mezi ulicemi Pivovarskou a kolmou spojovací uličkou do ulice Zahradní.

Pivovarská ulice, původně Lázeňská (*Badengasse*), později Vodní (*Waßergasse*), je v písemných pramelech poprvé zmíněna již k roku 1660. Jednalo se o obvodovou hradební ulici na východní straně městského jádra, tedy komunikaci, která v jižní části svého průběhu vymezovala domovní blok podél jihovýchodní linie městského opevnění, zatímco v severní části svého průběhu se bezprostředně přimykala k severovýchodní linii hradeb. V jižní části ulice tak k vnitřnímu líci hradební zdi přiléhaly krátké parcely, v jejichž čele byla situována zprvu přízemní a z větší části dřevěná zástavba, která teprve v průběhu druhé poloviny 19. století nabyla zděné, patrové podoby. Půdorysná stopa hradební zdi, postupně demolované v průběhu první poloviny 19. století, je uchována v podobě stávající parcelní hranice.

Archeologickým výzkumem (Národní památkový ústav, odborné pracoviště v Ostravě, akce č. 123/16) a operativní dokumentací byl potvrzen vstupní předpoklad, tj. dochování stavebních pozůstatků středověké hradební zdi v části obvodového zdiva domu. Spodní partie hradební zdi dodnes tvoří severní část východní obvodové zdi domu v úrovni přízemí, v rozsahu 7,7 m (délka) × 2,5–3,0 m (výška nad úroveň současného terénu; 5,0 m včetně základů) × 1,8 m (šířka). Jedná se o zdivo z lomového kamene na vápennou maltu, zděné v pravidelných řádcích s pečlivě provedenými líci. Zásyp základového výkopu, zachyceného archeologicky při vnějším i vnitřním líci hradby, obsahuje fragmentarizovaný keramický materiál umožňující výstavbu hradby rámcově datovat do přelomu 14. a 15. až první poloviny 15. století. Tedy ve shodě s nej-

starší písemnou zmínkou související s možnými počátky zděné fortifikace ve městě, datovanou k roku 1383.

František Kolář, Petra Kaniová, Jana Brhelová

Resumé

Bílovec (Kat. Bílovec-město, Bez. Nový Jičín), Pivovarská-Straße, Parz. Nr. 150, 151/2. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 5. Bílovec, Pivovarská ulice, dům č. p. 121. Východní fasáda po částečném odstranění omítkových vrstev, sonda S1. Detail podpovrchové a nadzemní partie vnějšího líce hradební zdi v rámci severního traktu domu. Foto F. Kolář.

Abb. 5. Bílovec, Pivovarská Straße, Haus Nr. 121. Östliche Fassade nach der teilweise Entfernung der Verputzschichten, Grabungsschnitt S1. Detail der Fundament- und ebenirdischen Partie der Stadtmauer-Vorderseite im Rahmen des nördlichen Haustaktes. Foto F. Kolář.

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKRES NOVÝ JIČÍN)

Zámek, ulice Zámecká, parc. č. 207. Středověk, novověk. Město, zámek. Záchranný výzkum.

V souvislosti s dílčí obnovou fasád, úpravou suterénů a rekonstrukcí nádvoří zámku v Bílovci proběhl v červenci až prosinci roku 2015 záchranný archeologický výzkum, realizovaný archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě (akce č. 83/15). Historické jádro Bílovce je situováno na jednom z jihovýchodních výběžků Oderských vrchů, spadajícím do údolí říčky Bílovky. Urbanistická osnova historického městského jádra vykazuje pravidelný ortogonální půdorys s obdélným náměstím, vidlicovitě větvenými branskými komunikacemi a okružní hradební ulicí. Zkoumaná plocha se nachází v jihovýchodní části historického městského jádra.

Opevněné sídlo neznámé podoby, situované při hradbách v jihovýchodním koutu města, existovalo patrně již v první čtvrtině 15. století. Mezi lety 1464 a 1543 tuto původně asi jen jednoduchou tvrz rozvinuli do formy městského hradu Vladěninští z Fulštejna. V poslední čtvrtině 16. století objekt přestavěl další z majitelů bíloveckého panství Bernard Pražma z Bílkova, příp. jeho syn Karel, do podoby čtyřkřídleho renesančního zámku s dvojicí nárožních věží na východní straně. Po skončení třicetileté války přešel zámek do držení rodu Sedlnických z Choltic, jehož příslušníci zde sídlili až do roku 1945. Areál zámku je v Ústředním seznamu kulturních památek zapsán pod číslem 46285/8-1529. Objekt disponuje zpracovaným stavebně-historickým průzkumem (Grůza, Augustinková 2001), přes své nesporné architektonické a umělecko-historické kvality nebyl dosud předmětem detailnější odborné publikace (Samek 1994, 49).

V počáteční fázi archeologického výzkumu bylo po odstranění betonových panelů, které pokrývaly nádvoří, odkryto dobře zachované dláždění z 18. až 19. století. Při rekonstrukci inženýrských sítí byly dále zachyceny a dokumentovány pozůstatky zděných konstrukcí někdejšího renesančního západního křídla zámku, zbořeného po požáru v roce 1729. S existencí tohoto zámeckého křídla souvisí rovněž relativně početné nálezy pískovcových architektonických článků rozptýlených v barokní vyrovnávací vrstvě v ploše nádvoří a rovněž druhotně využitých v barokních konstrukcích zámku. Archeologický výzkum prokázal, že západnímu křídlu zámku stavebně předcházela hradební zeď, vymezující areál hradu – předchůdce pozdějšího zámku – od západu, a hranolová brána. Ta byla zpočátku opatřena padacím mostem pravděpodobně kolébkové konstrukce (dokumentovány pískovcové točnice), později byla šachtice pro dojezd padacího mostu pod průjezdem brány druhotně zaklenuta

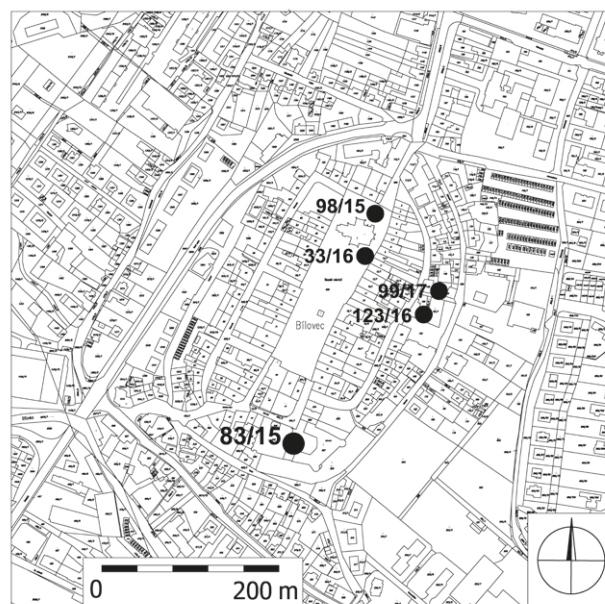
a využívána jako suterén, přičemž padací most byl nahrazen zděným. Součástí opevnění byl dále příkop, který chránil hrad ze strany města a disponoval zděnou kontreskarpou. Souběžně s archeologickým výzkumem na nádvoří byl realizován operativní průzkum a dokumentace zděných konstrukcí v interiéru i exteriéru severního a jižního křídla zámku. Prokázal vícefázový vývoj nejstaršího středověkého zděného jádra původního hradu, vazbu na fortifikační systém zachycený archeologickým výzkumem a způsob zapojení hradního areálu do linie městského opevnění.

František Kolář, Petra Kaniová, Jana Brhelová

Literatura

Grůza, A., Augustinková, L. 2001: *Stavebně-historický průzkum zámku v Bílovci*. Ostrava: Státní památkový ústav v Ostravě.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska I. A–I*. Praha: Academia.

Obr. 6. Bílovec, zámek. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě s vyznačením dalších archeologických akcí realizovaných v Bílovci archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě, které jsou publikovány v tomto svazku.
Abb. 6. Bílovec, das Schloss. Die Grabungsfläche in der Katastralkarte mit der Bezeichnung weiterer Aktionen, die von dem Nationalinstitut für Außenstelle in Ostrava realisiert und in diesem Band publiziert wurden.

Obr. 7. Bílovec, zámek. Fragment renesančního stavebního článku (ostění) nalezený v barokních stavebních planýrkách. Foto J. Tůmová.

Abb. 7. *Bílovec, das Schloss. Fragment einer Spolie (Türgewände), der in den barockzeitigen Planierschichten gefunden wurde.* Foto J. Tůmová.

Obr. 9. Bílovec, zámek. Jedna z točnic padacího mostu vytesaná z pískovce. Foto F. Kolář.

Abb. 9. *Bílovec, das Schloss. Eine der Drehwerke der Zugbrücke aus Sandstein.* Foto F. Kolář.

Resumé

Bílovec (Kat. Bílovec-město, Bez. Nový Jičín), Schloß, Zámecká-Straße, Parz. Nr. 207. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Schloß. Rettungsgrabung.

BLANSKO (OKR. BLANSKO)

Kostel sv. Martina, č. p. 1139. Vrcholný středověk, novověk. Kostel, dvorec (?), pohřebiště. Záchranný výzkum.

V roce 2017 prováděla společnost Archaia Brno, z.ú. záchranný výzkum při budování vodovodní přípojky do kostela sv. Martina v Blansku. První zmínka o kostele v Blansku je z roku 1136, kdy ho zde chtěl postavit biskup Jan Zdík, přičemž se proti tomu ohradil brněnský údělný kníže Vratislav. Nelze doložit, kdy byl kostel skutečně postaven, předpokládáme, že se tak stalo ve druhé polovině 12. až první třetině 13. století, kam je datován na základě nalezených architektonických detailů. Stavba poté prošla složitým stavebním vývojem. Podobně je datována i dosud nalezená keramika z okolí kostela (Doležel 1999, 373–374; Flídr 2009, 52–57; Unger 2007, 11–12, Konečný 1981, 55).

Předpokládáme, že v době svého vzniku kostel představoval, snad s přilehlým dvorcem, oporu biskupských držav na Blanensku a byl středem osady, kterou dnes označujeme jako Staré Blansko. To se patrně rozkládalo bezprostředně okolo něho. Někdy ve druhé půli 13. století pak došlo k přesunu vrchnostenského sídla na nedaleký hrad Blansek a také osada se pravděpodobně částečně přesunula do míst dnešního středu

Obr. 8. Bílovec, zámek. Archeologicky odkryté pozůstatky branské věže, pohled od západu. V popředí vysunutá mostnice s dvojicí točnic padacího mostu, v interiéru původní šachtice pro dojezd padacího mostu druhotně vložená kamenná klenba. Foto F. Kolář.

Abb. 8. *Bílovec, das Schloss. Die freigelegten Überreste des Torturmes, Blick von Westen. Im Vordergrund die vorgeschobenen Brückenfundamente mit dem Drehwerk der Zugbrücke, im Inneren sind Brückenkeller für Brückenfahrbahn und die sekundär eingelegte Steingewölbe sichtbar.* Foto F. Kolář.

Blanska. Kostel samotný pak byl několikrát přestavěn, až byl jeho středověký vzhled značně setřen.

Samotný výzkum se nacházel při severní straně kostela a sestával ze dvou propojených výkopů o šíři 1 m a hloubce 1,2 m (obr. 10). Při samotném výzkumu byly, kromě recentních aktivit, zachyceny středověké a raně novověké hroby, které zdejší kostel obklopují. Jednalo se o běžné kostelní etažové pohřebiště. Nejstarší z hrobů byly zapuštěny do podloží, až posléze se začala úroveň terénu zvedat a některé pohřby jsou uloženy v nadložních vrstvách. Mrtví leželi na zádech a byli orientováni shodně s kostelem v ose V–Z. U některých hrobů byly zachyceny pozůstatky po dřevěných rakvích.

K zajímavým nálezům patří nález asi 1 m široké kamenné zdi orientované ve směru východ–západ. Konstrukce byla zachycena v nároží zkoumaných výkopů; vzhledem ke stratigrafické situaci nálezu vysoké gotické cihly v rabovacím výkopu a střepového materiálu ze základového výkopu ji můžeme klást ještě do středověku, snad do 14. či 15. století. Zeď patrně byla součástí stavby, která byla přistavěna ke kostelu ze severní strany a vyplňovala by přibližně dnešní roh mezi sakristií a lodí kostela.

Velice důležitým bylo zachycení až 20 cm mocné kulturní vrstvy nacházející se pod horizontem hrobů. Tato vrstva bohužel neposkytla žádné nálezy, ale dokládá sídlištní aktivity na místě ještě před vznikem či rozšířením hřbitova. Vrstva náležala přímo na navětralé podloží, které se zprvu mírně a následně prudčeji sklánělo severním směrem.

Pro poznání nejstaršího horizontu byl nejdůležitější nález celkem čtyř sloupových jam, které indikují existenci zatím blíže nerekonstruovatelné dřevěné zástavby. Ve dvou z nich byla nalezena mazanice a kolekce raně středověkých keramických zlomků. Tyto zlomky keramiky můžeme, dle analogií z brněnské kotliny, datovat do první poloviny 11. století.

Přestože pro omezený rozsah výkopů nelze situaci blíže interpretovat, můžeme uvažovat, že zachycené situace a nálezy nejspíše dokládají možný biskupský dvorec či podobné správní sídlo existující v okolí kostela sv. Martina již v první polovině 11. století. Tedy skoro o sto let dříve, než dokládala prvá zmínka z roku 1136 ze sporu biskupa Zdíka.

Miroslav Dejmal, Marek Peška

Literatura

Doležel, J. 1999: Blansko (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 373–374.

Flídr, A. 2009: Interdisciplinární výzkum kostela sv. Martina v Blansku, In: L. Hedlová, R. Mečkovský, J. Matulová (eds.): *2. ročník konference studentů doktorských programů dějin umění v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 46–51.

Konečný, L. 1981: Výzkum románské architektury II. Blansko, farní kostel sv. Martina. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* F 25, 55.

Obr. 10. Blansko, kostel sv. Martina. Celková situace vodovodní přípojky okolo kostela.

Abb. 10. Blansko, Kirche St. Martin. Gesamtblick auf den Wasserleitungsgraben rings um die Kirche.

Unger, J. 2007: Blansko (okr. Blansko). Kostel sv. Martina – zjišťovací průzkum. In: *Výroční zpráva 2006*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, 11–12.

Resumé

Blansko (Bez. Blansko), Kirche St. Martin. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kirche. Rettungsgrabung.

Im Graben für die Wasserleitung nördlich der Kirche gelang es, den mittelalterlichen und neuzeitlichen Friedhof und Überreste des bisher nicht näher bekannten Baus, wohl aus dem 14. oder 15. Jahrhunderts, freizulegen. Die wichtigsten waren die unter den Gräberniveau gefundenen Pfostengruben. Sie sind in die 1. Hälfte des 11. Jahrhunderts datierbar und hängen wohl mit hiesigem Bischofshöft zusammen.

BOSKOVICE (OKR. BLANSKO)

Hradní kopec – Bašta. Středověk. Prospekce pomocí detektorů kovů. Militária. Záchranný výzkum.

V listopadu 2015 byl na Hradním kopci v blízkosti valu pravěkého hradiska (severní svah Bašty) V. Kudláčkem náhodně nalezen soubor bronzových předmětů datovaný do pozdní doby bronzové. V souvislosti s ochranou této lokality (hradisko z pozdní doby bronzové a začátku doby železné), často navštěvované hledači s detektory kovů, byla naplánována plošná prospekce pomocí detektorů kovů. První prospekce v roce 2016 proběhla jenom částečně na zatravněné akropoli hradiska, z důvodu nevhodných podmínek se pak soustředila na svahy a okolí zbytků valů a okolí novověkých pozůstatků na západním výběžku Bašty. Překvapivě nebyly nalezeny žádné pravěké kovové nálezy, zjištěna byla však koncentrace čtyřbokých železných hrotů do kuší na malém prostoru na východním svahu Bašty. V roce 2017 byla prospekce v počtu 8 hledačů s detektory a 2 archeologů (Z. Jarůšková, M. Novák) zaměřena na dohledání středověké munice v prostoru východního svahu Bašty. Kromě recentních a novověkých nálezů (drobné olovené kulky, kování, mince) byla na výběžku ve svahu u rozcestí zjištěna koncentrace železných hřebů (možné pozůstatky starší konstrukce), a především byly ve větším počtu nalezeny a zaměřeny čtyřhranné šípky (hroty do kuší). Nově byly objeveny také projektily středověkých palných zbraní (olovené projektily ve tvaru válečků v počtu 10 ks a 4 železné kule o průměru cca 2,3 mm). Získáno bylo celkem 69 železných šipek (z toho 57 šipek s tulejkou a 12 šipek s trnem). Tyto nálezy, datované do pozdního středověku, odpovídají typické výbavě

vojsk z 15. století (olověné válečky a železné kule – munice do hákovnic a tarasnic, hroty šípů do kuší). Teprve podrobné vyhodnocení starších nálezů i písemných pramenů snad ukáže, zda je možné nalezená militária na základě písemných pramenů spojit s husitskými válkami či spíše až s boji v období česko-uherských válek (1467–1474).

Zuzana Jarůšková

Resumé

Boskovice (Bez. Blansko), Hradní kopec – Bašta. Mittelalter. Geländebegehung mit Metallsuchern, Militaria.

BRNO (OKR. BRNO-MĚSTO)

Cílem předloženého příspěvku je, stejně jako v uplynulých letech, souhrnně informovat o výsledcích záchranných archeologických výzkumů společnosti Archaia Brno, z. ú., prováděných na území velkého Brna. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Holub a kol. 2004a, 57–97; Merta, Peška 2006).

Výzkumy prováděné v roce 2017 můžeme rozdělit do tří skupin: 1) rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy; 2) menší plošně exkavované plochy; 3) drobné terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí.

Ad 1) Rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy

V roce 2017 byl jediný rozsáhlý plošně exkavovaný výzkum realizován při novostavbě domů na ulici Vojtova (A017/2017). Objemem prací se jednalo o jeden z největších dosud realizovaných výzkumů v Brně.

Ad 2) Menší plošně exkavované plochy

V roce 2017 můžeme do této kategorie akcí zařadit tyto výzkumy: výkop pro jímku na rohu ulic Besední a Veselá (A006/2015), předstihový výzkum pro budování horkovodu na ulici Běhounské a Jakubském náměstí (A106/2016), výzkum při snižování podlah v bývalém augustiniánském klášteře Běhounská 26/Moravské náměstí 1 (A062/2017), rekonstrukce domu na nároží ulic Česká, Skrytá, Veselá (A033/2016), dokončení výzkumu v domě Zelný trh 10 (A020/2016), výzkum parcely Vídeňská 16 (A032/2017) a výzkum pohřebiště v budově Veveří 2 / Žerotínovo náměstí 3 (A038/2017).

Ad 3) Výzkumy při budování liniových staveb a ostání výzkumy

Při budování liniových staveb byly provedeny tyto výzkumy: kanalizace v budově Beethovenova 4 (A067/2017), stavba horkovodu v ulici Koliště a na Moravském a Žerotínově náměstí (A019/2017) a oprava plynovodu na ulici Křížová (A039/2017). I v roce 2017 byly prováděny sondy v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“. Konkrétně šlo o sondu a dokumentaci sklepa na Františkánské ulici (A109/2016) a sondy na rohu ulice Rooseveltova a Moravského náměstí (A077/2016).

Předběžné, zde publikované, výsledky jednotlivých výzkumů (akce jsou řazeny abecedně, primárně podle katastrů):

K. Ú. MĚSTO BRNO

Beethovenova 4, parc. č. 72. (akce A067/2017). Středověk, novověk. Město, klášter. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Český rozhlas – rekonstrukce studiového komplexu v přízemí a suterénu budovy“ (akce A067/2017). Terénní část výzkumu proběhla v říjnu až prosinci 2017. Většina zemních zásahů stavby se uskutečnila v rámci novodobých uloženin (konstrukční vrstvy podlah sklepů, zásypy inženýrských sítí), proto byl jako forma archeologického výzkumu zvolen odborný dohled nad jejich prováděním. Sledován byl především liniový výkop pro položení kanalizačního potrubí, který se v exteriéru táhl podél severní stěny budovy, úsek v interiéru procházel suterénem v severozápadní části (obr. 11).

Budova Českého rozhlasu na Beethovenově 4 stojí v prostoru, který byl od počátků města ve 13. století zahrnut do jeho půdorysu. Je součástí severovýchodní partie, která byla na severu a východě omezena průběhem městské hradební zdi. Informací vztahujících se k tomuto území je pro nejstarší období jen velice málo. Městská zástavba zde od 40. let 13. století koexistovala s areálem herburského kláštera. V roce 1578 byl postoupen jezuitům, kteří ho zcela přestavěli. Po zrušení kláštera připadly v roce 1783 jeho budovy armádě jako kasárna. Sloužila až do roku 1904. Poté následovala asanace a nová výstavba, jejímž výsledkem jsou dnešní domovní bloky 38, 39 a 40. Podobu jezuitského kláštera lze do jisté míry studovat na základě archivních pramenů, naopak k rozsahu, podobě a stavebnímu vývoji kláštera v období středověku poskytují informací velice málo. Důležitou roli proto představují poznatky získané archeologickými výzkumy.

Sledovaný výkop kanalizace narušil většinou jen vrstvy geologického podloží nebo novodobé uložení související s výstavbou a provozem stávající budovy Beethovenova 4. Geologické podloží tvořila sprašová návěť. Šlo o její spodní úroveň. Svrchní partie společně s půdním horizontem a se souvrstvím, které se na jeho povrchu vytvořilo v důsledku antropogenních aktivit, byly odtěženy již v minulosti. Očekávat bylo možné jen výrazněji zahloubené situace. Ve východní části výkopu byla dokumentována dvě základová zdiva (s. j. 900 a 901), která lze spojovat s výstavbou jezuitského kláštera. V západní partii nedaleko od západní stěny dnešní budovy byl dokumentován segment výkopu odpadní jímky (s. s. j. 001). Metodou vzorku bylo z její výplně (s. j. 100) získáno 5 zvířecích kostí a dva zlomky keramických nádob z období 2. poloviny 13. až 14. století. Jímka zřejmě patřila k výbavě městiště, které bylo orientováno k Jezuitské ulici (tehdy Široké – *platea Ampla*), při níž stával vlastní dům. Jímka je od uliční čáry vzdálena 37 m, šlo tedy o poměrně dlouhou parcelu. Pozemky těchto rozměrů však známe rovněž z jiných částí městského půdorysu. Pravděpodobně fungovala v těsném sousedství herburského kláštera a později byla zahrnuta do jeho areálu (Zúbek 2018).

Besední/Veselá ulice, parc. č. 593/2 (akce A006/2015). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V období od 30. 8. do 19. 10. 2017 byla realizována poslední etapa výzkumu, který byl vyvolán stavbou „Janáčkovu kulturní centrum – 1. etapa“. V jejím rámci byla provedena plošná exkavace archeologických situací v prostoru nově budované retenční nádrže v jihovýchodní části parcely č. 593/2 (obr. 12, 13).

Na zkoumané ploše (přibližně obdélná o rozměrech 17,5 × 3,5 m) byl dokumentován vývoj segmentu původního městiště od 13. do 20. století. Orientováno bylo k ulici Veselé (středověkými latinsky psanými prameny označována jako *platea Laetorum* též *Leterum*), která od počátku města tvořila spojnici mezi městskou bránou (zvanou rovněž Veselá; stávala v prostoru dnešní křižovatky ulice České, Solniční a Veselé) a Rybným trhem (*forum Piscium*, dnes Dominikánské náměstí). Obyvatelé ulice přináleželi do čtvrti zvané Veselá (*quartale Leterum*), zadní části parcel zde byly vymezeny průběhem hradební zdi. Historická zástavba ulice došla výrazné změny především formou asanace domů po druhé světové válce. Stržen byl tehdy také dům na předmětné parcele.

Výzkum dokumentoval postupný nárůst terénu ve dvorní části městiště. Povrch geologického podloží se nacházel v hloubce 2,8 m (úroveň 215,5 m n. m.). Středověké souvrství dosahovalo mocnosti 2 m. Tvořily ho odpadní vrstvy, komunikační úpravy (především štěty ze šterku) a planýrky dřevohlíněných konstruk-

cí. V příliční části se nacházel nezděný sklep, jehož výdřeva poskytla dendrochronologický vzorek s výsledkem 1213+. Nebyl blíže zkoumán, protože zasahoval pod základovou spáru budované retenční nádrže. Nahrazen byl zděným sklepem. Dub, ze kterého byl vyroben podkladový trám pro podpěru stropu, byl skácen v roce 1262 (analýzu vzorků provedl Ing. Tomáš Kyncl). Podlahová úroveň sklepa byla postupně navyšována, v konečném součtu až o 1,3 (snad až 1,6) m. V novověku byla větší část jeho půdorysu zasypana, nástupcem se stal menší sklípek, který zanikl až ve 20. století. K výbavě domu sloužila ve dvorní části minimálně od novověku studna s kamenným roubením (Staněk, Zůbek 2017).

Běhounská ulice, Jakubské náměstí, parc. č. 32, 44 (akce A106/2016). Středověk, novověk. Město, hřbitov. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce SCZT pára x HV – přípojky pro objekty Jakubské náměstí 1 a 2“. Terénní část výzkumu proběhla od 16. 1. do 1. 3. 2017. Pozornost se soustředila především na výkop nové přípojky k domům Jakubské náměstí 1 a 2. Většina výkopu, probíhajícího paralelně s jižní stěnou kostela sv. Jakuba, byla zkoumána v předstihu před stavebními pracemi metodou plošné exkavace. V souběhu se zemními pracemi byly zkoumány úseky, které procházely příčně přes komunikaci. Archeologické situace v nich byly silně narušeny novodobými zásahy (obr. 14, 15).

Jakubské náměstí vzniklo z velké části na ploše farního hřbitova, který se rozprostíral kolem kostela. Existoval zde od počátků města ve 13. století, pohřbívání na něm bylo ukončeno v roce 1785. Hřbitov a jeho blízkého okolí se již dotklo několik desítek archeologických akcí, jejichž poznatky byly souhrnně vyhodnoceny v publikaci Zůbek 2016. Výsledky výzkumu předložené závěry doplňují a do jisté míry rozšiřují. Dokumentované antropogenní aktivity souvisejí až se založením města a jeho existencí. Situace ze starších období nebyly zaznamenány. Středověké a novověké aktivity lze rozdělit do dvou základních kategorií. První je možné přisoudit měšťanské zástavbě, druhou svatojakubskému sakrálnímu okrsku. Profánní situace se koncentrovaly ve východní části sledovaného výkopu horkovodu. Souvisely s měšťanskou zástavbou při západní linii Běhounské ulice, která v tomto úseku zanikla definitivně s novou výstavbou kostela a rozšířením hřbitova v 15. a 16. století. Aktivity spojené se sakrálním okrskem byly takřka výhradně zastoupeny pohřebními situacemi (kosterní ostatky pohřbených jedinců, reliktů rakví a pohřební výbavy, hrobové jámy a jejich výplně). Exkavováno bylo 176 *in situ* uložených jedinců. Před závěrečným vyhodnocením lze většinu zařadit do středověku (Černá, Zůbek 2017a).

Běhounská 26/Moravské náměstí 1, parc. č. 1 (akce A062/2017). Novověk. Město, klášter. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Katastrální úřad pro Jihomoravský kraj – krajský archiv (II. etapa)“. Terénní část výzkumu se realizovala v říjnu 2017 v součinnosti s postupem zemních prací stavby. Jejich cílem bylo sejmutí stávajících podlahových úrovní a podkladového souvrství (hloubka cca 0,3 až 0,5 m). Vzhledem k jejich charakteru a skladbě terénu byl jako forma archeologického výzkumu zvolen odborný dohled. Následně došlo k dokumentaci odhalených archeologických situací. Pro potřeby archeologického výzkumu bylo staveniště rozděleno na jednotlivé prostory označené písmeny A až G (obr. 16, 17, 18).

Zkoumaný prostor nebyl ve středověku začleněn do vlastního města, nacházel se v bezprostředním sousedství městských hradeb. Zdejší osídlení však bylo začleněno do předměstské struktury, byl součástí čtvrté čtvrti (*Quartum quartale extra civitatem*). Nacházelo se v těsném předpolí jedné z městských bran, zvané Běhounská. Zásadním mezníkem v historicko-topografickém vývoji sledovaného prostoru byla výstavba augustiniánského kláštera, který založil roku 1356 markrabě Jan Jindřich jako hrobku moravské větve Lucemburků. Úplně zanikla zástavba těsně před Běhounskou branou. Archeologický dohled se týkal severní části východního křídla klášterního komplexu. Jeho výstavba byla součástí rozsáhlé barokní přestavby kláštera před polovinou 18. století. Zřízena v něm byla nová prelatura. Při staré prelaturě bylo vystavěno hlavní schodiště a naproti němu kuchyně a sál, dnešní refektář. Podle smlouvy z roku 1734, kterou sepsal se stavitelem Mořicem Grimmem převor Ondřej Zirkel, mělo nové křídlo obsahovat velký sklep v podzemí, schodiště až po střeche, stáje, místnost pro kočáry, byt kočárů v přízemí a v patře velký sál a přilehlé převorovy místnosti. Nové křídlo bylo postaveno na ploše, která vznikla demolicí barbakánu Běhounské brány a zasypáním opevňovacího příkopu.

Snižovaná část terénu měla navážkový charakter. Uložení byly tvořeny komponentami pocházejícími zřejmě z destrukcí zděných konstrukcí (maltovin, zlomky stavební keramiky – především cihel, kameny). Mohly souviset s demolicí někdejšího opevnění a zasypáním příkopů, výstavbou nového křídla konventu a jeho mladšími úpravami. V prostoru A měla navážka spíše novodobý charakter. Prostor B měl původní podlahovou úroveň níže. Odhalené líce stěn byly omítnuty. Lze uvažovat o podsklepení prostoru. Vstup v jižní stěně z prostoru A (do sklepa?) byl původně šířeji osazen. V základech novodobých příček v jihozápadním rohu byly druhotně zazděny stavební články. V prostoru C byla zaznamenána jen maltovinová navážka a základy novodobých příček. V pro-

storu D byly začištěny a dokumentovány zděné konstrukce. S. j. 901 představovalo vyzdění odpadního kanálu. Zřejmě byl využíván pro záchody, které jsou zakresleny v historických plánech. S jejich konstrukcí souviselo patrně zdivo s. j. 902. S. j. 901 bylo základem příčky. Zdiva s. j. 903 a 904 mohla souviset s osazením ústí otopného zařízení (příkládací část), umístěného podle plánů v prostoru C. V prostoru E došlo pouze ke snížení v rámci stávající konstrukce podlahy. V prostoru F byly dokumentovány základy někdejších příček a v severozápadním rohu dlažba z velkých kamenných dlaždic (s. j. 906). V jihozápadním rohu se zachovalo dláždění z cihel (s. j. 905). Podle historických plánů zde bylo umístěno otopné zařízení obsluhované z prostoru G. Kontinuitu prokazuje částečně očazení podlahy s. j. 905 a jižní stěny místnosti. V prostoru G byl terén snížen na úroveň kamenné dlažby, která měla stejný charakter jako podlaha s. j. 906 v severozápadní části prostoru F. Obě byly zachovány v upravené formě stávajícího projektu. Všechna dokumentovaná zdiva souvisela se stavebním vývojem východního křídla někdejšího klášterního komplexu, nově vybudovaného před polovinou 18. století. Nebyly zaregistrovány žádné konstrukce, které by náležely staršímu fortifikačnímu systému (Zůbek 2017a).

Česká 11/Skrytá 2/Veselá 18, parc. č. 609 (akce A033/2016). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Stavební obnova objektu Česká 11“. Terénní část výzkumu se realizovala v období od 11. 7. 2016 do 4. 10. 2017 v součinnosti s postupem stavebních prací. Výzkum se soustředil především na dokumentaci archeologických situací, které byly narušeny zemními pracemi. Dohlíženo bylo snižování podlah v úrovni suterénu a přízemí. Týkalo se jižní poloviny sklepů pod východní částí domu (místnosti 007 až 010 a 015), kde činilo přibližně 0,6 m a dosáhlo úrovně 214,2 m n. m. Dokumentováno bylo několik dílčích profilů. Bylo snahou začistit povrch dosažené úrovně a zdokumentovat přítomné archeologické situace. Pozornost byla věnována také dokumentaci odhalených zděných konstrukcí. Dále bylo sledováno vyklízení a snižování úrovně podlah sklepů 013 a 014 v západní části domu (obr. 19, 20, 21, 22, 23). Provedena byla jejich fotodokumentace. Tyto sklepy byly částečně zkoumány již v roce 2002 (akce A048/2002: Holub *et al.* 2003, 79–80; Holub *et al.* 2004b, 48–49; Merta, Zůbek 2003).

V přízemí snižování podlah většinou nepřesáhlo úroveň novodobé navážky (cca 0,3 m). Došlo k ohledání terénu a ověření podmínek jeho skladby, které byly rámcově známy na základě zjištění sond z roku 2014 (akce A055/2014: Peška 2014; Černá *et al.* 2015, 230–231). Začištěny a dokumentovány byly odhalené zděné konstrukce v severozápadní části domu (místnost 106).

Po ujištění představiteli provádějící stavební firmy, že se jedná o konečnou úroveň snižování, bylo od dalšího výzkumu ustoupeno. Následně však došlo v západní polovině domu (místnosti 104 až 119) ke snížení terénu o dalších cca 0,5 m (místa až na niveletu 217,0 m n. m.). Dosaženou úroveň se podařilo začistit a dokumentovat pouze v místnostech 104 a 114 až 117. Hlubší výkopy realizovala stavba pouze v souvislosti s budováním výtahových šachet. Jedna využila starší výtahovou šachtu v rámci místnosti 119 (sonda S2). Odstraněny byly její betonové konstrukce a došlo k prohloubení podél obvodu jámy až na úroveň 215,5 m n. m. Dokumentovány byly její profily. Druhá výtahová šachta byla nově hloubena v prostoru na rozhraní místností 114 a 115 (sonda S1). Dosáhla hloubky 212,9 m n. m. Realizovala se v postupných úrovních. Její těžba byla dohledována. Důraz byl kladen na odběr nálezů z výplní přítomné zděné odpadní jímky s. s. j. 001. Půdorys byl začištěn a dokumentován v úrovni 215,5 m n. m. Dokumentovány byly profily šachty.

Ve 2. patře domu byla při snižování betonových podlah v místnosti 329 (prostor při schodišti) odkryta dřevěná konstrukce starší podlahy (stropu 1. patra). Byla začištěna a fotograficky zdokumentována. Z jednoho konstrukčního prvku (desky) byl odebrán vzorek na dendrochronologickou analýzu, kterou provedl Ing. Tomáš Kyncl. Ke skácení příslušného stromu došlo v roce 1790/1791.

Archeologický výzkum ověřil skladbu svrchní části geologického podloží. V úrovni 216,2 m n. m. byl dokumentován povrch půdního typu. Jeho mocnost dosahovala 0,3 m. Uložen byl na sprašové návěži. Doklady pravěkého nebo raně středověkého osídlení nebyly zaregistrovány. Nejstarší antropogenní aktivity souvisely s osazením parcely ve 13. století. Doložen byl postupný nárůst terénu až o 1,2 m (úroveň 217,25 m n. m.), který se odehrál zřejmě během středověku.

Z technických parametrů a charakteru výzkumu vyplývají jeho velmi omezené limity pro celkovou rekonstrukci historicko topografického vývoje parcely. Stavebně historický průzkum se přiklonil k hypotéze, že vzhledem k šířce parcely (15,5 m), by se původně mohlo jednat o dvě středověká městiště. Jejich nejstarší zástavbu by tvořily dva dřevohliněné domy průjezdového typu se zrcadlově uspořádanou dispozicí, tj. s průjezdy vedle sebe. Původně otevřené průjezdy by nebyly podsklepeny. Později došlo k nahrazení zděnou architekturou. Stávající scelená dispozice přízemí s průjezdem v ose byla kladena na sklonek středověku nebo do 16. století, nejpozději k roku 1619. Nejpozději do poloviny 17. století byla vybudována dvorní křídla, severní a jižní (Borský 2014a, 10–11; 2014b, 22).

Hypotézu o rozčlenění pozemku na dvě městiště se nepodařilo potvrdit ani vyvrátit. V souvislosti s nezděnou architekturou lze uvažovat s výhradami

o situaci s. s. j. 002 v severní části sklepa 007. Je možné, že šlo o suterén dřevohliněného domu, který stával při severní hranici dnešní parcely. Suterén mohl být přítomen i v jižní části. S ním lze spojit jámu neznámé funkce (sloupovou?) s. s. j. 028 v místnosti 009. Pohybujeme se však již pouze v rovině dohadů. Relikty dřevohliněné nadzemní stavby byly dokumentovány ve dvorní partii (sonda S2). Je možné, že stála při hranici uvažovaných městišť. Mohla tvořit hospodářské zázemí jižního z nich.

Archeologický výzkum prokázal existenci sklepů v jižní části domu a pod dnešním průjezdem (místnost 007 až 010 a 015) již v období středověku. Do jisté míry by to mohlo potvrzovat teorii o scelení původních městišť už v tomto období. Severní dvorní křídlo bylo zřejmě vybudováno až v 1. polovině 17. století. V jeho prostoru (místnost 114 a 115) bylo zaregistrováno několik starších zahloubených aktivit, především odpadních jímek. K datování přispěla především situace s. s. j. 001, která sloužila zřejmě jako vyzděná odpadní jámka. Její výplně poskytl keramický materiál, který lze datovat do 2. poloviny 16. až počátku 17. století; jeden z dendrovzorků byl datován do 1554/1555 (analýzu provedl Ing. Tomáš Kyncl). Je ovšem otázkou, zda nelze připustit existenci tohoto objektu (do jisté míry v brněnských podmínkách specifického) v interiéru stavby. Po jeho zasypání byl vybudován vstup do sklepa 014, který byl propojen se sklepem 013. Tímto prostřednictvím bylo potvrzeno jejich časové zařazení dle charakteru konstrukcí do novověku. Na základě přítomnosti odpadních jímek je možné uvažovat o tom, že zděná zástavba při severní hranici parcely zasahovala ve středověku pouze do hloubky 17 m od dnešní České ulice. Náležel jí mohl relikv zdiva dokumentovaný v základu severní stěny místnosti 115 (Černá, Zúbek 2017b).

Františkánská ulice, parc. č. 209/3 (akce A109/2016). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum se realizoval v souvislosti se stavbou „Sanace podzemí, stavebně historický průzkum a zabezpečovací práce Blok 8, vnitroblok Římské náměstí šachta A4“. Terénní část výzkumu proběhla v listopadu a prosinci roku 2016 v součinnosti s postupem stavebních prací. Jejich cílem bylo vytěžit zásyp sklepních prostor, které byly objeveny při výzkumu v roce 2015 (akce A042/2015: Kolařík *et al.* 2016, 258). Odtěžování zásypu bylo dohlíženo archeologem. Následně byla provedena dokumentace sklepních prostor (obr. 24, 25).

Zásyp obsahoval jen nepatrné množství archeologických nálezů. Šlo o předměty (zlomky skla, stavebních kování apod.), které bylo možné datovat do 20. století. Sklep tvoří jedna prostora o délce 19 m, šířce 4,5 m a výšce 2,7 m s mírně lomenou podélnou osou. V místě zalomení byla v minulosti umístě-

na subtilní příčka (na šířku cihly), v současné době již destruuovaná. Sklep byl přístupný z obou kratších stran. Vstup od severozápadu měl dvě stavební fáze. Starší schodiště bylo vylámáno, stávající je tvořeno novodobými prvky. Ty se uplatnily také u mladších úprav druhého vstupu z jihovýchodní strany. Lomené schodiště zde vycházelo ze starších sklepních prostor (středověk?, novověk). Vůči nim tvoří popsáný sklep druhou úroveň suterénu. Sklep je vyzděn zdivem, které je složeno z cihel (30 × 15 × 7 cm) pojených světlou šedou maltou. Vybaven je valenou klenbou. Větrání zajišťovaly nejméně dva otvory skrze klenbu. Schodiště v jihovýchodní části bylo v místě podesty vybaveno nikou. Podlaha sklepa je hlinitá. Jde o povrch navážkové vrstvy o mocnosti cca 0,3 m, která překrývá podloží (ověřeno pouze jednou dílčí sondou). Podél celé východní stěny byla v minulosti umístěna dřevěná konstrukce (zůstaly trámové kapsy ve zdivu) zasahující 1,5 m do interiéru sklepa. Pravděpodobně se jednalo o police na uskladnění sudů (např. s vínem) či potravin. Sklep je vybaven starou elektroinstalací. Fungoval zřejmě ještě ve 2. polovině 20. století. Pak byl z velké části zasypán.

Vznik sklepa je možné zasadit do období novověku. Náležel k domu Orlí 12 (podle orientačních čísel zavedených v roce 1867). Nacházel se pod zadní partií dvorní části parcely. Její majitel jeho vybudováním zřejmě řešil potřebu zvětšit prostory využitelné ke skladování. Sklep byl napojen na starší sklepní prostory pod dvorním křídlem domu. Pro jeho velikost a stav zachování můžeme sklep označit za jeden z největších, dobře zachovaných barokních sklepů, které známe v prostoru historického jádra Brna (Zúbek 2017b).

Koliště, Moravské náměstí, Žerotínovo náměstí, parc. č. 7/1, 6, 10–12, 782, 783, 786–788, 797, 800, 803, 806, 807 (akce A019/2017). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum se uskutečnil v souvislosti se stavbou „Přestavba parovodní topné soustavy na horkovodní, oblast Koliště – Žerotínovo náměstí“. Terénní část výzkumu se realizovala v období od 6. 4. do 29. 6. 2017 v součinnosti s postupem zemních prací stavby. Přestavba parovodní topné soustavy se z velké části uskutečnila v rámci jejího stávajícího průběhu. Tvořil ji systém liniových výkopů, který sestával z hlavní trasy a přípojek k jednotlivým objektům. Při zemních pracích často nebyly odhaleny ani stěny výkopů (zůstaly zakryty betonovou konstrukcí), nebo pouze jejich svrchní úroveň, která protínala novodobé uložení (podkladové vrstvy komunikace, navážky). Výkopy realizované mimo stávající trasu narušily většinou navážkové souvrství, které souviselo s výstavbou bastionového opevnění ve 2. polovině 17. a 1. polovině 18. století nebo jeho zrušením a následnou úpravou te-

rénu v 19. století a 20. století. Průběh rekonstruované parovodní soustavy se pohyboval z velké části v prostoru vnějšího pásma a okružní cesty, která procházela kolem opevnění. Vnější fortifikační pásmo bylo tvořeno zemními násypy bastionů a glacis v předpolí příkopu. Vzhledem k charakteru popsaných zemních prací stavby a skladbě terénu byl jako forma archeologického výzkumu zvolen odborný dohled nad jejich prováděním. V případě odhalení archeologických situací byl doplněn jejich začistištěm a dokumentací (obr. 26, 27).

Stavba se dotkla rozsáhlého území, které v severním a severovýchodním prostoru téměř obepíná historické jádro města. Ve středověku a raném novověku se zde utvořila struktura předměstského osídlení. Vzhledem k parametrům a charakteru zemních prací jsou však výsledky příslušného archeologického výzkumu do jisté míry omezené. Svůj význam pro rekonstrukci historicko-topografického vývoje dané oblasti ovšem mají. Byla ověřena úroveň povrchu geologického podloží. Ve výraznějším rozsahu jí bylo dosaženo ve výkopu podél východní stěny budovy Janáčkova divadla (210,40 m n. m.) a ve výkopu před západním průčelím budovy rektorátu Masarykovy univerzity (č. p. 617) na Žerotínově náměstí (221,80 m n. m.). Tvořil ji půdní horizont dosedající na sprašovou návěj.

Antropogenní aktivity pravěkého či raně středověkého stáří nebyly v těchto výkopech doloženy. Dokumentovány byly situace, které je možné spojovat se zástavbou příslušného předměstského osídlení (třetí předměstskou čtvrtí v případě výkopů u Janáčkova divadla a osadou Hartlůvka na čtvrtém předměstí v prostoru Žerotínova náměstí). Šlo většinou o nevýrazné výkopy blíže neurčených funkcí nebo sloupové jamky. Na půdním horizontu leželo souvrství o mocnosti 2 m. Jeho spodní partie jsou zřejmě ještě výsledkem procesů, které se odehrávaly na předměstích v době jejich existence (odpadní vrstvy, planýrky staveb atd.). Další nárůst terénu souvisí s budováním bastionového opevnění nebo jeho zrušením a následnou úpravou území. K zajímavým dokladům nedávné historie, která je ovšem již pro většinu kolemjdoucích zahalena závojem zapomnění, náležela základová zdiva dokumentovaná v západní části Žerotínova náměstí. Nesla budovu Výstavního pavilonu klubu výtvarných umělců Aleš, která byla v letech 1922 a 1923 vystavěna v severním sousedství kostela Jana Amose Komenského podle návrhu brněnského architekta Valentina Hrdličky (Černá, Zůbek 2018a).

Moravské náměstí, ulice Rooseveltova; parc. č. 3, 5, 801/1 (akce A077/2016). Středověk (?), novověk. Předměstí, fortifikace. Záchranný výzkum.

V souvislosti s akcí „Brno, historické jádro, průzkum podzemí – Blok 50, park při ulici Rooseveltova“ se uskutečnil v měsících srpnu až října 2016 záchran-

ný archeologický výzkum. V rámci průzkumných prací bylo dokumentováno celkem 6 šachtic (A6, B4, C4, D4, E6 a F4), rozmístěných v parku při východní a severní straně budov bývalého augustiniánského kláštera (dnes Katastrální úřad pro Jihomoravský kraj; k. ú. Město Brno, parc. č. 3, 5, 801/1; obr. 28). V souvislosti s plánovanou revitalizací prostoru bylo jejich hlavním úkolem především objasnit výškové poměry historických terénů a konstrukcí v této části města a upřesnit průběh a úroveň dochování barokní bastionové fortifikace. Sondy prováděla kvalifikovaná stavební firma. Těžba terénu byla dohledována po jednotlivých pracovních postupech archeologem. Průběžně byly dokumentovány odkryté profily, popřípadě v ploše odkryté archeologické situace.

Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku součástí zástavby brněnského předměstí (tzv. třetí a čtvrté předměstské čtvrti); v polovině 14. století byl v jeho sousedství vystavěn augustiniánský klášter, ve 2. polovině 17. století se stal součástí fortifikačních pozemků barokní bastionové pevnosti a po její definitivní demolicí v 60. letech 19. století sloužil jako park. Geomorfologicky se dnes zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce cca 216,80 (sonda C4) až 219,50 m n. m. (sonda F4), na mírném svahu, který pozvolna klesá východním směrem k bývalému řečišti Ponávky. Geologické podloží je tvořeno kvartérní sprašovou návějí. Na sprašové podloží nasedá holocenní půda, tvořená černohnědou humózní hlínou tzv. černozemí. Mezi neogenními vápnitými jíly (tzv. tégly) a sprašemi nacházíme v této části historického jádra v hloubce cca 5 až 6 m pod současným povrchem fluvialní sedimenty, tj. šterky a šterkopisky, přecházející v písčitou a nivní sedimentaci.

V průzkumných sondách A6, B4 a C4 se podařilo odkryt průběh barokní kurtiny bastionového opevnění, budované od konce 50. let 17. století. Ve všech případech se ubouraná hradba nacházela přibližně 0,80 m pod současným terénem. V případě sondy A6 bylo dokumentováno i napojení tzv. svatotomášského bastionu na kurtinu, včetně opěrného pilíře a probořenou klenbou zasypané kasematy. Barokní hradba byla konstruována ze smíšeného zdiva o síle 1,80 až 1,90 m, orientovaného v těchto místech ve směru severozápad – jihovýchod. Měla vnitřní a vnější líc ukloněný pod úhlem cca 80°. Z terénní situace je zřejmé, že v období výstavby barokního opevnění v 2. polovině 17. století byl terén jihozápadně od hradby značně navýšen násypy valového opevnění a na severovýchod od ní naopak odtěžen při budování příkopu. Při demolicích v 60. letech 19. století byl pak terén opět snížen a násypy byly využity pro zasypání příkopu. Základovou spáru kurtiny se v žádné ze sond odkryt nepodařilo.

Pod parkovou úpravou terénu a recentní navážkou byly v sondách A6, E6 a F4 odkryty pozůstatky násypu valu barokního bastionového opevnění. Ten byl

tvořen hutněnými vrstvami charakteru přemístěného podloží. Na základě zjištěných informací můžeme říci, že se terén v době začátku výstavby barokního opevnění na konci 50. let 17. století nacházel v těchto místech cca 2,50 až 2,80 m pod současným povrchem.

V sondě E6 a snad i A6 se pravděpodobně nacházely pozůstatky po raně novověkém opevnění augustiniánského kláštera z období 1. poloviny 40. let 17. století. Jednalo se o opěrnou zeď zemního valu (sonda E6), resp. fragment nezděného příkopu (sonda A6). Tuto interpretaci bude v budoucnu nutné ověřit případnými dalšími výzkumy.

Na profilech sond C4 a B4 byly až do hloubky 4,0 m pod současným povrchem dokumentovány pouze zázpisy barokního příkopu, které vznikly pravděpodobně v roce 1863, kdy byla tato část opevnění demolována. Minimálně do této hloubky zde byl terén výkopem barokního příkopu zničen. Vně barokní hradby došlo k odtěžení středověkého terénu až na geologické podloží, a proto severovýchodně od ní lze z hlediska archeologie očekávat pouze spodní části značně zahloubených objektů (především studny a odpadní jímky). Naopak uvnitř hradby došlo vlivem nasypání valů k vzácnému zakonzervování středověkých a novověkých souvrství, která jsou neporušená jakoukoliv mladší činností a mimořádně důležitá pro případný archeologický výzkum (Kolařík 2017).

Zelný trh 10, parc. č. 386 (akce A020/2016). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V dubnu 2017 proběhla druhá etapa archeologického výzkumu, který byl vyvolán rekonstrukcí „Oprava a rekonstrukce paláce opata žďárského kláštera Zelný trh 10“ (k první etapě viz Kolařík *et al.* 2017, 198). V jejím rámci byla provedena plošná exkavace archeologických situací v prostoru průjezdu domu (obr. 29).

Svrchní část geologického podloží byla tvořena sprašovou návějí (s. j. 200). Její povrch se nacházel v úrovni 228,00 m n. m. Vrstva půdního typu byla odstraněna již v minulosti. Do geologického podloží byla zahloubena řada situací. Z pravěkého nebo raně středověkého období nepocházela žádná z nich. V tomto směru lze uvažovat pouze o uloženině s. j. 202, která vyplňovala blíže neurčený výkop. Tvořil ji pouze přemístěný půdní typ. Nejstarší výkopy náležely do vrcholného středověku. Datování vycházelo z analýzy mobiliáře získaného z jejich výplní. Koncentrovaly se ve východní části průjezdu. Některé z nich byly určeny jako sloupové jámy, funkce jiných nebyla určena, v jednom případě je možné uvažovat o lochu či raženém sklípku. Většina byla datována do 1. poloviny 13. století, další do období 2. poloviny 13.–14. století, jeden výkop obecně do středověku a jeden do novověku. Terén ve střední části průjezdu byl v celé linii na-

rušen výkopem pro kanalizační štolu. Ze zděných konstrukcí je potřeba zdůraznit dláždění z cihel s. j. 918, jehož relikt byl dokumentován v jihozápadním rohu průjezdu. Při jižní stěně byla odkryta základová zdi-va tří pilířů, která měla středověký charakter. Lze je dát do souvislosti s domem, který stával při hranici náměstí (Černá *et al.* 2018).

K. Ú. STARÉ BRNO

Ulice Křížová, parc. č. 1692/1 (akce A039/2017). Raný středověk, středověk, novověk. Sídliště, město. Záchranný výzkum.

V rámci rekonstrukce plynovodu na ulici Křížová v Brně proběhl v červenci a srpnu 2017 dohled nad výkopovými pracemi. Výkopy plynovodu vedly převážně v trasách starší sítě a dosahovaly hloubky 1 až 1,5 m. V prostoru před domy Křížová 9–15 byly zachyceny pouze novodobé úpravy terénu, ojediněle i relikt zdiv náležejících novověké zástavbě. Vzhledem k blízkosti významné raně středověké lokality „Modrý lev“, která je dávána do souvislosti s raně středověkým brněnským hradem, je důležitým zjištěním přítomnost mladohradištní kulturní vrstvy, případně většího výkopu v prostoru před domem Křížová 3. Z druhotné polohy pochází i keramika náležející období 13. století. Na spojnici s ulicí Křídlovickou bylo zachyceno zdivo, které snad můžeme dát do souvislosti se zájezd-ním hostincem Modrý lev, který zde stával do 30. let 20. století (obr. 30).

K. Ú. ŠTÝŘICE

Vojtova ulice, parc. č. 507/1 (akce A017/2017). Raný středověk, novověk. Sídliště, hřbitov. Záchranný výzkum.

Předstihový záchranný archeologický výzkum byl vyvolán záměrem Statutárního města Brna vystavět v lokalitě Vojtova (k. ú. Štýřice) dva nové bytové domy, jeden se startovacími byty (SO 02) a druhý s pečovatelskou službou (SO 01). Terénní část výzkumu probíhala v dubnu 2017 až lednu 2018 (obr. 31, 32). V současné době je výzkum ve fázi zpracování a podrobně o něm bude referováno později. Níže proto uvádíme pouze stručnou charakteristiku jednotlivých archeologických komponent.

V první fázi (duben až srpen 2017) se ZAV zaměřil na exkavaci a dokumentaci části tzv. starobrněnského hřbitova (1785–1883), který byl v roce 1866 rozšířen do prostoru plochy výzkumu a fungoval do roku 1883 (založení Ústředního hřbitova). Zabírá prostor celé východní plochy SO 02 (dům s pečovatelskou službou).

Bylo zde odkryto přibližně 550 hrobových jam s více než 1150 pohřbenými jedinci (přibližně 100 hrobových jam bylo zničeno recentními výkopovými aktivitami). Od srpna pokračoval ZAV odkrýváním pozůstatků pravěkého a raně středověkého sídliště v ploše SO 01 (dům se startovacími byty) a výzkumem terénu neporušeného výkopy novověkých hrobů v ploše SO 02.

Ojedinele byly zaznamenány pozůstatky fosilních kostí mamuta a několik zlomků ŠI ze silicitů glacienních sedimentů, které pravděpodobně souvisí s epigravettským osídlením okolí lokality. Další doklady osídlení pochází z mladší doby kamenné, kdy byla v místech objektu SO 02 odkryta část osady kultury s lineární keramikou. V obou zkoumaných plochách byla odkryta část rozsáhlejšího sídliště horákovské kultury. Osídlení mladší doby železné reprezentoval palisádový žlab, zachycený v délce více než 80 m v ploše SO 01, jehož účel zatím není zcela zřejmý. V ploše SO 02 byly ze stejného období odkryty dva kostrové pohřby. Ze starší doby římské pochází na západním okraji plochy SO 01 odkrytý žárový hrob. Rovněž v ploše SO 01 byl dokumentován bezmála 70 m dlouhý úsek hrotitého příkopu, který byl součástí nově objeveného krátkodobého vojenského ležení římské armády z období markomanských válek.

V obou plochách byly nejintenzivněji zastoupeny doklady osídlení z období raného středověku – z 11. a snad i 1. poloviny 12. století. Výzkumem byl zachycen okraj sídliště, které je doloženo přítomností zásobních a sloupových jam, pecí, sklípků a především dvou suterénů přibližně čtvercového půdorysu (cca 4 × 4 m) se vstupní šíjí a rozměrnou pecí naproti vstupu (Grünseisen, Kolařík, Sedláčková 2018).

Vídeňská 16, parc. č. 681 (akce A032/2017). Raný středověk, středověk, novověk. Sídliště, pohřebiště, předměstí. Záchranný výzkum.

Na přelomu června a července 2017 proběhl záchranný archeologický výzkum na parcele domu Vídeňská 16, který byl vyvolán demolicí vlastního domu, někdejšího hostince U Růžičků (obr. 33, 34).

Zkoumaná plocha se nachází v bezprostředním sousedství 2. starobrněnské rotundy zachycené v roce 2012 (Černá *et al.* 2013, 170–172). Výzkum potvrdil domněnku, že mladohradištní hřbitov zachycený na parcele dnešního domu Vídeňská 18 pokračuje i severním směrem. V prostoru výzkumu však byl většinou nově zničen mladšími aktivitami, jak dokládají četné nálezy lidských kostí v druhotných polohách. S jistotou byl zachycen jeden hrob, dva další jsou vzhledem k výraznému narušení jen pravděpodobné. Důležitým zjištěním jsou 3 raně středověké výkopy, které lze na základě získané keramiky zařadit nejpozději

do 1. poloviny 11. století. Prozatím to jsou jediné raně středověké sídlištní aktivity, které se podařilo v prostoru uvažovaného hřbitova zachytit. Lze předpokládat, že jejich existence předcházela vzniku hřbitova, byť vzájemný vztah nebylo možné ověřit. Stále však platí předpoklad, že nekropole i se sakrální stavbou vznikly již před polovinou 11. století a s jistotou fungovaly do počátku 12. století, snad i později.

Z období vrcholného středověku nebyly na ploše výzkumu zachyceny jednoznačné aktivity, což může být způsobeno i výše zmíněnými terénními úpravami, které stopy po osídlení mohly nadobro odstranit.

Období novověku nám reprezentuje zahloubený sklípek s lochem (1. pol. 16. století), zásobní jáma a několik výkopů blíže neurčené funkce. Velká část zachycených objektů však neposkytla vhodný datační materiál – lze je tedy jen obecně zařadit do období středověku a novověku. K středověké zástavbě nepřinesl výzkum žádné informace. Všechna zachycená zdiva náleží až období novověku, resp. období 19. a 20. století.

K. Ú. VEVEŘÍ

Veveří 2 / Žerotínovo náměstí 3, parc. č. 341 (akce A038/2017). Novověk. Město, hřbitov. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Rekonstrukce výměníkové stanice – Brno, Žerotínovo náměstí 4449/3“. Terénní část výzkumu se uskutečnila v prostoru místnosti 018 prvního podzemního podlaží ve dnech 13. a 14. 7. 2017 v součinnosti s postupem stavebních prací. Jejich cílem bylo položení nové betonové podlahy. Úroveň stávající podlahy byla dle informací stavbyvedoucího v úrovni 219,0 m n. m. Při archeologickém výzkumu nebyla tato hodnota ověřena. Po sejmutí betonové konstrukce bylo nutné snížit terén o dalších 10 až 15 cm. V jižní třetině plochy se nacházely cihlové a betonové konstrukce podlahy a vyzdění šachet. V severní partii byl terén v této úrovni tvořen v drtivé většině „hřbitovní vrstvou“, jejíž součástí byly lidské kosterní ostatky. Náležely k pohřbům vlastních jedinců nebo tvořily součást zásepů někdejších hrobových jam. Po odborné exkavaci potřebné úrovně byl povrch terénu překryt vrstvou šterku, podkladovou úrovní nové betonové podlahy. Došlo tak k zakonzervování ostatních archeologických situací (obr. 35, 36).

Jmenovaná vrstva náležela městskému hřbitovu, který byl v těchto místech založen v roce 1580. Městská rada ho byla nucena zřít z kapacitních důvodů. Přináležela k němu hřbitovní kaple Panny Marie Pomocné. Pohřbívalo se zde až do roku 1785. Po zruše-

ní hřbitova byl prostor postupně zastavován. Budova 4449/3, která dnes slouží Krajskému úřadu Jihomoravského kraje, byla postavena jako novostavba v letech 1907 až 1917. Pro založení hřbitova byl využit prostor středověké cihelny, která existovala při severním konci předměstské osady Hartlůvky a zanikla před rokem 1540 (Flodrová 1996; Holub 2011, 100–102; Procházka *et al.* 2013, 590). Historické bádání zůstává hřbitovu hodně dlužno; v publikacích se objevují pouze stručné zmínky (Flodrová 1992, 11; Schramm 1905, 37). Výrazněji se ho dotkly dva archeologické výzkumy. Jeden proběhl na přelomu let 1994 a 1995 (Merta 1996; Merta, Merta 2001; Procházka 1997), druhý v roce 2012 (akce A059/2012 – Archaia Brno, z. ú.).

V případě zkoumané „hřbitovní vrstvy“ šlo o „slitnuté“ zásypy hrobových jam. Půdorysy jejich výkopů nebyly patrné. Dominantní složkou vrstvy byla šedá plastická hlína. Kromě kosterních ostatků jednotlivých pohřbů byly její četnou příměsí jednotlivé lidské kosti. Dále obsahovala kamínky a kameny, oblázky, zlomky stavební keramiky, hřebíky, fragmenty rakví a zlomky kuchyňské keramiky. Ojedinelým nálezem byl železný hrot šípů a kamenný brousek.

Rozlišeno bylo 28 pohřbených jedinců, uložených v anatomické poloze. Ve většině případů se jednalo o torza skeletů. K narušení některých došlo při výstavbě stávající budovy či novodobých úpravách. Řada pohřbů však byla narušena v době existence hřbitova výkopem mladších hrobových jam. Přítomny byly rozličné věkové kategorie dospělých i nedospělých jedinců, včetně malých dětí. Zastoupena byla zřejmě obě pohlaví. Upřesnění informací přinese budoucí antropologická analýza.

Nebožtíci leželi na zádech v natažené poloze. Nohy byly uloženy paralelně vedle sebe, ruce byly složeny na hrudi, směřovaly do klína nebo podél těla. Pohřby byly orientovány hlavou k západu. Většina zemřelých byla pohřbena v dřevěných rakvích. Zachovaly se však po nich jen nepatrné stopy. K jejich podobě se proto nelze blíže vyjádřit. Poměrně časté byly nálezy železných hřebíků. Z pohřební výbavy se dochovaly jen drobné jednotlivosti u tří pohřbů. Lze předpokládat, že výbava byla ve většině tvořena organickými materiály (textil, dřevo), které v daných půdních podmínkách podlehlly zkáze. V pánevní oblasti pohřbu s. j. 810 byly nalezeny dva kostěné korálky, které lze považovat za součást růžence. Při exkavaci dítěte s. j. 814 byl získán drobný kruhový medailonek (průměr 1 cm). Vyroben byl z Cu-slitiny, pod vsazeným sklíčkem byl uložen papír (či textilie?) s kresbou, která zřejmě znázorňuje Korunování Panny Marie. Medailonek byl pravděpodobně součástí růžence. Při napojení na jeho korpus se při obvodu medailonku zachoval korálek z modrého skla. Jedinec s. j. 819 měl na hrudi pod krkem dva knoflíky z gagátu či sklovité hmoty a parohovou objímku. Zřejmě sloužily k sepnutí pohřebního oděvu zemřelého.

Při západní hranici plochy byly dokumentovány dva základové pilíře. Nelze zcela vyloučit jejich přináležitost k mladší zástavbě z 19. století, velice pravděpodobně však souvisejí spíše se hřbitovní kaplí Panny Marie Pomocné. Důležitou informací je poznatek, že jeden z pilířů narušil pohřeb s. j. 806. Kaple prošla bezpochyby během doby své existence určitým stavebním vývojem. Jasně to dokládá srovnání ikonografických pramenů z 2. poloviny 17. století, kde je stavba orientována ve směru Z–V, s archivními plány závěru 18. a počátku 19. století, které zachycují přeorientování kaple do směru J–S (Černá, Zůbek 2018b).

Jiří Grünseisen, Václav Kolařík, Lenka Sedláčková,
Pavel Staněk, Antonín Zůbek

Literatura

Borský, P. 2014a: *Dům č. 166/11 na České ulici v Brně. Stavebněhistorický průzkum.* Rkp. nálezo-
vé zprávy Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Borský, P. 2014b: Dům Česká 166/11 – dům Humpo-
leckých z Rybenska. *Forum Brunense* 2014, 19–28.

**Černá, L., Dejmal, M., Holub, P., Kolařík, V., Mer-
ta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zbránek, H.,
Zůbek, A. 2013:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled
výzkumů* 54(2), 149–182.

**Černá, L., Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška,
M., Sedláčková, L., Zbránek, H., Zůbek, A.
2015:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů*
56(2), 223–252.

**Černá, L., Grünseisen, J., Příbylová, M., Zůbek, A.
2018:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného
archeologického výzkumu při stavbě „Oprava
a rekonstrukce paláce opata žďárského kláštera“.*
Zelný trh 10. Rkp. nálezo-
vé zprávy, č. j. 2/18. Ulo-
ženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Černá, L., Zůbek, A. 2017a: *Nálezová zpráva o pro-
vedení záchranného archeologického výzkumu při
stavbě „Rekonstrukce SCZT pára x HV – přípojky
pro objekty Jakubské náměstí 1 a 2“.* Rkp. nále-
zové zprávy, č. j. 2/17. Uloženo: Archiv Archaia
Brno, z. ú.

Černá, L., Zůbek, A. 2017b: *Nálezová zpráva o pro-
vedení záchranného archeologického výzkumu při
stavbě „Stavební obnova objektu Česká 11“.* Rkp.
nálezo-
vé zprávy, č. j. 3/17. Uloženo: Archiv Archaia
Brno, z. ú.

Černá, L., Zůbek, A. 2018a: *Nálezová zpráva o pro-
vedení záchranného archeologického výzkumu
při stavbě „Přestavba parovodní topné soustavy
na horkovodní, oblast Koliště – Žerotínovo ná-
městí“.* Rkp. nálezo-
vé zprávy, č. j. 4/18. Uloženo: Archiv Archaia
Brno, z. ú.

- městí“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 6/18. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Černá, L., Zůbek, A. 2018b:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce výměňkové stanice“ – Brno, Žerotínovo náměstí 3.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 7/17. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Flodrová, M. 1992:** *Brněnské hřbitovy.* Brno: Rovnost.
- Flodrová, M. 1996:** Brněnská cihelna „Na Leči“ ve 14. – 16. století. *Archeologia technica* 10, 110–113.
- Grünseisen, J., Kolařík, V., Sedláčková, L. 2018:** *Brno, Vojtova – bytové domy. Terénní dokumentace k akci A017/2017.* Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Holub, P. 2011:** K výrobě a variabilitě stavební keramiky ve středověkém a novověkém Brně. *Forum urbes medii aevi* VI, 98–121.
- Holub, P., Kováčík, P., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2003:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2002. *Přehled výzkumů* 44, 57–121.
- Holub a kol. 2004a:** Systematický archeologický výzkum města Brna. *Forum urbes medii aevi* I, 57–97.
- Holub, P., Kolařík, P., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2004b:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2003. *Přehled výzkumů* 45, 39–95.
- Kolařík, V. 2017:** *Brno, historické jádro, průzkum podzemí – Blok 50, park při ulici Rooseveltova.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 9/17. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Staněk, P., Zůbek, A. 2016:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 57(2), 253–269.
- Kolařík, V., Příbylová, M., Staněk, P., Zbranek, H., Zůbek, A. 2017:** Brno (okr. Brno-město), *Přehled výzkumů* 58(2), 194–203.
- Merta, D. 1996:** *Brno – Žerotínovo nám. 3–5, Zemský dům.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 4/96. Uloženo: Archiv Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Merta, D., Merta, J. 2001:** Středověká cihelna v Brně „Na leči“. *Archaeologia historica* 26/01, 221–226.
- Merta, D., Peška, M. 2006:** Městská archeologie, památková péče a žijící město. *Zprávy památkové péče* 62(2), 123–126.
- Merta, D., Zůbek, A. 2003:** *Sanace brněnského podzemí, blok 43.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 24/03. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Peška, M. 2014:** Brno, Česká 11, rekonstrukce objektu. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Procházka, R. 1997:** Brno (okr. Brno-město). Žerotínovo nám. č. 3–5. *Přehled výzkumů* 1993–1994, 188.
- Procházka, R., Kolařík, V., Zůbek, A. 2013:** Předměstí. In: L. Jan (red.): *Dějiny Brna 2. Středověké město.* Brno: Archiv města Brna, 568–600.
- Schram, W. 1905:** *Ein Buch für jeden Brünner. Quellenmässige Beiträge zur Geschichte unserer Stadt. V. Jahrg.* Brünn: Verlag des Verfassers.
- Staněk, P., Zůbek, A. 2017:** *Výstavba JKC – 1. etapa. Terénní dokumentace z akce A6/2015.* Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Zůbek, A. 2016:** *Hřbitov při kostele sv. Jakuba v Brně. Vyhodnocení archeologických poznatků.* Rkp. disertační práce. Uloženo: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- Zůbek, A. 2017a:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Katastrální úřad pro Jihomoravský kraj – krajský archiv (II. etapa)“, Brno, Moravské náměstí 1.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 12/17. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Zůbek, A. 2017b:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Sanace podzemí, stavebně historický průzkum a zabezpečovací práce Blok 8, vnitroblok Římské náměstí šachta A4“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 8/17. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.
- Zůbek, A. 2018:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „ČRo – rekonstrukce studiového komplexu v přízemí a suterénu budovy“, Brno, Beethovenova 4.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 5/18. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

RESUMÉ

KAT. BRNO-MĚSTO

Beethovenova Straße Nr. 4, Parz. Nr. 72 (Aktion A067/2017). Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kloster. Rettungsgrabung.

Archäologisch wurde ein Kanalisationsgraben in nördlicher Partie der Parzelle betrachtet. Im östlichen Teil des Grabens wurden zwei Grundmauerwerke dokumentiert, die mit dem Aufbau des Jesuitenklusters im Zusammenhang stehen. Im westlichen Teil wurde ein Segment der Abfallgrube aus der 2. Hälfte des 13. und dem 14. Jahrhundert dokumentiert. Diese Abfallgrube gehörte wohl zur Stadtparzelle, die zur Jesuitenstraße (damals Breiten Straße), an der das Haus selbst stand, orientiert war. Diese Parzelle lag wahrscheinlich in unmittelbarer Nachbarschaft des Herburgerklusters und wurde später in sein Areal eingegliedert.

Besední/Veselá Straße, Parz. Nr. 593/2 (Aktion A006/2015). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Auf der Grabungsfläche wurde die Entwicklung eines Segments der ursprünglichen Stadtparzelle aus dem 13–20. Jahrhundert dokumentiert. Die mittelalterliche Schichtenfolge erreichte 2 m Mächtigkeit. Sie bestand aus Abfallschichten, Kommunikationseinrichtungen und Planierschichten der Holz-Erde-Konstruktionen. Bei der Straße befand sich ein nicht gemauerter Keller, dessen Holzausbau das Dendrodatum 1213+ gewährte. Er wurde durch einen gemauerten Keller ersetzt. Die Eiche, aus der ein Unterlagenbalken der Deckenstütze hergestellt war, wurde im Jahre 1262 gefällt. Das Bodenniveau des Kellers wurde allmählich erhöht, insgesamt bis um 1,3 m (wohl auch bis um 1,6 m). In der Neuzeit wurde der Kellerraum zum großen Teil zugeschüttet und an seiner Stelle wurde ein kleinerer Keller errichtet, der erst im 20. Jahrhundert unterging. Im Hof diente dem Haus mindestens seit der Neuzeit ein Brunnen mit dem Steinkranz.

Běhounská Straße, Jakubské náměstí (Platz), Parz. Nr. 32, 44 (Aktion A106/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Friedhof. Rettungsgrabung.

Profane Situationen konzentrierten sich im östlichen Teil des betrachteten Grabens für die Warmwasserleitung. Sie standen mit der Bürgerbebauung an der Westlinie der Běhounská-Straße, die in diesem Abschnitt wegen neuem Aufbau der Kirche und der

Vergrößerung des Friedhofs im 15. und 16. Jahrhundert endgültig unterging, im Zusammenhang. Die mit einem Sakralbereich verbundenen Aktivitäten waren fast ausschließlich durch Bestattungen vertreten. Es wurden 176 *in situ* liegende Individuen herausgehoben, deren Mehrheit noch ins Mittelalter zu datieren ist.

Běhounská Straße Nr. 26/Moravské náměstí (Platz) Nr. 1, Parz. Nr. 1 (Aktion A067/2017). Neuzeit. Stadt, Kloster. Rettungsgrabung.

Alle dokumentierten Mauerwerke hingen mit der Bauentwicklung des östlichen Trakts im ehemaligen Klosterkomplex zusammen, der vor der Mitte des 18. Jahrhunderts anstatt der beseitigten Partie der Stadtbefestigung aufgebaut wurde. Es wurden keine Konstruktionen des älteren Fortifikationssystems (z. B. die Ausmauerung des Grabens oder der Barbakan des Běhounská-Tores/Rennertores) freigelegt. Entfernt wurden nur die Aufschüttungen, vorwiegend der Bauschutt. Diese Schichten konnten mit der Demolierung der ehemaligen Befestigung, der Verschüttung der Gräben, dem Aufbau des neuen Konventtrakts und seinen jüngeren Umbauten zusammenhängen.

Česká Straße Nr. 11/Skrytá Straße Nr. 2/Veselá Straße Nr. 18, Parz. Nr. 609 (Aktion A033/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die ältesten anthropogenen Aktivitäten waren mit der Besetzung der Parzelle im 13. Jahrhundert verbunden. Es wurde eine allmähliche Terrainerhöhung bis um 1,2 m belegt, die wahrscheinlich im Mittelalter geschah. Die Hypothese über die Einteilung des Grundstücks in zwei Stadtparzellen, die nach der bauhistorischen Untersuchung formuliert wurde, konnte weder bestätigt noch widerlegt werden. Ein eindeutiger Beleg für die Holz-Erde-Bebauung wurde in der Hofpartie dokumentiert. Es ging um den ebenirdischen Bau, der an der Grenze der vorausgesetzten Parzellen stehen konnte. Es wurden die noch mittelalterlichen Keller im südlichen Teil des Hauses und unter heutigem Hausflur nachgewiesen. Das könnte in gewissem Maße die Theorie über die Zusammenlegung der ursprünglichen Parzellen schon in dieser Zeit bestätigen. Der nördliche Hoftrakt wurde wohl erst in der 1. Hälfte des 17. Jahrhunderts aufgebaut. In dessen Raum wurden einige ältere eingetiefte Anlagen, vor allem Abfallgruben, festgestellt. Zur Datierung trug vor allem der Inhalt einer ausgemauerten Abfallgrube bei. Deren Ausfüllungen boten die in die 2. Hälfte des 16. und an den Anfang des 17. Jahrhunderts datierbare Keramik. Eine der Dendroproben gewährte das Dendrodatum 1554/1555. Man kann sich jedoch fragen, ob ein solches (und im Brünnener Milieu in gewissem Maße spezifisches) Objekt im Interieur des Baus vorkommen konnte.

Františkánská Straße, Parz. Nr. 209/3 (Aktion A109/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Hier wurde ein Keller freigelegt, der dem Haus Orli Straße Nr. 12 angehörte. Er befand sich unter der hinteren Partie des Hofteils der Parzelle, deren Besitzer damit wohl den Mangel an die Lagerräume löste. Der Keller war an die älteren Kellerräume unter dem Hoftrakt des Hauses angeschlossen. Es geht um einen der größten und am besten erhaltenen Barockkeller, die wir aus dem Brünner historischen Stadtkern bis jetzt kennen.

Koliště Straße, Moravské náměstí (Platz), Žerotínovo náměstí (Platz), Parz. Nr. 7/1, 6, 10–12, 782, 783, 786–788, 797, 800, 803, 806, 807 (Aktion A019/2017). Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Vorstadt. Rettungsgrabung.

Es wurden die mit der Vorstadtbebauung zusammenhängenden Befunde dokumentiert. Im Fall der Gräben bei dem Janáček-Theater ging es um das dritte Vorstadtviertel, weitere Befunde darf man mit der Siedlung Hartlůvka/Hartelgasse im vierten Vorstadtviertel im Raum vom heutigen Platz Žerotínovo náměstí in Zusammenhang bringen. Meistens waren es entweder nicht näher bestimmbare, nicht markante Gruben, oder kleine Pfostengruben. Auf der Schwarzbodenschicht lag eine 2m starke Schichtenfolge. Ihre Unterteile sind wahrscheinlich noch mit der Existenz der mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Vorstädte zu verbinden (z. B. Abfallschichten, Planierschichten usw.). Eine weitere Terrainerhöhung entstand während des Ausbaus der Bastionbefestigung in der 2. Hälfte des 17. und der 1. Hälfte des 18. Jahrhunderts und dann im Laufe deren Auflösung und folgender Terraingestaltung im 19. und 20. Jahrhundert. Im östlichen Teil von Žerotínovo náměstí wurden die Grundmauerwerke dokumentiert, die das Gebäude des Ausstellungspavillons bildender Künstler Namens Aleš trugen. Dieser Pavillon wurde in den Jahren 1922–1923 nördlich der Comenius-Kirche nach dem Projekt des Brünner Architekten Valentin Hrdlička gebaut.

Moravské náměstí (Platz), Rooseveltova Straße, Parz. Nr. 3, 5, 801/1 (Aktion A077/2016). Mittelalter (?), Neuzeit. Vorstadt, Stadtbefestigung. Rettungsgrabung.

Während der Ausgrabung gelang es, den Verlauf der Barockkurtine der Bastionbefestigung, die ab den 50er Jahren des 17. Jahrhunderts gebaut wurde, zu entdecken. Es wurde auch der Anschluß der sog. St. Thomas-Bastion an die Kurtine, einschließlich eines Strebepfeilers und durchgebrochenen Gewölbes einer zugeschütteten Kasemate dokumentiert. Unter der Parkanlage und der rezenten Aufschüttung wurden

Überreste des zur Barockbastionbefestigung gehörenden Walls entdeckt. Im Grabungsschnitt E6 und wohl auch A6 befanden sich Relikte der Befestigung des Augustinerklosters aus der 1. Hälfte der 40er Jahre des 17. Jahrhunderts. An den Schnitten wurden bis in die Tiefe von 4 m unter heutiger Terrainoberfläche Ausfüllungen des Barockgrabens dokumentiert. Diese entstanden wahrscheinlich im Jahre 1863, wenn diese Befestigungspartie demoliert wurde.

Zelný trh (Krautmarkt) Nr. 10, Parz. Nr. 386 (Aktion A020/2016). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Es wurde der Raum des Hausflurs untersucht. Dokumentierte Gräben konzentrierten sich in seinem östlichen Teil. Einige davon wurden als Pfostengruben interpretiert, vorwiegend ging es um Gruben nicht bestimmbarer Funktion, in einem Fall kann man über ein sog. Schratzelloch oder aus der Seite geschlagenen Keller nachdenken. Ihre Mehrheit wurde in die 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts datiert, weitere gehörten der 2. Hälfte des 13. und dem 14. Jahrhundert an, eine Grube ist nur annähernd ins Mittelalter oder in die Neuzeit datierbar. Unter den Mauerkonstruktionen war vor allem ein Relikt des Ziegelpflasters stratigraphische Einheit 918 in der südwestlichen Ecke des Hausflurs markant. Bei der Südwand wurden drei Pfeilerfundamente, die mittelalterlichen Charakter aufwiesen, freigelegt. Die kann man mit dem Haus, das damals auf einer anderen Stelle stand, in Zusammenhang stellen.

KAT. STARÉ BRNO

Křížová Straße, Parz. Nr. 1692/1 (Aktion A032/2017). Frühmittelalter, Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

Im Gasleitungsgraben wurde vor dem Haus Křížová Straße Nr. 3 jungburgwallzeitliches Niveau registriert. An der Ecke mit Křídlovická-Straße wurde ein Mauerwerk des Einkehrhauses Zum blauen Löwen angeschnitten.

KAT. ŠTÝŘICE

Vojtova Straße, Parz. Nr. 507/1 (Aktion A017/2017). Frühmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Friedhof. Rettungsgrabung.

Die archäologische Rettungsgrabung wurde im Vorsprung vor dem Bau zweier neuer Wohnungshäuser, die die Statutarstadt Brno aufzubauen vorhatte, durchgeführt. Die Ausgrabung verlief vom April 2017 bis

Januar 2018. Heutzutage wird die Ausgrabung erst bearbeitet und die ausführlichen Auskünfte werden später publiziert werden. An dieser Stelle bieten wir nur eine kurze Beschreibung der Ergebnisse. In der 1. Untersuchungsphase im April bis August 2017 verlief die Grabung der östlichen Baustelle (Fläche SO 02), namentlich des darauf liegenden Teils des sog. Altbrünner Friedhofs. Dieser Friedhof wurde im Jahre 1866 in den Raum der Grabungsfläche erweitert und bis zum Jahr 1883 benutzt. Es wurden ca. 550 Grabgruben und mehr als 1150 beerdigte Individuen freigelegt. Ab August setzte die Ausgrabung der Fläche SO 01 (westliche Baustelle) und der älteren Besiedlung auf der Fläche SO 02 fort. Sporadisch wurden Knochenfragmente des Mammuts und einige Funde der Spaltindustrie vom Silex der glazigenen Sedimente herausgehoben, die wahrscheinlich mit der Epigravettienbesiedlung in der Umgebung zusammenhängen. Weiter wurde ein Teil der Siedlung der Kultur mit Linearbandkeramik entdeckt. Auf beiden untersuchten Flächen zeigte sich ein Rand der ausgedehnteren Siedlung der Horákov-Kultur. Die Besiedlung der jüngeren Eisenzeit wird durch eine Palisadenrinne und zwei Körpergräber repräsentiert. Ein Brandgrab stammte aus der älteren römischen Kaiserzeit. Es wurde ebenfalls ein nahezu 70 m langer Abschnitt des Spitzgrabens, der dem neu entdeckten römischen Marschlager aus der Zeit der Markomannenkriege angehörte, freigelegt. Auf beiden Flächen waren am stärksten Belege der jungburgwallzeitlichen Besiedlung vertreten. Es wurde auch der Siedlungsrand festgestellt. Dieser Zeit gehören Vorratsgruben und Pfostengruben, Öfen, kleine Keller und vor allem zwei Grubenhäuser an. Es ging um Erdkeller mit Quadratgrundriss mit einer Eingangsrampe und gegenüber ihr situiertem geräumigem Ofen.

Vídeňská Straße, Parz. Nr. 681 (Aktion A032/2017). Frühmittelalter, Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt, Gräberfeld/Friedhof. Rettungsgrabung.

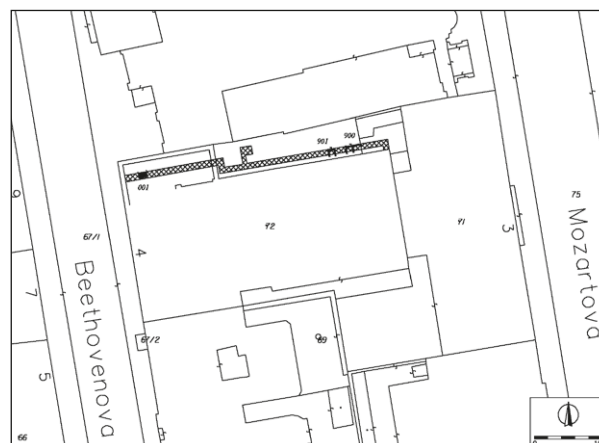
Während der Ausgrabung wurden die Besiedlung der 1. Hälfte des 11. Jahrhunderts und die nördliche Fortsetzung eines Friedhofs aus dem 11. – 12. Jahrhundert entdeckt. Eindeutig spätmittelalterliche Aktivitäten wurden hier nicht festgestellt. Die meisten erkannten Objekte und alle dokumentierten Mauerwerke sind schon neuzeitlich.

KAT. VEVEŘÍ

Veveří Straße Nr. 2/Platz Žerotínovo náměstí Nr. 3, Parz. Nr. 341 (Aktion A038/2017). Neuzeit. Stadt, Friedhof. Rettungsgrabung.

Es wurde ein 10–15 cm dicker Teil der Friedhofsschicht untersucht, die sich aus dem im Jahre 1580 ein-

gerichteten Stadtfriedhof erhielt. Auf diesem Friedhof beerdigte man bis zum Jahre 1785. Es wurden 28 beerdigte Individuen in anatomischer Lage erkannt. Es wurden auch zwei Fundamentpfiler entdeckt, wahrscheinlich aus der Maria-Hilfer-Friedhofskapelle.

Obr. 11. Brno, Beethovenova 4 (A067/2017). Vyznačení sledovaného výkopu a dokumentovaných situací.

Abb. 11. Brno, Beethovenova Straße Nr. 4 (A067/2017). Kartierung des Grabens und anderer dokumentierter Befunde.

Obr. 12. Brno, Besední/Veselá ulice (A006/2015). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 12. Brno, Besední/Veselá Straße (A006/2015). Kartierung der Grabungsfläche.

Obr. 13. Brno, Besední/Veselá ulice (A006/2015). Pohled od východu na zkoumanou plochu. Je patrný novověký sklípek.

Abb. 13. Brno, Besední/Veselá Straße (A006/2015). Blick vom Osten auf die Grabungsfläche. Es ist ein kleiner neuzeitlicher Keller sichtbar.

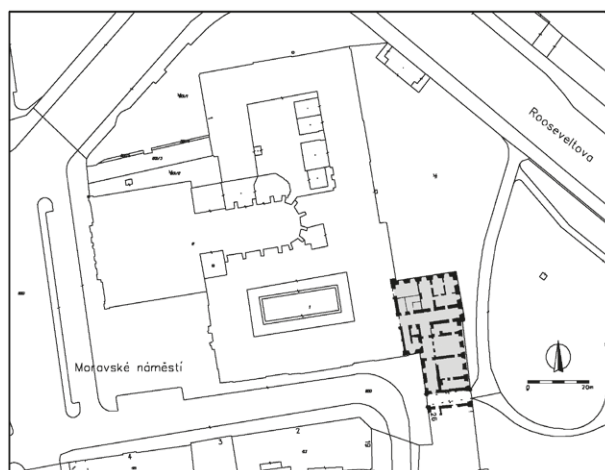
Obr. 15. Brno, Běhounská ulice, Jakubské náměstí (A106/2016). Pohled od západu na výzkum hlavní linie výkopu.

Abb. 15. Brno, Běhounská Straße, Jakubské náměstí (Platz) (A106/2016). Blick vom Westen auf die Ausgrabung der Hauptlinie des Grabens.

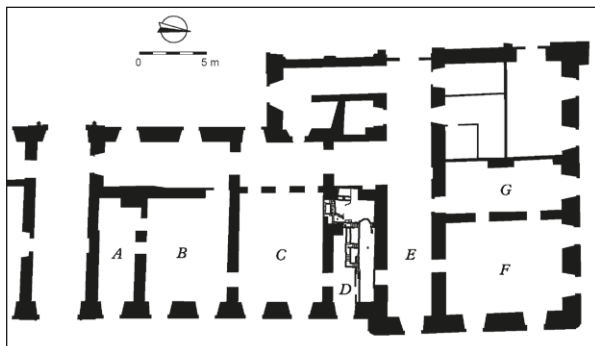
Obr. 14. Brno, Běhounská ulice, Jakubské náměstí (A106/2016). Vyznačení zkoumaného výkopu.

Abb. 14. Brno, Běhounská Straße, Jakubské náměstí (Platz) (A106/2016). Bezeichnung des erforschten Grabens.

Obr. 16. Brno, Běhounská 26/Moravské náměstí 1 (A062/2017). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 16. Brno, Běhounská Straße Nr. 26/Moravské náměstí (Platz) Nr. 1 (A062/2017). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 17. Brno, Běhounská 26/Moravské náměstí 1 (A062/2017). Půdorys zkoumané partie východního křídla někdejšího kláštera.

Abb. 17. Brno, Běhounská Straße Nr. 26/ Moravské náměstí (Platz) Nr. 1 (A062/2017). Grundriss der erforschten Partie des östlichen Trakts des ehemaligen Klosters.

Obr. 19. Brno, Česká 11/Skrytá 2/Veselá 18 (akce A033/2016). Poloha domu.

Abb. 19. Brno, Česká Straße Nr. 11/Skrytá Straße Nr. 2/ Veselá Straße Nr. 18 (A033/2016). Lage des Hauses.

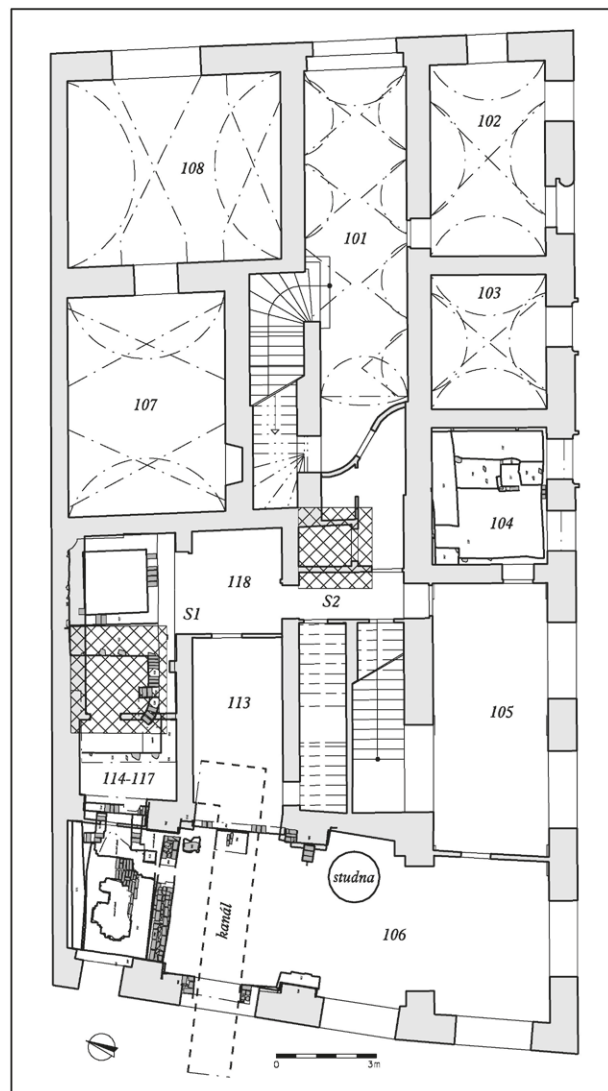

Obr. 18. Brno, Běhounská 26/Moravské náměstí 1 (A062/2017). Pohled od západu na prostor D. Je patrný cihlový kanál a zdiva přináležejících záchodů.

Abb. 18. Brno, Běhounská Straße Nr. 26/ Moravské náměstí (Platz) Nr. 1 (A062/2017). Blick vom Westen auf den Raum D. Sichtbar sind ein Ziegelkanal und Mauerwerke der damit zusammenhängenden Klosette.

Obr. 20. Brno, Česká 11/Skrytá 2/Veselá 18 (akce A033/2016). Přizemí domu. Vyznačeny dokumentované konstrukce, šrafovou sondy.

Abb. 20. Brno, Česká Straße Nr. 11/Skrytá Straße Nr. 2/Veselá Straße Nr. 18 (A033/2016). Erdgeschoss des Hauses mit der Bezeichnung der dokumentierten Konstruktionen. Schraffiert sind Grabungsschnitte bezeichnet.

Obr. 21. Brno, Česká 11/Skrytá 2/Veselá 18 (akce A033/2016). Pohled od jihu na sklepní prostory při České ulici.

Abb. 21. Brno, Česká Straße Nr. 11/Skrytá Straße Nr. 2/Veselá Straße Nr. 18 (A033/2016). Blick vom Süden auf die Kellerräume an der Česká Straße.

Obr. 22. Brno, Česká 11/Skrytá 2/Veselá 18 (akce A033/2016). Pohled od východu do sondy S1 v úrovni cca 215,5 m n. m. Je patrná s. s. j. 001.

Abb. 22. Brno, Česká Straße Nr. 11/Skrytá Straße Nr. 2/Veselá Straße Nr. 18 (A033/2016). Blick vom Osten in den Grabungsschnitt S1 in der Seehöhe von ca. 215,5 m. Es ist die ausgemauerte Abfallgrube stratigraphische Einheit 001 sichtbar.

Obr. 23. Brno, Česká 11/Skrytá 2/Veselá 18 (akce A033/2016). Džbán z výplně s. s. j. 001.

Abb. 23. Brno, Česká Straße Nr. 11/Skrytá Straße Nr. 2/Veselá Straße Nr. 18 (A033/2016). Krug aus der Ausfüllung der Abfallgrube, stratigraphische Einheit 001.

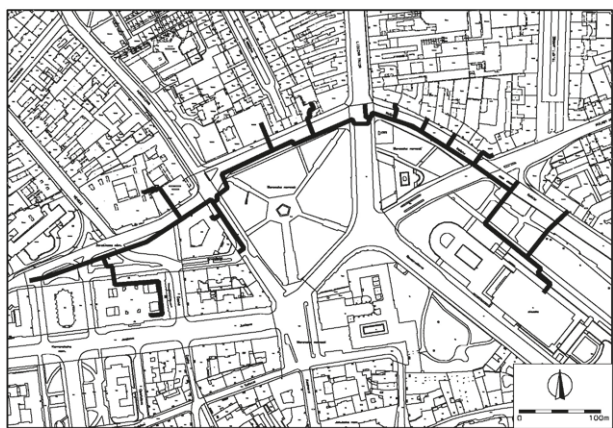
Obr. 24. Brno, Františkánská ulice (A109/2016). Vyznačení vstupní části sklepa.

Abb. 24. Brno, Františkánská Straße (A109/2016). Bezeichnung der Eintrittspartie des Kellers.

Obr. 26. Brno, Koliště, Moravské náměstí, Žerotínovo náměstí (akce A019/2017). Průběh sledovaných výkopů.

Abb. 26. Brno, Straße Koliště, Platz Moravské náměstí, Platz Žerotínovo náměstí (A019/2017). Verlauf der betrachteten Gräben.

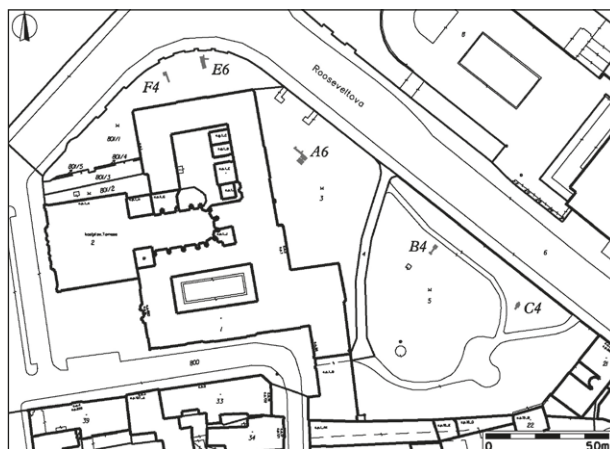
Obr. 27. Brno, Koliště, Moravské náměstí, Žerotínovo náměstí (akce A019/2017). Dokumentace profilu ve výkopu při Janáčkově divadle.

Abb. 27. Brno, Straße Koliště, Platz Moravské náměstí, Platz Žerotínovo náměstí (A019/2017). Dokumentierung des Schnitts im Graben bei dem Janáček-Theater.

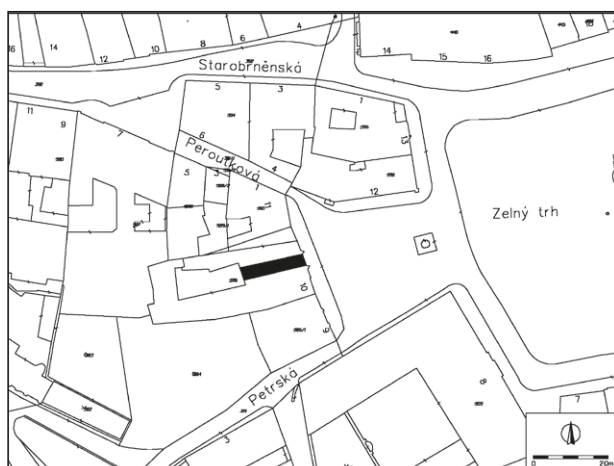
Obr. 27. Brno, Koliště, Moravské náměstí, Žerotínovo náměstí (akce A019/2017). Dokumentace profilu ve výkopu při Janáčkově divadle.

Abb. 27. Brno, Straße Koliště, Platz Moravské náměstí, Platz Žerotínovo náměstí (A019/2017). Dokumentierung des Schnitts im Graben bei dem Janáček-Theater.

Obr. 28. Brno, Moravské náměstí, Rooseveltova (A077/2016). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 28. Brno, Platz Moravské náměstí, Rooseveltova Straße (A077/2016). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 29. Brno, Zelný trh 10 (A020/2016). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 29. Brno, Zelný trh (Krautmarkt) Nr. 10 (A020/2016). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 31. Brno, Vojtova ulice (akce A017/2017). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 31. Brno, Vojtova Straße (A017/2017). Bezeichnung der Grabungsfläche.

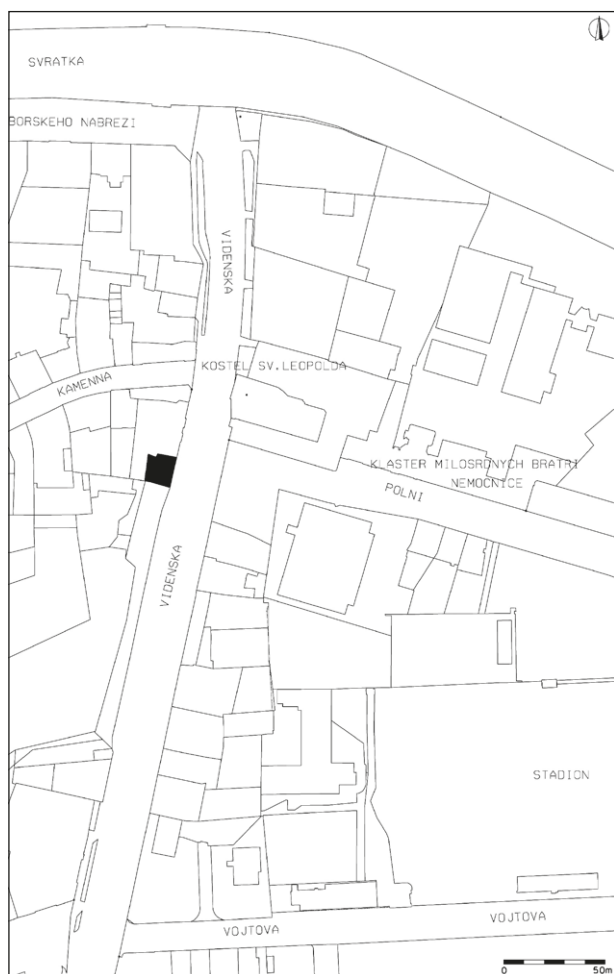
Obr. 30. Brno, Křížová ulice (A039/2017). Lokalizace výzkumu.

Abb. 30. Brno, Křížová Straße (A039/2017). Lage der Grabungsfläche.

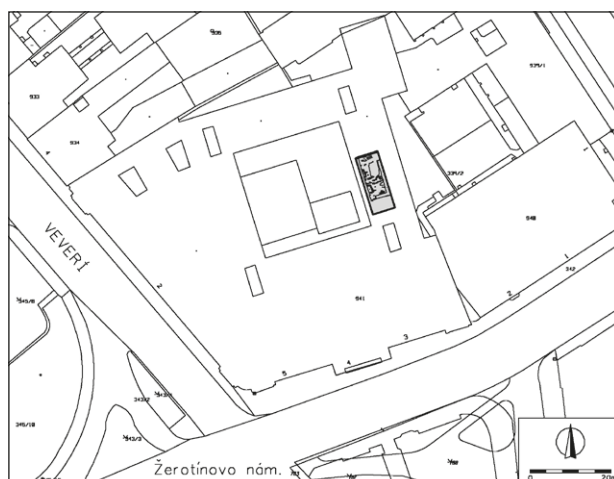
Obr. 32. Brno, Vojtova ulice (akce A017/2017). Celkový pohled na výzkum od jihozápadu.

Abb. 32. Brno, Vojtova Straße (A017/2017). Gesamtblick auf die Grabungsfläche vom Südwesten.

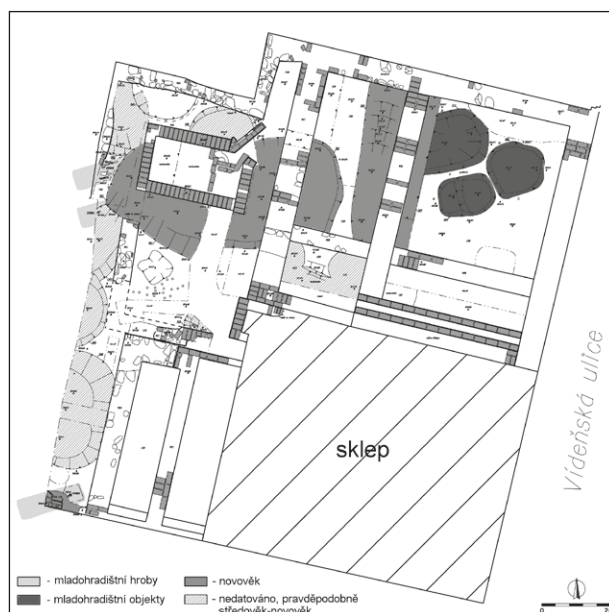
Obr. 33. Brno, Videňská 16 (A032/2017). Lokalizace výzkumu.

Abb. 33. Brno, Videňská Straße Nr. 16 (A032/2017). Lage der Grabungsfläche.

Obr. 35. Brno, Veverí 2/Žerotínovo náměstí 3 (akce A038/2017). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 35. Brno, Veverí Straße Nr. 2/Platz Žerotínovo náměstí Nr. 3 (A038/2017). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 34. Brno, Videňská 16 (A032/2017). Plán zkoumané plochy.

Abb. 34. Brno, Videňská Straße 16 (A032/2017). Plan der Grabungsfläche.

Obr. 36. Brno, Veverí 2/Žerotínovo náměstí 3 (akce A038/2017). Pohled od jihu na zkoumaný areál.

Abb. 36. Veverí Straße Nr. 2/Platz Žerotínovo náměstí Nr. 3 (A038/2017). Blick vom Süden auf die Grabungsfläche.

BRNO (OKR. BRNO-MĚSTO)

„Staré zámky“, parc. č. 3889/1, 3891/1, 3892. Raný středověk. Hradiště. Záchranný výzkum.

Na základě oznámení prof. RNDr. A. Přichystala, DrSc. z Ústavu geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, že v prostoru kulturní památky a archeologické rezervace „Staré zámky“ probíhají rozsáhlé výkopové práce, provedli pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., dne 20. 3. 2017 prohlídku uvedeného polykulturního výšinného opevněného sídliště. Na místě byla zjištěna náležitě neohlášená výstavba stezky pro terénní cyklistiku spolku Singletrail Moravský kras, z. s., při níž došlo k odhalení archeologických nálezů a situací. Ihned byl kontaktován investor a současně územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v Brně i Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., a svolána schůzka zástupců všech výše uvedených subjektů, na které bylo konstatováno, že výstavba cyklostezky v daném území není z hlediska památkové péče přípustná a že investor je povinen po vykonání záchranného archeologického výzkumu uvést lokalitu do původního stavu.

Záchranný archeologický výzkum na základě následně uzavřené dohody uskutečnil Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i., a to ve dnech 26. až 30. 3. 2017. Výzkum byl realizován formou jak systematického povrchového sběru movitých nálezů a detektorové prospekce v celé zbudované trase cyklostezky, tak lokální dokumentace narušených archeologických situací. Následně až do 9. 4. 2017 pokračoval odborným dohledem při odstraňování stavby a uvádění lokality do původního stavu.

Trasa předmětné cyklostezky se dotýkala pozemků parc. č. 3889/1, 3891/1 a 3892. Nejprve meandrovitě stoupala z Mariánského údolí po východním svahu ostrožny, narušila vnější stranu zchovalého vnitřního obvodového valu a branou se dostala do jádra hradiště. Klikatkovitě protнула jeho zalesněnou východní část a pak byla vedena stále mírně do vrchu přes horní partie severovýchodních až východních úbočí ostrožny a vějířovitě se rozšiřujících předhradí až k severovýchodnímu konci vnějšího přepažujícího opevnění. Na předpolí hradiště dosáhla zhruba vrstevnice 375 m n. m., kde se obloukovitě stáčela nazpět ke střednímu úseku vnějšího přepažujícího opevnění. Následující pasáž, která měla probíhat přímo po severovýchodní části sypaného valu, naštěstí nebyla ještě vybudována. Tato větev cyklostezky pak pokračovala až za cestou, která směřuje od Líšeňského hřbitova k Muchově boudě v Mariánském údolí, a to těsně pod vrcholem severovýchodního úbočí. Nakonec ústila na plošinu hradiště v místě největšího zúžení. Archeologické nálezy byly v různé intenzitě zaznamenány téměř v celé zhotovené trase cyklostezky. Výjimku tvoří jen nejvýše položené

pasáže daleko v předpolí hradiště. Poloha pozitivního prostoru je na ZM ČR 1:10 000 list 24-41-21 určena krajními body o souřadnicích 300:273, 346:242, 386:225, 391:229, 336:276 a 315:280 mm od Z:J s. č.

Z narušených situací byl dokumentován až 1,0 m hluboký řez severovýchodním koncem vnějšího opevnění velkomoravského hradiště, který pouze potvrdil, že ho podle všeho tvořil prostý sypaný val bez vnitřní konstrukce a příkop. Předpolí a rovněž velký díl vnějšího předhradí po cestu od Líšeňského hřbitova k Muchově boudě nebyly podle výsledků povrchového a detektorového průzkumu intenzivněji využívány. Zajímavé je odhalení mohutných svahovinových vrstev s početnými archeologickými nálezy z pravěku (viz oddíly Neolit, Eneolit a Doba bronzová v prvním čísle tohoto ročníku) i raného středověku téměř po celé horní partii severovýchodního úbočí hradiště s výjimkou části pod největším zúžením ostrožny, které kromě působení erozivních procesů odráží asi i určité způsoby nakládání s odpadem. Na úrovni středního přepažujícího opevnění pak tyto vrstvy navíc obsahovaly značné množství lomových kamenů. Zůstává otázkou, zda se v těchto případech jedná o destrukci severovýchodního pokračování této hradby, nebo jen sekundárně deponovaný materiál, který byl získán při rozorávání původního valu na výše ležícím poli (srov. Kříž 1902, 182). Na rozhraní svahu a plošiny přibližně uprostřed severovýchodní strany jádra hradiště výkop pro cyklostezku odkryl souvislou vodorovnou vrstvu lomových kamenů, která se ukázala být novověkého stáří a s největší pravděpodobností představuje protierozní úpravu okrajů plošiny (srov. Kříž 1902, 186). Na její bázi ovšem byla zaznamenána požárová destrukční vrstva snad původní vnitřní obvodové hradby.

Kromě značného množství zlomků keramických nádob byl prostřednictvím systematické detektorové prospekce trasy cyklostezky získán také značně rozsáhlý soubor kovových, především železných předmětů. Zastoupeny jsou militária (rombické hroty šípů s trnem i šipky s tulejí), jezdecká výstroj (část ostruhy s bodcem), osobní výstroj (nákončí a článek opasku, průvlečka), ozdoby (zdobený gombík), nástroje (nože, dlatka), předměty denní potřeby (držadla a závěsná kování věder), doklady zpracování kovů (struska, sekerovité hřivny) nebo stavební kování (hřeby). Byla nalezena i část kamenného žernovu.

Ivan Čížmář, Petr Kos, Michal Přichystal

Literatura

Kříž, M. 1902: *Průvodce do moravských jeskyň 2. Jedovnice, Rudice, Jozefov, Babice, Křtiny – Údolí Hádecké, Hoštěnice, Mokrá, Líšeň a Brno. Ždánice:* Martin Kříž.

Resumé

Brno (Kat. Líšeň, Bez. Brno-město), „Staré Zámky“, Parz. Nr. 3889/1, 3891/1, 3892. Frühmittelalter. Burgwall. Rettungsgrabung.

BRNO (K. Ú. MALOMĚŘICE, OKR. BRNO-MĚSTO)

Ulice Světlá 97, parc. č. 1635/1. Středověk, novověk. Mlýn (?). Záchranný výzkum.

Během výkopových prací spojených s rekonstrukcí kanalizace a vodovodu na ulicích Světlá – Dolnopolní v letech 2016–2017 došlo k porušení masivního kamenného zdiva zaniklé stavby, která se nacházela na levém břehu řeky Svitavy, dnes ulice Světlá severovýchodně domu č. 97 (WGS-84: 49.2118100N, 16.6409122E).

Liniový výkop profal podélně těleso zdi a odebral líc, který dosahoval přibližně středové osy výkopu v délce cca 5 m. Zdivo patrně na profilu místy dosahovalo až těsně pod konstrukční vrstvy současné vozovky a bylo v hloubce 2 m založeno na dřevěném roštu položeném na zahrocených pilotech nezjištěné délky. Zdivo bylo tvořeno lomovým kamenem spojeným maltou, byly v něm však použity i bloky kamene o rozměrech až 0,5 × 0,3 m s jasnými stopami opracování. Jejich využití v základech nasvědčuje tomu, že pocházely ze zaniklé starší stavby; díky zvláštní pozici ve zdivu však nelze zcela vyloučit, že se mohlo jednat také o pozůstatky původního kvádrování lícních částí objektu, jenž mohl mít tedy mělčí

základy. Na protějším profilu byl patrný řez zdí shodného charakteru o šířce přibližně 1,6 m, tvořící patrně příčku kolmou na zdivo předchozího profilu. Zatímco na profilech výkopu mimo stavbu bylo patrné zvrstvení tvořené světle hnědými písčitými hlínami s příměsí štěrku, ve vnitřním prostoru vymezeném zdmi zely různobarevné jíly s převahou odstínů šedé, hnědé a rezavě hnědé, s proplástkami mazanice a uhlíků.

V průběhu ZAV se nepodařilo získat jakýkoliv archeologický materiál, který by umožňoval datování stavby. Technologie stavby však umožňuje uvažovat o středověkém až raně novověkém stáří budovy, jejíž existence dosud nebyla známa. Z historických pramenů stojí za úvahu údaj, který se váže k existenci mlýna v roce 1349, který náležel původně k majetku kláštera cisterciáků na Starém Brně a byl doživotně postoupen jistému Konrádovi ze Šumic (Kuča 2000, 452). Podobnou interpretaci podporuje i pozůstatek mlýnského náhonu, zachyceného ještě na mapách II. vojenského mapování.

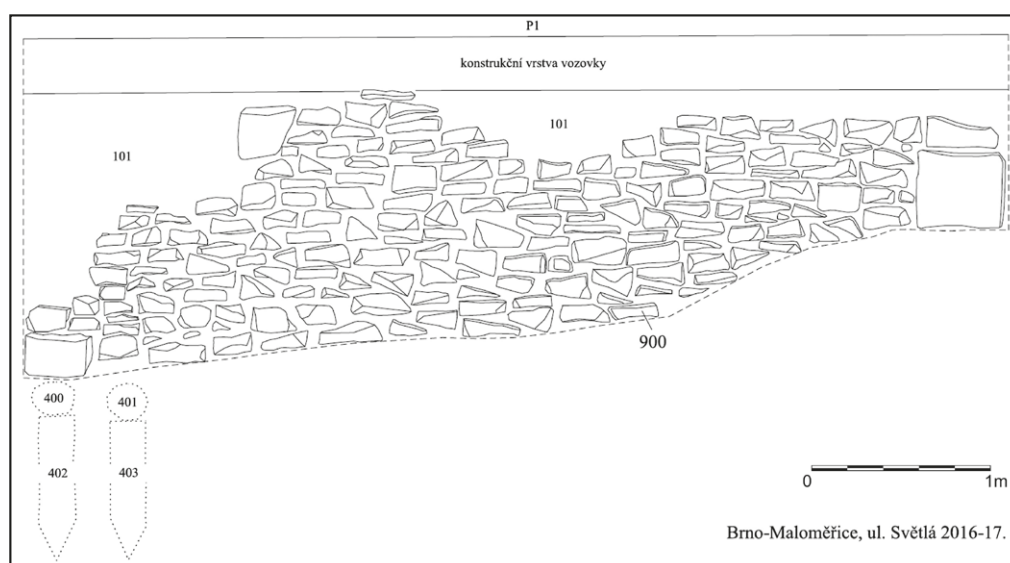
Martin Geisler, Petr Kos

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno: Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.

Resumé

Brno (Kat. Maloměřice, Bez. Brno-město), Světlá Straße, Nr. 97. Mittelalter, Neuzeit. Mühle? Rettungsgrabung.

Obr. 37. Brno-Maloměřice, ulice Světlá. Profil se zachyceným kamenným zdivem na dřevěných pilotech.

Abb. 37. Brno-Maloměřice, Světlá Straße. Profil mit Mauerwerk auf Holzpfählen.

BRNO (K. Ú. TRNITÁ, OKR. BRNO-MĚSTO)

Dornych, Přízova ulice – areál někdejší továrny Vlněna. Středověk, novověk. Svratecký náhon, kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Výzkum v areálu bývalé textilní továrny Vlněna, který prováděl Ústav archeologické péče Brno, v. v. i., a Archaia Brno, z. ú., pokračoval v roce 2017 od měřící ledna v ploše budovy H (jihozápadní roh areálu), kde se podle očekávání podařilo zachytit část koryta zaniklého Svrateckého náhonu, který je v písemných pramenech doložen již od vrcholného středověku. V prostoru plochy 2 byl následně odkryt úsek náhonu v celkové délce cca 30 m, šířka regulovaného koryta pak dosahovala až 6 m. Zásypové vrstvy náhonu byly postupně odebírány od nejmladších (pol. 19. století) po nejstarší až na dno koryta (16. století). V mocném souvrství se vyskytovaly značné kumulace především novověké keramiky, včetně celých nádob, četné pozůstatky zvířat, mezi kterými dominovaly kravské rohy, dále množství drobných nálezů jako jsou mince, svátostky, prstýnky, knoflíky, náprstky, části mosazných kování atp. Ve starších vrstvách z 16.–17. století byly časté nálezy brněnských pohárů. Zajímavostí jsou také dvě lidské lebky nalezené ve vrstvách ze 17. století v korytě náhonu – interpretace jejich výskytu je ovšem zatím nejasná.

Severně bylo také zachyceno torzo tzv. přeložky Svrateckého náhonu (viz níže). V zásypu souvisejícím se zánikem náhonu v 50. letech 20. století byly vyjma recentního odpadu nacházeny četné lahve od piva, vína a limonád s emblémy brněnských stáčíren, prvo-republikové vojenské přezky (jedna také se znakem Slovenského státu).

Při ulici Dornych byly pak zachyceny destrukční vrstvy a planýrky z 15. století, související patrně s destrukcí zástavby během válečných událostí v 15. století.

Od dubna roku 2017 byl archeologický výzkum přesunut na sousední plochu budoucích podzemních Brází pod budovami A a B, plocha 3. Plocha výzkumu byla podobně jako v jarních měsících rozdělena na dvě části. V první, severní části, se nacházely splachové vrstvy s nevýraznými nálezy pravěké keramiky. Identifikován zde byl střep kultury se zvoncovitými poháry, nepočetná keramika z doby bronzové a laténské. Plocha byla prozkoumána opět ve čtvercové síti, zjištěno bylo několik objektů s pravěkým materiálem, který neumožnil bližší dataci. Kromě toho byla v kulturní, případně splachové vrstvě odkryta kostra ve skrčené poloze, její chronologické zařazení ovšem znesnadňuje absence milodarů. Ze středověkých archeologických situací je možné zmínit dva k sobě paralelní středověké liniové žlaby vymezující areál, ve kterém byly zkoumány archeologické situace datované do 2. pol. 13. století. Podařilo se zde také mimo

jiné prozkoumat několik chlebových pecí překrytých povodňovými sedimenty a dále studny s dřevěnou konstrukcí. Přesnější interpretace popsanych situací bude vyhodnocena v rámci zpracování ZAV.

Druhá, jižní část výzkumu, pak zahrnovala opět zaniklé říční koryto (patrně bývalé rameno řeky Svratky), ve kterém se podařilo prozkoumat dalších téměř 70 m délky Svrateckého náhonu až na dno z počátku 16. století (celková délka prozkoumaného náhonu tak dosáhla téměř 100 m). Při severním břehu náhonu byly současně také odkryty přilehlé dřevěné konstrukce obdélného tvaru a trámové srubové konstrukce neznámého účelu (sádky na ryby?, výrobní zařízení?), rovněž z počátku 16. století. Tyto souvisí s nejstarší z dosud zachycených úprav koryta tvořenou soustavou dřevěných kůlů zpevňujících břehy náhonu. V těsné blízkosti koryta, na obou březích, byly dále odkryty přilehlé dřevěné konstrukce z počátku 18. století, které souvisely patrně buď s výrobními aktivitami, nebo mohly být využity jako sádky na ryby. K těmto konstrukcím se váže další fáze regulace náhonu. Jedná se o úpravy koryta tvořené dřevěnými svislými zahrocenými trámy a na ně nabitými podélnými fošnami. Všechny fáze byly doloženy v ohybu náhonu, který byl nejvíce namáhán vodním tokem a musel tak být často opravován. Jedná se o období mezi 1. čtvrtinou 18. století a přelomem 18.–19. století

Současně byly sondážemi zkoumány také recentní zásypy místní tzv. přeložky náhonu ze 40. let 19. století, která byla zbudována v souvislosti s rozvíjející se výstavbou průmyslového areálu a novou parcelací budov. Jihozápadní část námi zkoumaného starého náhonu byla proto celkově zasypána a bylo vystavěno koryto nové, výše položené, z kameno-cihlového zdiva. Trasa se ve východní části stavby částečně kryla se starým korytem, jehož horní části zásypu porušila. K definitivnímu zániku náhonu došlo stejně jako v dalších brněnských částech, mimo jiné z hygienických důvodů, po druhé světové válce.

Pozůstatky regulačních úprav řečiště z vrcholně středověkého období zatím nebyly doloženy. Je možné, že vzaly za své při stavbě mladších fází náhonu, můžou se ovšem také nacházet pod říčními sedimenty v rámci zaniklého ramene řeky mimo trasu novodobého náhonu. Po odstranění spodní vody ze stavební jámy je v roce 2018 v plánu provedení několika pásových sondáží, při kterých bude možné tyto domněnky ověřit.

Ivan Čížmář, Hynek Zbránek, Jiří Zubalík

Resumé

Brno, Dornych, Přízova Straße (Kat. Trnita, Bez. Brno-město), Standort ehemaliger Textilfabrik Vlněna. Spätmittelalter, Neuzeit. Kulturschicht, Mühlgraben. Rettungsgrabung.

Obr. 38. Brno, Dornych, Přízova ulice. Výřez z katastrální mapy s vyznačením ploch výzkumu a průběhu Svrateckého náhonu.

Abb. 38. Brno, Dornych, Přízova Straße. Ausschnitt aus der Katasterkarte mit markierten Grabungsflächen und dem Verlauf des Svratka-Mühlgrabens.

BRNO (K. Ú. ZÁBRDOVICE, OKR. BRNO-MĚSTO)

Mezi ulicemi Přadlácká a Vranovská, parc. č. 980/1, 980/2, 980/3, 980/4, 980/5. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace místa je určena body o souřadnicích: S-J-TSK 1160031.12:596849.25, 1160051.89:596849.25, 1160037.40:596779.86 a 1160018.42:596784.63.

V době od února do května roku 2017 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum na pozemcích parc. č. 980/1, 980/2, 980/3, 980/4, 980/5 v katastrálním území brněnské městské části Brno-sever na kastru někdejší obce Zábrdovice v souvislosti s výstavbou nového bytového domu. Předmětná novostavba byla situována do pásu o šířce přibližně 20 m, který probíhá ve směru zhruba Z–V, napříč střední částí domovního bloku vymezeného na severu ulicí Jugoslávská, na západě ulicí Přadlácká, na jihu ulicí Francouzská a na východě ulicí Vranovská.

Obr. 39. Brno, Dornych, Přízova ulice. Kolmý pohled na odkrytý Svratecký náhon v ploše 3.

Abb. 39. Brno, Dornych, Přízova Straße. Die senkrechte Ansicht auf den freigelegten Svratka-Mühlgraben in der Fläche 3.

Obr. 40. Brno, Dornych, Přízova ulice. Pohled na odkrytý Svratecký náhon v ploše 3 od severu.

Abb. 40. Brno, Dornych, Přízova Straße. Blick auf den freigelegten Svratka-Graben in der Fläche 3 von Norden.

Vedle pravěkých objektů (viz oddíly Neolit a Doba bronzová v prvním čísle tohoto ročníku) byly na dotčených parcelách zaznamenány pozůstatky novověkých aktivit, které se koncentrovaly do východní, respektive jihovýchodní třetiny lokality, do blízkosti komunikace vedoucí po okraji svitavské nivy z Brna do Husovic. Kromě základů zděných staveb, zaznamenaných patrně na indikační skice z roku 1825, se jednalo vesměs o relativně starší, přesněji neurčitelné zahloubeniny, jež příležitostně druhotně sloužily k ukládání odpadu. Jen výjimečně byly mezi nimi rozpoznány výrobní objekty, reprezentované jednou sídlištní jámou s hliněnou pecí a jednou vápenou jámou. Materiál získaný vzorkováním vertikálních řezů umožňuje datovat tyto novověké aktivity do rozmezí 17. až 19. století, což odpovídá dosavadním představám o vývoji sledované části Zábrdovic, vycházejícím z dostupných historických, zejména mapových podkladů. Intruzivní přítomnost keramických zlomků z vrcholného středověku ovšem naznačuje, že v okolí místa je třeba počítat s dosud neodhaleným osídlením ze 13. až 14. století, které lze nejspíše dát do souvislosti s nedalekým strategickým mostem, či brodem přes řeku Svitavu.

Michal Přichystal

Resumé

Brno (Kat. Zábrdovice, Bez. Brno-město), zwi-
schen der Straßen Přadlácká und Vranovská, Parz.
Nr. 980/1, 980/2, 980/3, 980/4, 980/5. Hochmittelalter,
Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BŘEZINA (K. Ú. PROSEČ U BŘEZINY, OKR. BRNO-VEŇKOV)

Intravilán, parc. č. 210/8. Dům č. p. 103. Novověk.
Komunikace. Záchranný výzkum.

Lokalizace: WGS-84: 49.2849431N, 16.7614044E.

V roce 2017 byly během pokračující rekonstrukce
silnice v obci Březina u Křtin zaznamenány před domem
č. p. 103, situovaným pod bývalým panským dvorem
zábrdovických premonstrátů (WGS-84: 49.2821019N,
16.7556022E), raně novověké antropogenní vrstvy
s náznaky staré kamenné dlažby zhotovené z místní
karbonské droby. Navážky pokračovaly až do hloubky
2 m, kde nastupovaly jemně plavené až místy zvodnělé
sedimenty se zbytky zetlelého dřeva a cihel. Podobná
štetovaná úprava historické cesty byla zjištěna také
v úseku dnešní silnice mezi domy č. p. 161 a 176.

Petr Kos

Resumé

Březina (Kat. Proseč u Březiny, Bez. Brno-venkov),
Hs.-Nr. 103. Neuzeit. Gepflasterter Weg. Rettungsgrabung.

BUČOVICE (OKR. VYŠKOV)

Zámek, č. p. 1. Vrcholný středověk, novověk. Tvrz,
zámek. Záchranný výzkum.

V areálu NKP zámek Bučovice provedla v roce
2017 společnost Archaia Brno, z. ú., záchranný vý-
zkum při budování sociálního zařízení v přízemí se-
verní části východního křídla zámku. Během staveb-
ních prací byly odstraněny podlahy a klenební zásyp
nad sklepy v celkem třech místnostech. Jde o míst-
nosti, které bezprostředně přináleží ve východním
křídle k severní věži. Vznikly vydělením z původně
větších prostor až někdy v 19. nebo 20. století.

Během výzkumu se podařilo odhalit základové
partie zdí východního křídla a ruby kleneb sklepů.
Potvrdilo se, že východní zeď východního křídla,
stejně jako klenby sklepů i se zachycenými pasy jsou
produktem jedné stavební etapy – renesanční. Starší
keramický materiál byl nalezen pouze v klenebních

zásypech sklepů. Ojedinelé zlomky je možno dato-
vat do 15. a výjimečně i 14. století. Nejdůležitější
informací výzkumu ovšem byl fakt, že západní zeď
východního křídla je zcela odlišné stavební podoby.
Zachycená východní zeď byla smíšené konstrukce,
ovšem pojena kvalitní bílou vápennou maltou, stejnou
jako konstrukce kleneb sklepů. Naopak západní zeď
vykazovala zcela jiný charakter. Jednalo se o čisté ka-
menné zdivo pojené běžovou písečnou maltou. Zdivo
navíc není, alespoň v některých partiích, provázáno
s konstrukcemi kleneb sklepů. V jižní zkoumané míst-
nosti je paralelně se zdivem vybudována tenká cihlová
zídka, ze které je vynesena klenba chodby sklepa.

Z nálezové situace je patrné, že při budování vý-
chodního křídla bylo pro jeho západní zeď, alespoň
částečně a snad pouze v úrovni pod povrchem, vy-
užito starší kamenné zdivo. Snad ho můžeme spojit
ještě se středověkou fází zdejšího sídla. Podoba tvrže
byla dlouho zcela neznámá, až nedávno realizované
výzkumy při rekonstrukci nádvoří (Vitula 2016) dolo-
žily starší konstrukce, pravděpodobně k ní náležející.
Námi zachycený úsek staršího zdiva k nim nepochybně
patří a rozmnožuje naše informace o podobě zdejší
tvrže před radikální renesanční přestavbou.

Miroslav Dejmal

Literatura

Vitula, P. 2016: *Státní zámek Bučovice. Zpráva o zá-
chranných a zjišťovacích archeologických výzku-
mech v areálu zámku.* Rkp. nálezové zprávy. Ulo-
ženo: Národní památkový ústav, územní odborné
pracoviště v Brně.

Obr. 41. Bučovice, zámek. Pohled na starší kamenné
zdivo, které využívá jeho západní zeď. Starší zdivo vzadu,
v popředí cihelná zídka roznášející klenbu sklepů.

Abb. 41. Bučovice, Schloß. Blick auf älteres Steinmauer-
werk, das durch westliche Wand des Schloßes ausgenutzt
wird. Älteres Mauerwerk im Hintergrund; im Vordergrund
kleine Ziegelmauer, die das Kellergewölbe austrägt.

Resumé

Bučovice (Bez. Vyškov), Schloß Nr. 1. Mittelalter. Stadt, Schloß, Feste. Rettungsgrabung.

Bei der Bauadaptation im nördlichen Teil des östlichen Schloßtraktes wurde unter der westlichen Wand ein älteres Mauerwerk freigelegt, das noch der mittelalterlichen Feste zugehört.

BYSTRICKA (K. Ú. BYSTRICKA I, OKR. VSETÍN)

Klenov, hrádek. Středověk. Povrchový průzkum. Sídlištní nálezy. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Z pozůstalosti, kterou odevzdala spolupracovnice muzea, pochází soubor předmětů. Jde o sběr na ploše hradiska na Klenově provedený v 70. letech 20. století. První předmět je hrot šípu typu bodkin, který je neobvykle opatřen řapem. Dále je tu doložena železná tyčinka obdélníkovitého tvaru výrazně se zužující k jednomu konci, teoreticky by mohlo jít o fragment ostruhy. Soubor dále obsahuje 15 kusů mazanice, 115 oxidačně vypálených střepů převážně z hrncovitých nádob, nejčastěji zdobených nepravidelným rýhováním nebo vlnicí, a to i násobnou.

Samuel Španihel, Tereza Kašparová

Resumé

Bystricka (Kat. Bystricka, Bez. Vsetín), Burg Klenov. Hochmittelalter. Feste. Lesefunde.

ČÁSLAVICE (OKR. TŘEBÍČ)

Zámek Sádek, parc. č. 972. Vrcholný středověk, novověk. Hrad, zámek. Záchranný výzkum.

Již v roce 2016 proběhl drobný archeologický výzkum na nádvoří předhradí zámku Sádek. Výzkum byl vyvolán stavbou kanalizace v nádvoří na parc. č. 972. Samotný hrad Sádek vznikl pravděpodobně někdy mezi léty 1270–1286. Hrad poté asi zanikl po dobytí Janem Lucemburským v roce 1312. Patrně po roce 1399 byl obnoven a pak dále kontinuálně upravován až do dnešní zámecké podoby (Plaček 2001, 561–565).

Samotné výkopy se dotkly v podstatě celé plochy nádvoří, přičemž ve většině tras byla zachycena obdobná situace, kdy na vysoko vystupující erodované skalní podloží nasedaly pozdně novověké či recentní uložení. Ve střední části nádvoří, v prostoru od brá-

ny předhradí směrem k mostu do jádra, byla zachycena štětovaná, několikrát upravovaná komunikace. Středověké archeologické situace se podařilo zachytit pouze v jižní části nádvoří. Přitesaný skalní výchoz byl zakončen tarasní zdí orientovanou ve směru V–Z, přičemž na nižší jižní terase byla zachycena středověká přibližně 20 cm mocná sídlištní vrstva datovatelná podle zlomků keramiky do 15. století.

Můžeme se tedy domnívat, že původní předhradí či předpolí bylo menších rozměrů než dnes a na jižní straně bylo vymezeno námi objevenou tarasní zdí, která mohla postupovat i do nadzemních partií v podobě hradby. Absence vrcholně středověkých nálezů severně od popisované zdi může souviset s terénními úpravami předhradí, kdy patrně došlo v novověku k odstranění starších situací.

Miroslav Dejmal

Literatura

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Resumé

Čáslavice (Bez. Třebíč), Schloß Sádek. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Schloß. Rettungsgrabung.

Obr. 42. Čáslavice, zámek Sádek. Průběh zachycené tarasní zdi.

Abb. 42. Čáslavice, Schloß Sádek. Verlauf der entdeckten Stützmauer.

ČERNÁ HORA (OKR. BLANSKO)

Náměstí Míru, Radniční ulice, parc. č. 607/1. Pozdní středověk, novověk. Městys. Záchranný výzkum.

V září až listopadu roku 2017 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum v jižní části náměstí Míru a v přiléhající severní větvi Radniční ulice v souvislosti s rekonstrukcí kanalizace a vodovodu. Přesná poloha místa je na ZM ČR 1:10 000 list 24-14-19 určena krajními body o souřadnicích 361:136, 361:127 a 366:135 mm od Z:J s. č.

Liniové výkopy v uvedeném prostoru narušily pozdně středověké až novověké archeologické situace. Jednalo se zejména o destrukční a navážkové vrstvy, zaznamenaný byl i blíže neinterpretovatelný zahloubený objekt, cihlový kanálek či zděný sklep. Nejzajímavějším objevem byl relikt základového zdiva, který byl zachycen v místě vyústění dnešní Radniční ulice na náměstí Míru a který by podporoval hypotézu o jejím pozdějším proražení (srov. Sadílek 2012, 16).

Michal Přichystal

Literatura

Sadílek, J. 2012: Černá Hora. Historický vývoj stavebních památek a osídlení obce. In: *Černá Hora. Oficiální web městyse. Historie* [online]. Říjen 2012 [cit. 2018-08-08]. Dostupné z: <http://www.mestyscernahora.cz/historie/ms-1306/p1=1306>.

Resumé

Černá Hora (Bez. Blansko), Náměstí Míru (Platz), Radniční Straže, Parz. Nr. 607/1. Spätmittelalter, Neuzeit. Markt. Rettungsgrabung.

DOBROMILICE (OKR. PROSTĚJOV)

„Šenkýřka“, parc. č. 168/19. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Ve dnech 17. března až 29. dubna 2017 byl, v návaznosti na zemní práce související s budováním technické infrastruktury pro plánovanou výstavbu devíti rodinných domů v poloze „Na Šenkýřce“, k. ú. Dobromilice, okr. Prostějov (ZM ČR 1:10000, list 24-42-03, 93:271, 94:271, 97:277, 98:277, 99:277, 96:279, 96:278, 97:278), realizován záchranný archeologický výzkum, díky kterému bylo odkryto a zdokumentováno 11 sídlištních objektů zastupujících hned tři různá období (Fojtík 2018). Nejstarší získané nálezy reprezentují mladší dobu kamennou a prokazují již dříve známé osídlení prostoru nejstaršími moravskými zemědělci, lidem s keramikou lineární. Následují zásobní jámy se zlomky nádob, ale i kamenných a kostěných předmětů, které spojujeme se starším stupněm únětické kultury, a tedy s vlastními počátky doby bronzové. V chrono-

logickém pořadí nejmladšími jsou dvě objemné zásobní jámy – obilná sila – raně středověkého stáří, které doplňuje žlabovitý sídlištní objekt (obr. 43), z jehož výplně pochází hned dvě rekonstruovatelné keramické nádoby s dekorem příznačným pro velkomoravské období (obr. 44); v tomto kontextu zcela netradičním nálezem je nástroj vybroušený z říčního valounu do podoby připomínající slovanskou železnou sekeru. Svým rozsahem spíše menší archeologický výzkum tak přinesl velmi cenné informace o osídlení této části Prostějovska; nově zjištěná osada Slovanů střední doby hradištní je pak důležitým poznatkem k problematice vlastních počátků dnešní obce Dobromilice, která je v písemných pramenech poprvé uvedena až v roce 1280 (v podobě „*de Dobromilicz*“, viz Hosák, Šrámek 1970, 183).

Pavel Fojtík

Literatura

Fojtík, P. 2018: *Nálezová zpráva Dobromilice 2017, „Výstavba RD v obci Dobromilice na parc. č. 168/19“, č. akce 153/17. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 71/18. Uloženo: Archiv Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i.*

Hosák, L., Šrámek, R. 1970: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. I. A–L. Praha: Academia.*

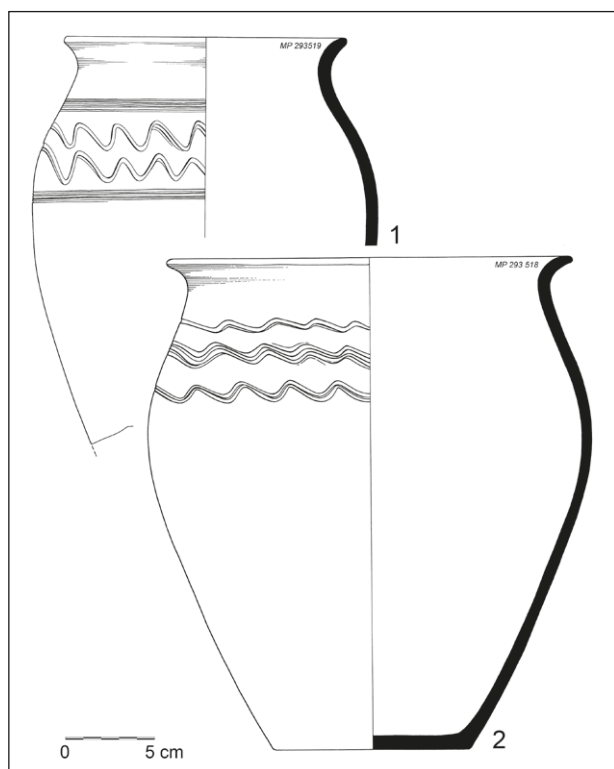
Resumé

Dobromilice (Bez. Prostějov), „Šenkýřka“, Parz. Nr. 168/19. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 43. Dobromilice, okr. Prostějov, „Šenkýřka“. Žlabovitý objekt č. 503/2017.

Abb. 43. Dobromilice, Bez. Prostějov, „Šenkýřka“. Troggartige Grube Nr. 503/2017.

Obr. 44. Dobromilice, okr. Prostějov, „Šenkýřka“. Nádoby z výplně objektu č. 503/2017.

Abb. 44. Dobromilice, Bez. Prostějov, „Šenkýřka“. Gefäße aus der Grube Nr. 503/2017.

DOLNÍ LOUČKY (OKR. BRNO-VENKOV)

Kostel sv. Martina. Vrcholný středověk. Kostel. Záchranný výzkum.

V létě 2017 prováděla společnost Archaia Brno, z. ú., záchranný archeologický výzkum při budování odvlhčení kostela sv. Martina v Dolních Loučkách. Stavebními aktivitami byly obnaženy základy kostela a dalo se tak nahlédnout alespoň omezeně do stavebního vývoje budovy kostela a trochu korigovat dosavadní stav bádání. Dle B. Samka pochází jádro lodi společně s částí portálu z poloviny 13. století. V závěru 15. století mělo dojít k vybudování věže a přenesení portálu, který měl být navíc rozšířen o vnitřní ostění. V druhé půli 17. století měl být vybudován současný presbytář, k němuž měla být v polovině 18. století z jihu přistavěna sakristie a roku 1985 ze severu sakristie nová (Samek 1994, 396). Odhlédneme-li od nové a staré sakristie, tak zdivo po obvodu celého kostela bylo postaveno na základech s 15–22 cm předzákladem. Vztah kněžiště k lodi nebyl z důvodu severní a jižní přístavby pozorován, ale vzhledem k odlišnému charakteru zdiva se dá uvažovat o rozdílné stavební fázi. Zato loď s věží měla stejný charakter a navíc na jižní straně bylo evidentně pozorováno provázání obou čas-

tí kostela, což by svědčilo o současném vzniku snad někdy v polovině 13. století.

Pavel Staněk

Literatura

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska I. A–I*. Praha: Academia.

Resumé

Dolní Loučky (Bez. Brno-venkov), Kirche St. Martin. Hochmittelalter. Kirche. Rettungsgrabung.

Bei der Entfeuchtung der Kirche St. Martin wurden ihre Grundmauerwerke dokumentiert. Es zeigte sich, daß die bisherige Vorstellung, daß an den älteren Kirchenkern aus der Hälfte des 13. Jahrhunderts der Turm am Ende des 15. Jahrhunderts angebaut werden sollte, nicht mehr gilt. Fundamentkonstruktionen beider Kirchenteile sind nämlich gegenseitig verbunden und daher gleichzeitig.

FRANCOVA LHOTA (K. Ú. PULČÍN, OKR. VSETÍN)

Pulčinské skály, hrádek. Povrchový průzkum. Vrcholný středověk. Povrchový sběr. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Z pozůstalosti, kterou odevzdala spolupracovnice muzea, pochází soubor 16 keramických střepů nalezený v poloze Ludmilina skála. Jde o sběr ze 70. let 20. století.

Oxidačně vypalované střepy z vyšších hrncovitých nádob, které byly zčásti zdobené rádélkem, datujeme rámcově do období vrcholného středověku.

Samuel Španihel, Tereza Kašparová

Resumé

Francova Lhota (Kat. Pulčín, Bez. Vsetín), Pulčinské skály. Hochmittelalter. Feste. Lesefunde.

HOLEŠOV (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Za Muřinou“. Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou rychlostní silnice R4901 Hulín–Fryšták proběhl na jižním okraji holešovského

katastru u obce Martinice záchranný archeologický výzkum. Lokalita se nachází na ploše vymezené polní cestou na jihu a korytem řeky Mojena na severu. Celková délka zkoumané plochy byla 220 m na délku a cca 36 m na šířku.

V jižní části výzkumu byla pod orniční vrstvou objevena tenčí vrstva podorniční hlíny, ze které pochází menší soubor keramických střepů středověkého až novověkého stáří. Pod vrstvou podorničí se objevila tmavě hnědá vrstva představující patrně relikt nivních sedimentů. Vrstva ležela na štěrkopískových sedimentech, které se v prostřední části skryté plochy zvedaly na povrch a zase mizely pod další tmavohnědou vrstvou v blízké vzdálenosti od řeky Mojeny.

Náplavová vrstva poblíž Mojeny byla zkoumána pomocí sítě sond, ve kterých byl, kromě archeologických situací, objeven i původní meandrující břeh Mojeny. Ve vrstvě byly zachyceny čtyři dosti nečitelné a do vrstvy zapuštěné archeologické objekty datované na základě keramiky do období středověku, do 12. až 14. století. Objekty byly nepravidelných tvarů, mělké a zřejmě spíše představují relikt dočasných aktivit než pravidelného osídlení. Kromě keramiky byly ve vrstvě nalezeny také zlomky mazanice a zvířecích kostí. Jako nejzajímavější nález se jeví železná ostruha, ze které se dochoval oblouk s masivním hrotitým bodcem.

Silná štěrková vrstva, původně stanovená jako geologické podloží, byla v jedné ze sond prohloubena a pod ní byla zachycena další humózní vrstva, ze které pochází pár střípků keramiky rámcově datovaných do pravěku. Vzhledem k mocnosti a ulehlosti štěrkopískové vrstvy byly další ruční práce zastaveny. Štěrkopísková vrstva je pravděpodobně pozůstatkem masivního erozního přesunu geologického materiálu z Hostinských vrchů a je zřejmé, že místy zde přikrývá archeologické situace. Podobná situace byla objevena i v roce 2009 během výzkumu vyvolaného regulací toku Mojeny. Tehdy objevená kulturní vrstva se stopami středověkého osídlení byla překrytá silnou vrstvou kamenité hlíny (Fojtík, Šmíd 2010, 437).

Arkadiusz Tajer, Vendula Vránová

Literatura

Fojtík, P., Šmíd, M. 2010: Holešov (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 51, 437.

Resumé

Holešov (Bez. Kroměříž), „Za Muřinou“. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

HOSTĚNICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„U vlčáka“, parc. č. 274/5. Novověk. Milířišť. Povrchový průzkum.

Během rekonstrukce lesní cesty roku 2017 severozápadně Hostěnic – lesní cesta K Lavečce, byly v jejím blízkém okolí zaznamenány tři objekty, kterým dominovaly obdélné zahloubené objekty, jež byly na jedné straně evidentně opatřeny vchodovými výběžky. První se nachází při systému hlubších úvozů na svahu údolí Říčky (v okolí bodu WGS-84: 49.2632056N, 16.7897561E); do jeho okolí lze lokalizovat minimálně dva další objekty – plošinu a obdélnou jámu s odvaly, které by mohly být pozůstatky milířišť. Druhý (v okolí bodu WGS-84: 49.2586122N, 16.7928458E) leží poněkud výše v trati U vlčáka a přimyká se k němu výrazná plošina s drobnou prohlubní na okraji. Poslední objekt byl zjištěn rovněž v trati U vlčáka, v systému hlubších úvozů (okolí bodu WGS-84: 49.2570997N, 16.7935756E); podle morfologie terénu nelze vyloučit, že i zde se nachází pozůstatky uměle upravené plošiny.

Vzhledem k opakujícím se případům zahloubených pravoúhlých jam s vchody a přítomnosti plošin, lze soudit na pozůstatky sezónních obydlí uhlířů s uhelnými milíři. V jednom případě se může jednat o zemní jámu po ležatém milíři specifického štyrského typu, který byl na pozořické panství diseminován v 18. století knížaty z Lichtensteina. Rámcově lze tedy objekty nejspíše spojit s obdobím 18.–19. století.

Petr Kos

Resumé

Hostěnice (Bez. Brno-venkov), „U vlčáka“. Neuzeit. Kohlenmeiler. Geländebegehung.

HOSTĚNICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Zadní Pacholské“, Mokrá-lom XI. Raný novověk – středověk. Vápenice, cesta. Záchranný výzkum.

V severozápadním předpolí Prostředního lomu Mokrá (WGS-84: 49.2349842N, 16.7644414E) pokračoval záchranný výzkum započatý v roce 2016 v úseku úprav obslužné komunikace při hranici lesa a skryvek zeminy etáže č. 420. Byl odkryt téměř kompletní půdorys menší polní plamenné vápenné pece z období 19. století se zbytky základů kůlové stavby. Situace doplňuje starší nález plamenné pece z 16. století, odkryté v těchto místech zaměstnanci Ústavu archeologické památkové péče Brno v roce 2005. Během detektorové prospekce byl nalezen v blízkosti výrobního okrsku zavírací nůž a početný soubor dalších předmětů (knoflíky, mince, podkovy, kosíř, udidlo), které naznačují,

že tudy původně vedla lokální lesní cesta, jejíž datace spadá do širšího rozmezí středověku a novověku.

Petr Kos

Resumé

Hostěnice (Bez. Brno-venkov), „Zadní Pacholské“, Mokrá-lom XI. Mittelalter, Neuzeit. Kalkofen, Weg. Rettungsgrabung.

Obr. 45. Hostěnice, „Zadní Pacholské“. Vápenná pec z období raného novověku.

Abb. 45. Hostěnice, „Zadní Pacholské“. Kalkofen aus der frühen Neuzeit. Rettungsgrabung.

HRABOVÁ (K. Ú. HRABOVÁ U DUBICKA, OKR. ŠUMPERK)

Novověk, převážně 17. století. Mincovní depot. Povrchový průzkum. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum Šumperk, přír. č. 35/2017.

Na konci měsíce srpna roku 2017 byl nalezen unikátní depot mincí na poli na katastru obce Hrabová v okrese Šumperk pomocí detektoru kovu. Místo nálezů se nachází přibližně 2 km od současného centra obce. Přesná poloha nálezů prozatím nebude z důvodu ochrany případných dalších nálezů uvedena. Údaj o lokalizaci nálezů uložen spolu s dalšími podrobnostmi v archivu NZ Vlastivědného muzea v Šumperku.

Díky široké síti spolupracujících amatérských hledačů v okrese se informace o nálezů donesla k archeologovi během pár desítek minut a s vyzvednutím mincí nálezci řádně počkali do jeho příjezdu. Došlo tak nejen k odbornému vyzvednutí nálezů, ale také k jeho podrobné dokumentaci.

Nález byl učiněn na dlouhodobě zemědělsky obdělávané ploše, v době nálezů bylo pole čerstvě sklizené

a půdní povrch mírně narušen koly projíždějící zemědělské techniky. Soubor mincí se nacházel v mnoha menších shlucích na ploše přibližně 3 × 2 m a první z nalezených exemplářů byly zemědělskou technikou vyneseny přímo na povrch pole. Těchto několik málo kusů také upozornilo nálezce na možnost významnějšího objevu. Po vysbírání všech povrchových nálezů byla provedena dohledávka pomocí detektoru kovu; nejhluběji se mince nacházely v hloubce 20 cm, nedošlo tudíž k zásahu do podložní vrstvy. Vzhledem k velice mělké poloze mincí je část z nich mechanicky deformována nebo je jejich povrch narušen působením různých vlivů podnebí a zemědělskou aktivitou (postřiky, hnojení, obdělávání půdy atd.).

Celkově se tedy jedná o depot 388 ks mincí, dle předběžného určení převažují stříbrné patnácti, šesti a tří krejcare z období vlády císaře Leopolda I. (vláda 1658–1705; obr. 46). Kromě mincí tohoto panovníka se v souboru nachází také mince s ražbami jiných osobností – identifikováni dosud byli již např. Ferdinand I. Habsburský, Ferdinand II. Štýrský, Ferdinand III. Habsburský, dále Ferdinand Karel Tyrolský, olomoučtí biskupové Leopold I. Vilém a Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu nebo polští králové Zikmund III. Vasa, Jan Kazimír II. Vasa, z polského knížectví potom Jiří III. Břežský, Kristián Břežský a Ludvík IV. (Slezsko-Lehnicko-Břeh). Jedná se o stříbrné mince různých hodnot a rozdílného stavu dochování a vzhledem k povrchovému nálezů na poli se očekává také přítomnost mincí mladší datace, které budou následně ze souboru vytřídněny. Mezi mincemi byly nalezeny i dva menší fragmenty z okraje keramického hrnce, nedá se však s jistotou uvažovat o jejich možné souvislosti s nálezem mincí. Čištění a konzervace celého souboru stále probíhá a depot bude následně podroben detailnímu numismatickému určení a také publikován odborné i laické veřejnosti.

Barbora Tomešová

Obr. 46. Hrabová. Výběr ze souboru mincí Leopolda I. – patnáctikrejcary, šestikrejcary a tříkrejcary.

Abb. 46. Hrabová. Auswahl aus dem Münzfund, Münzen von Leopold I. – Fünfzehnkreuzer, Sechskreuzer und Dreikreuzer.

Resumé

Hrabová (Kat. Hrabová u Dubicka, Bez. Šumperk). Müntzenhortfund. Deponierung der Funde: Museum Šumperk, Zuwachs. Nr. 35/2017.

HRADEC NAD MORAVICÍ (OKR. OPAVA)

Městečko, č. p. 1, parc. č. 1320, 1317/1. Novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

V letech 2016 a 2017 v souvislosti s realizací projektu „SZ Hradec nad Moravicí – památková obnova a odstranění statických poruch Červeného zámku“ proběhl archeologický výzkum na jeho nádvoří (akce NPÚ ÚOP v Ostravě č. 110/16 a 58/17). Současně proběhl také předstihový výzkum pro nové vedení požárního vodovodu mezi Červeným a Bílým zámkem.

Ve východní části nádvoří Červeného zámku došlo ke skrývce cca o 0,8 m od stávajícího povrchu, přičemž byly zachyceny pouze stavební dorovnavky vzniklé při budování objektu Červeného zámku v letech 1874–1895 (Rosová, Kouřilová, Alterová 2012). Při výzkumu v prostoru západní části nádvoří, nad konírnami, došlo k odstranění pozdně novověkého až recentního souvrství, a to až na úroveň historických konstrukcí spojených s izolací koníren. Izolace byla provedena pomocí betonové desky, překryté vrstvou asfaltového potěru. Celá deska byla vysvahována k východní straně a voda z ní svedena do navazujícího kanálu vedoucího podél desky v ose S–J. Soustava na sucho ložených cihelných kanálků měla patrně za úkol celý zásep provzdušňovat a sanovat (obr. 47). V rámci následné sanace byla tato úprava částečně odstraněna a podařilo se dokumentovat další dvě úrovně sanování kleneb – jak v podobě suťového klenebního zásepů, tak aplikací litého asfaltu a betonu. Dvě starší úrovně bezpečně vznikly během budování objektu Červeného zámku, nejmladší pak po neznámém časovém odstupu, buď ještě během stavby zámku, nebo na základě nálezu a stratigrafické situace nejpozději do začátku dvacátých let 20. století.

Druhou zkoumanou plochou v roce 2016 a 2017 byl výkop pro požární vodovod vedoucí od Červeného zámku k Bílému. Trasa byla vedena paralelně s přístupovou komunikací k Bílému zámkem v ose S–J, západně od této komunikace. Výkop v jižní části navazoval na již existující betonovou požární jímku. Další výkop byl proveden západně od jímky za účelem ověření možnosti jejího plánovaného rozšíření. V severní části výkopu vodovodu byla zachycena kamenocihelná zeď v ose V–Z, přičemž ta byla na jižní straně zaomítaná a původní terén ke konstrukci byl pod niveletou stavby. Bodově bylo ověřeno, že se nachází jistě hlouběji než 2,6 m. Do této hloubky byly zachyceny pouze suťové

navážky raně novověkého stáří. Zeď je buď součástí neznámé stavby nebo vymezení areálu v jeho pozdně středověké či novověké fázi. K zmíněné zdi byla později dodatečně zbudována další, v základových partiích kamenná, v nadzemním úseku cihelná konstrukce. Vedla v ose SV–JZ, přičemž SZ část sloužila i jako taras s sníženému terénu na této straně. Dalé jižněji se podařilo zachytit konstrukčně shodnou zeď stejné orientace. Patrně jde tedy o budovu, kterou lze na základě materiálu z vrstev, které ji překrývají, datovat někdy do období raně novověku. Nejspíše jde o blíže neznámou hospodářskou budovu tvořící výbavu areálu v době před provedením parkové úpravy v rámci klasicistní přestavby zámku. V celém severním úseku nebylo dosaženo geologického podloží, hloubka výkopu se pohybovala okolo 1,2 m. Naopak v jižní části se podařilo zachytit dvě hrany patrně vymezující příkopy, které přepažovaly hradní ostrožnu. Patrně je můžeme ztotožnit s již dříve zachycenými příkopy označovanými jako P2 a P3 (Kouřil, Prix, Wihoda 2000, 175–193, obr. 104). Nečetný materiál vyzvednutý z jižnějšího příkopu (P3?) datuje jeho zánik do období 17. až počátku 18. století. Jižní hrana tohoto příkopu je dnes známena již existující jímkou na vodu. Definitivní ztotožnění příkopu bude možné až po porovnání dokumentace z jednotlivých výzkumů na lokalitě proběhlých. V rámci celého výkopu požárního vodovodu bylo zachyceno 0,8–1 m mocné zvrstvení představující úmyslně deponovanou zeminu pro parkovou úpravu. Toto zvrstvení obsahovalo nahodile keramiku datovatelnou od pravěku přes raný a vrcholný středověk až do novověku. K parkové úpravě tedy jistě posloužily uloženiny dříve deponované v rámci areálu.

Kromě výše zmíněného výkopu byla součástí výzkumu i sondáž v místech zamýšleného rozšíření betonové jímky západním směrem. V ploše byl otevřen prostor o rozměru 6 × 7 m (obr. 48). Dva západní kvadranty zachytily parkové úpravy a vrstvy navážek. Pod nimi byla zachycena kvalitní vyspádaná dlažba. Ta nejspíše vedla směrem k zámkem a její sklon a trasa kopírují kruhovou komunikaci, která je zachycena na indikační skice stabilního katastru z roku 1826. Zachytili jsme tedy relikt původní cesty, která v klasicistním období obsluhovala zámek. Tato dlažba je totožná s dlažbou, kterou zachytil B. Novotný při svém výzkumu v padesátých letech (Novotný 1958). Jeho výzkum jsme částečně revizně ověřili ve východních kvadrantech sondy. Zde jsme, stejně jako Novotného výzkum, zachytili zdivo velké věže. Jednalo se o zdivo v některých místech značně nekvalitně ložené, kdy byly patrné jednotlivé stavební postupy. Směrem k vnitřnímu líci, který byl částečně zachycen, se kvalita zdění zlepšovala. Vnitřní líc samotný pak byl původně opatřen dřevěným bedněním, kdy po jeho odstranění zůstala povrchová úprava v podobě omítky z vyhrězlé malty s jasnými otisky po fošnách. Vnější, tedy severozádní líc, se nedochoval, tudíž přesný rozměr věže neznáme. Můžeme uvažovat, že líc je destru-

ovaný již od zániku věže. Východní část věže je dnes zničena výše zmíněnou betonovou jámkou. V této fázi byly práce zastaveny a situace zasypána, dokud nebude změněn projekt podoby jámky z důvodu ochrany objevených konstrukcí. Podrobná publikace výsledků výzkumu proběhne po dokončení jeho zpracování.

Miroslav Dejmal, Jiří Grünseisen, Marek Kiecoň

Literatura

Kouřil, P., Prix, D., Wihoda, M. 2000: *Hrady českého Slezska*. Brno: Archeologický ústav Akademie věd ČR Brno.

Novotný, B. 1958: *Zpráva o zjišťovacím výzkumu na hradišti Hradec u Opavy*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 2237/58. Uloženo: Archiv nálezoových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Rosová, R., Kouřilová, D., Alterová, D. 2012: *Stavebně historický průzkum tzv. Červeného zámku v Hradci nad Moravicí, Ostrava*. Rkp. stavebně historického průzkumu. Uloženo: Archiv Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště v Ostravě.

Resumé

Hradec nad Moravicí (Bez. Opava), Städtchen Nr. 1, Parz. Nr. 1320, 1317/1. Mittelalter, Neuzeit. Städtchen, Schloß. Rettungsgrabung.

Im Areal des Roten Schloßes (tsch. Červený zámek) wurden Deckkonstruktionen der Stallgewölbe und mit dem Schloßaufbau am Ende des 19. Jahrhunderts verbundene Befunde freigelegt. Im Graben für die Feuerwehrwasserleitung wurden zwei Befestigungsgräben, zwei neuzeitliche Bauten, gepflasterter Weg und ein Teil des mittelalterlichen Turms ausgegraben.

Obr. 47. Hradec nad Moravicí. Krycí konstrukce kleneb stájí, odkrytá v západní části nádvoří Červeného zámku.

Abb. 47. Hradec nad Moravicí. Die in westlicher Partie des Innenhofs des Roten Schlosses (tsch. Červený zámek) entdeckten Deckkonstruktionen der Stallgewölbe.

Obr. 48. Hradec nad Moravicí. Sonda v místech plánované jámky. Vlevo dlažba novověké cesty, vpravo část středověké věže.

Abb. 48. Hradec nad Moravicí. Grabungsschnitt an der Stelle des projektierten Wasserbehälters. Links Pflaster des neuzeitlichen Wegs, rechts ein Teil des mittelalterlichen Turms.

HUTISKO-SOLANEC (K. Ú. HUTISKO, OKR. VSETÍN)

„Humenec“. Novověk. Hospodářská stavba – pajta. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

V květnu proběhlo ve spolupráci s Valašským muzeem v přírodě Rožnov pod Radhoštěm odkrytí panské pajty na kopci Humenec u obce Hutisko-Solanec. Pajta sloužila jako sezónní přístřešek pro ovce v raném novověku. Výzkum ukázal, že šlo o rozsáhlou stavbu (13,6 × 41,4 m) na solidních kamenných základech. Největším překvapením byla masivní vstupní rampa ze štětového kamene. Nadzemní části, tedy zdi a případné příčky dělící interiér stavby, nebyly doloženy, předpokládáme však dřevěnou konstrukci. Movité nálezy představovaly jen několik keramických střepů a amorfní kousky železa. Na základě výsledků výzkumu bude panská pajta rekonstruována v areálu rožnovského skanzenu.

Samuel Španihel, Tereza Kašparová

Resumé

Hutisko-Solanec (Kat. Hutisko, Bez. Vsetín), „Humenec“. Neuzeit. Scheune. Rettungsgrabung.

IVANČICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Palackého náměstí, parc. č. 3163/1 (akce A051/2016). Středověk, novověk. Město, hřbitov. Záchranný výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum byl vyvolán přípravou rekonstrukce části Palackého náměstí při kostele Nanebevzetí Panny Marie v Ivančicích. Terénní část výzkumu proběhla v srpnu roku 2016. Jeho úkolem bylo prokázat, případně vyloučit přítomnost pozůstatků historických aktivit (především úroveň dochování pohřbů na kostelním hřbitově), které by mohly být v kolizi s projektovanou stavbou, a připravit případně podklady pro navazující předstihový záchranný archeologický výzkum. V tomto konkrétním případě se jednalo především o zjištění hloubky uložení pohřbů v rámci kostelního hřbitova, které by mohly být výstavbou narušeny. K tomuto účelu byly navrženy dvě zjišťovací sondy na severní straně kostela.

Sledovaný prostor se nachází na katastrálním území Ivančic, na Palackého náměstí, severně od kostela Nanebevzetí Panny Marie (3163/1; obr. 49). Geomorfologicky se dnes zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce 208,50 m n. m., na mírném svahu, který pozvolna klesá jižním a jihovýchodním směrem do inundace řeky Jihlavy, respektive k Mlýnské strouze. Geologické podloží je místy tvořeno kvartérní sprašovou návějí z posledního glaciálu, místy pak svahovými hlínami. Postupně k jihu, blíže inundaci řeky Jihlavy, tvoří podloží hlinitopísčité holocénní naplaveniny Jihlavy, Oslavy a Rokytne.

Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku součástí historického intravilánu královského města Ivančice. Pravděpodobně již od 1. poloviny 13. století byl součástí hřbitovního okrsku okolo farního kostela, vyděleného z hlavního městského tržiště. K úplnému zániku hřbitova došlo pravděpodobně až po roce 1837, kdy byl založen dodnes využívaný hřbitov na Hřbitovní ulici, východně od historického jádra města, při cestě ke kapli sv. Jakuba. Prostor se po předláždění stal součástí tržiště (Velkého, později Palackého náměstí).

Ani v jedné ze zkoumaných sond nebylo dosaženo geologického podloží, které se v těchto místech nachází podstatně hlouběji. Nebylo zachyceno ani v hloubce 2,10 m při hloubení kanalizační jímky v roce 1991, 7,5 m východně od čela sakristie (Doležel 1993, 80). Přítomnost pravěkého osídlení v blízkosti lokality může dokládat ojedinělý střep z doby bronzové (kultura středodunajských popelnicových polí) obsažený v zásypech novověkých hrobů, kde se jako doklady staršího pohřbívání nacházely v menší míře i zlomky středověké keramiky a jedna mince z 2. poloviny 15. století (vídeňský fenik Friedricha III.).

Zkoumaná část Palackého náměstí přiléhající k severní straně kostela Nanebevzetí Panny Marie je minimálně do hloubky 1,55 m od současného povrchu tvořena výplněmi hrobů, které byly součástí kostelního hřbitova. Že hroby a jejich výplně zasahují podstatně hlouběji, než mohly doložit námi kopané sondy, ukazuje opět v roce 1991 dokumentovaný profil východ-

ně od sakristie kostela. Zde byly pohřby evidovány i v hloubce 2,05 m od současného terénu a pravděpodobně zasahovaly i hlouběji (Doležel 1993, 80). Vzhledem k homogenitě hrobových výplní, které tvořily šedé písčité hlíny, nebylo možné rozlišovat jednotlivé hrobové jámy. Ve větším množství se zde nacházely druhotně přemístěné lidské kosti. Hroby v původní poloze se podařilo odkrýt pouze v sondě S01, v místech sondy S02 se pravděpodobně nacházejí ve větší hloubce, k odkryvu pohřbů *in situ* nedošlo ani do úrovně 1,40 m pod současným povrchem. Nejvýše dokumentovaný hrob s. j. 801 se nacházel v hloubce 1,20 m od současného terénu na niveletě 207,22 m n. m. Celkem byly vypreparovány a zdokumentovány dva hroby (s. j. 800, 801), třetí byl odkryt částečně a dokumentován pouze fotograficky. Jednalo se ve všech třech případech o kostrové hroby, kdy zemřelý byl uložen na zádech hlavou k západu. Jak ukazují nálezy hřebíků, byli alespoň někteří zemřelí ukládáni do dřevěných rakví. Dítě uložené do hrobu s. j. 800 mělo ruce uloženy podél těla, dospělý z hrobu s. j. 801 měl ruce složeny na břiše. Vícenásobným pohřbíváním byly dokumentované hroby porušeny – skelet pohřbu s. j. 800 byl zachován pouze od pasu dolů, v případě skeletu s. j. 801 došlo k narušení lebky, a to s největší pravděpodobností právě výkopem hrobu s. j. 800. Ani u jednoho z pohřbů nebyly zachyceny žádné milodary a osobní výbava.

Na základě nejmladších keramických nálezů obsažených ve výplních hrobů se domníváme, že intenzivní pohřbívání v této části ivančického hřbitova bylo ukončeno někdy v 2. polovině 16. století. Podle písemných zpráv mělo být pohřbívání přeneseno za městské hradby ke kapli Nejsvětější Trojice, zřízené roku 1560. Že se v omezené míře pohřbívalo ve farním kostele a snad i kolem něj, ukazují např. dochované náhrobní kameny a pro 18. století i zápisy v matrikách zemřelých. K úplnému ukončení pohřbívání došlo zřejmě až v souvislosti se zavedením josefínských reforem na konci 18. století. Snad již od konce středověku byl hřbitov vymezen mohutnou kamennou zdí, kterou se podařilo dokumentovat v roce 2012 na západní straně kostela (Kos 2013, 196). Tato starší ohradní zeď se v námi sledovaném prostoru nacházela poněkud severněji od zjišťovacích sond, a jak ukazuje plán Ivančic z 1. poloviny 18. století, byla zde do ní zakomponována obdélná stavba neznámého účelu (snad související s funkcí kostela nebo hřbitova, případně s funkcí přilehlého tržiště). Někdy v závěru 18. století, v souvislosti s úplným zrušením hřbitova, byla starší ohradní zeď i se stavbou zbořena a nahrazena novou zdí, která se nacházela blíže ke kostelu a na východě navazovala na jižní frontu Velkého rynku (Palackého náměstí). S destrukcí starší nebo mladší zdi mohou souviset navážky stavebního charakteru v sondě S02. I mladší zeď však byla snad někdy v 2. polovině 19. století zbořena, celý prostor severně od kostela vydlážděn a připojen k náměstí. Na konci 40. let 20. století bylo při rekonstrukci kostela předsunuto před severní předstín vstupní schodiště a severní průčelí bylo odkopáno.

V 2. polovině 20. století (80. léta?) došlo k odstranění původní kamenné dlažby a k předláždění zkoumaného prostoru pomocí asfaltu a pásů z kamenných ploten tvořících čtvercový rastr (Kolařík 2016).

Václav Kolařík

Literatura

Doležel, J. 1993: Záchranné výzkumy ve středověkém jádře a předměstích města Ivančic (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 1991, 79–81.

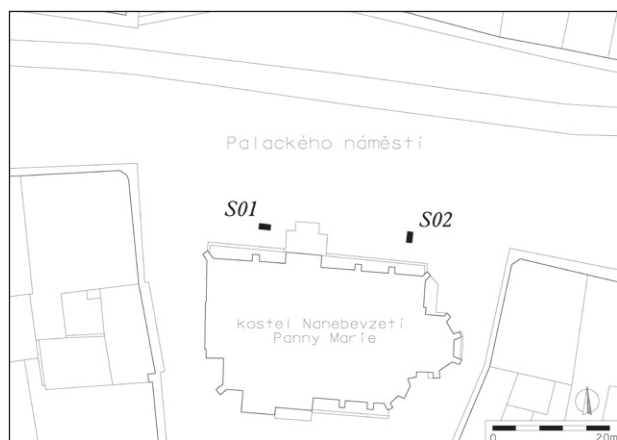
Kolařík, V. 2016: *Ivančice, Palackého náměstí. Zjišťovací archeologický výzkum*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 8/16. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Kos, P. 2013: Ivančice (k. ú. Ivančice a k. ú. Kounické předměstí, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 54(2), 194–198.

Resumé

Ivančice (Bez. Brno-venkov), Palackého náměstí (Platz), Parz. Nr. 3163/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Friedhof. Rettungsgrabung.

Die Grabung wurde durch die vorbereitete Rekonstruktion einer Partie des Platzes Palackého náměstí, und zwar bei der Kirche Mariä Himmelfahrt, ausgelöst. Es wurde der Forschungsziel erfolgt, Belege der Besiedlung oder Bestattung entweder zu bestätigen oder zu widerlegen. Vor allem ging es um die Bestattungen rings um die Kirche, die vom Bau berührt werden könnten. Im Vorsprung vor dem Bauanfang sollte den Ergebnissen nach eine Rettungsgrabung durchgeführt werden.

Obr. 49. Ivančice. Palackého náměstí (A051/2016).

Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 49. Ivančice. Palackého náměstí (Platz). Bezeichnung der Grabungsfläche.

JAMOLICE (OKR. ZNOJMO)

Hrad Templštejn. Vrcholný středověk. Hrad. Záchranný výzkum.

V roce 2017 realizovala společnost Archaia Brno, z. ú., ve spolupráci s archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Brně záchranný archeologický výzkum doprovázející zpřístupnění a základní statické zajištění zříceniny hradu Templštejna. Výzkum se zaměřil na tři větší dílčí plochy, a to v prostoru vstupu do areálu a v severní a severovýchodní straně jádra hradu. Kromě těchto rozsahem větších výkopů byly zajištěny a dokumentovány i drobné výkopy po odstraňování pařezů, případně podél doplňovaných zdí (obr. 50). Hrad byl postaven na sklonku 13. století řádem Templářů, zanikl pak snad někdy po polovině 16. století (Plaček 2001, 637–639).

Prostor samotné brány (sonda S1) byl rozdělen celkem do čtyř sektorů (A–D), přičemž exkavovány byly sektory A a D. Sektor A se nachází v jižní části brány při samotném vstupu. Zachycena zde byla dvě nároží brány a samotná příčná zeď procházející v ose V–Z. V rámci příčné zdi byly odkryty dvě kapsy po trámech, které byly posléze zazděny. Při dolním východním rohu zdi byl zachycen kanálek, který měl za účel odvodnit vyšší části brány tak, aby zde nedocházelo k nežádoucí kumulaci vody. Při západní špaletě brány byl zachycen i úskok zdiva, který teoreticky může souviset s konstrukcí vstupu. Veškerá zdiva zachycená v sektoru A jsou stavebně současná, i když některé jejich základové partie nejsou provázány na rozdíl od vyšších částí zdiva. Situaci v sektoru A můžeme interpretovat jako samotné čelo brány. Nejedná se tedy o uvažovanou vlní jámu. Ta, pokud by ji brána obsahovala, by se nacházela v dosud nezkoumaném sektoru B, případně C. Zásyp v sektoru A sestával převážně ze zahliněné suti s pouze ojedinělými archeologickými nálezy (obr. 51).

Sektor D se nachází v severní části brány při jejím ústí na plošinu před pilířovitou bránu. Úkolem výzkumu zde bylo srovnat terén do přiměřeného sklonu tak, aby vyhovoval budoucí komunikaci. Kromě suťových vrstev, které byly převážně prosty nálezů, se podařilo zachytit i zahliněnou úroveň suti, která obsahovala nálezy datovatelné do 15. století, včetně mince z konce 14. století a několika zlomků komorových kachlů. Zajímavá je část komorového kachle s výjevem lva s mládětem, což je narážka na biblické zmrtvýchvstání, kdy lev probouzí svým dechem třetí den lvicí mrtvě porozená mláďata. Ze stavebních pozůstatků se zde podařilo zachytit část spadlého úseku kamenného zdiva a západně od něho spadlý rozrušený blok cihelného zdiva. Spadlé zdivo původně pravděpodobně stálo východně od sondy.

Dokumentační práce se dotkly i samotného jádra hradu. V místě dosud jediného známého vstupu byl celý prostor začištěn a recentní zásypy byly vybrány až na úroveň původní dlažby (sonda S2). Zdá se, že tento prostor byl již v minulosti vyklizen. Dochovaná výška prostoru je 1,5 m při šířce 1,4 m (obr. 52). Celý vstup má podobu jednoduchého kulisovitěho prostupu v hlavní hradbě, špalety vnější zárubně jsou jednoduše vyzděné s malým odskokem, ovšem i za použití pískovců. Na vnitřní straně, směrem do jádra, nebyla žádná patrná úprava špalet zárubně. Celý průchod byl původně zaomítán, jak dokazují zbytky omítky v dolních partiích špalet. Průchod byl opatřen dlažbou z velkých placáků, přičemž na několika místech, při severním a jižním okraji, byla dlažba narušena. Patrně k tomu došlo při recentním odhalování průchodu. Ve špaletách průchodu se podařilo zachytit i detaily po původním uzavření. Ve výšce 1 m od dlažby průchodu se nachází naproti sobě, ihned za odskokem vnější zárubně, dvě kapsy. Jedná se o relikt pro uložení závory, ta byla uložena v hlubší východní pochvě a přetažením se zakládala do mělčí západní kapsy. Další kapsa, která patrně souvisela se závorou, se nacházela ve východní špaletě, na stejném místě jako předchozí, ale pouze ve výšce 20 cm nad dlažbou. Jelikož se na protilehlé straně podobná kapsa nenachází, můžeme snad uvažovat, že souvisela se závorou, která se nacházela přímo na dveřích a ukládala se pouze na jednu stranu. Logicky bychom pak panty mohli předpokládat na východní straně dveří. Ovšem jediný další pozorovatelný detail se nachází na východní špaletě zárubně, kde je patrný drobný otvor po blíže neznámém železném prvku.

Další práce se dotkly severovýchodního rohu hradního jádra. Zde byly odstraněny pařezy náletových křovin, které zasahovaly i do větších hloubek. Vzhledem k tomu, že severovýchodní část hlavní hradby jádra trpí statickými poruchami, byl suťový zásyp v těchto místech částečně srovnán. Na vnitřním úseku severní hradby jádra byla nalezena druhá konzola a zomítaný výklenek, na který navazovala dochovaná omítka. Zdá se, že konzoly snad původně nesly strop a směrem k příčce, která byla odhalena východně od popisované situace, se nacházelo schodiště se zaomítaným a zalíčeným výklenkem pro světelný zdroj.

O patro výše než popisované konstrukce byl při severozápadním rohu začištěn dnes v jádru jediný dochovaný otvor v hradbě, dříve považovaný za okno. Nicméně se původně jednalo o průchod na převět či podobný arkýř. Případné krákorce nebo konzoly na vnější straně se nedochovaly. Délka niky se rovná síle hlavní hradby v těchto místech (2,2 m), přičemž šířka byla okolo 0,9 m. Ve východní špaletě se dochovala na severní straně pouze ve zdivu vyprofilovaná zárubeň dveřního otvoru směrem ven. Bezprostředně

na ni navazuje kapsa pro závoru, která se nachází ve výšce 1 m nad podlahou. Tato kapsa patrně sloužila pro závoru upevněnou přímo na dveřích a dveře měly tudíž nejspíše panty na západní straně. Podobná, ale mnohem hlubší (60 cm oproti předchozí 15 cm) kapsa se nacházela ve špatně dochované západní špaletě. Ani tato kapsa nemá ve druhé špaletě pokračování. Závora se tudíž zasunovala pouze do konstrukce na dveřích. Podlaha niky průchodu byla jednoduchá pouze maltou srovnaná úroveň zdiva. Můžeme předpokládat, že původně se zde nacházela prkenná podlaha, po které jsme ale nenalezli žádné stopy. Stejně tak jsou v nice pouze v náznaku dochovány omítky. Vzhledem ke spáře mezi zárubní a samotným zdívem a spárami, které na tomto úseku zdiva sledujeme na starších fotografiích, se můžeme domnívat, že tento otvor vznikl snad dodatečně, či byl nějak upravován.

Částečně byla také začištěna příčka mezi severní a východní budovou jádra, byl zde odstraněn pařez. V příčce se podařilo nalézt vrchol segmentového záklenku, který uzavíral průchod mezi suterénní prostorem v severní budově a suterénem ve východním stavení. Samotný průchod měl šíři skoro 1,4 m, přičemž zárubně průchodu snížily světlost na 90 cm. Samotná příčka má šíři 1,5 m, a je orientována ve směru V–Z. Prostor záklenku je zaplněn sutí pouze ve svrchní části, přibližně 0,5 m je volný.

Při vnitřním úseku východní části obvodového zdiva došlo k částečnému srovnání terénu po odstranění náletových křovin a pařezů. Při těchto pracích byly objeveny tři trámové kapsy o středních rozměrech 25 × 28 × 35 cm při rozestupech 75 cm. Tyto kapsy dobře dokumentují úroveň stropu východní budovy.

Dosud učiněné poznatky lokálně velice rozmnožily naše znalosti o hradě Templštejně a jeho vývoji a potvrdily nutnost a oprávněnost provádění záchranného archeologického výzkumu při udržovacích, vyklízcích a konzervačních pracích na lokalitě. Pokud budou záchranné práce na zřícenině dále pokračovat, bude na ně navazovat i záchranný archeologický výzkum.

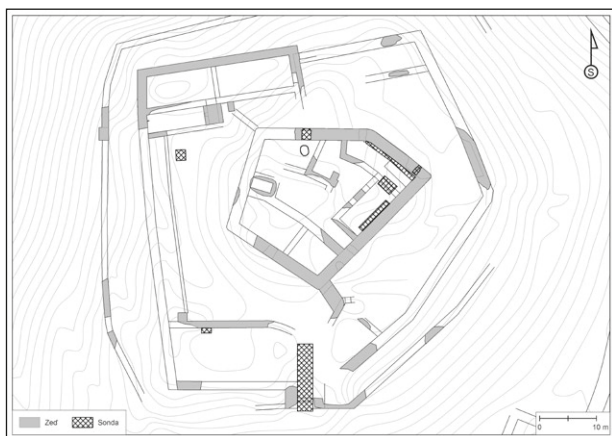
Miroslav Dejmal

Literatura

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Resumé

Jamolice (Bez. Znojmo), Burg Templštejn. Mittelalter. Burg. Rettungsgrabung.

Obr. 50. Jamolice, Hrad Templštejn, lokalizace sond v rámci areálu hradu.

Abb. 50. Jamolice, Burg Templštejn. Lage der Grabungsschnitte im Burgareal.

Obr. 52. Jamolice, Hrad Templštejn. Sonda S2, Pohled na dlažbu ve vstupu do jádra. Vpravo patrná kapsa po závoře.

Abb. 52. Jamolice, Burg Templštejn. Grabungsschnitt S2. Blick auf den Pflaster im Eingang in den Schloßkern. Rechts die Riegeltasche sichtbar.

Obr. 51. Jamolice, Hrad Templštejn. Sonda S1/A. Pohled na čelo brány. Vpravo dole odvodňovací kanálek. Nahoře druhotně zazděné kapsy.

Abb. 51. Jamolice, Burg Templštejn. Grabungsschnitt S1/A. Blick auf die Torfront. Rechts unten ist ein kleiner Entwässerungskanal, oben die sekundär eingemauerten Riegeltaschen sichtbar.

JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU (OKR. TŘEBÍČ)

Náměstí Míru a Helfertova ulice. Raný a vrcholný středověk, raný novověk. Záchraný výzkum.

Výzkum na náměstí Míru odhalil z velké části jeho původní středověkou a raně novověkou podobu. Kromě uloženin odpadního a vyrovnávacího charakteru, relikvů dlážděné či štětované komunikace a rozličných zahloubených objektů neurčitelné funkce, byly dokumentovány zejména kamenné základy menších středověkých krámků (v některých případech podsklepených) a větší, původně dřevohliněná stavba. Tyto situace lze datovat pomocí mincovních nálezu a dalších doprovodných artefaktů do časového rozpětí 14. až počátek 16. století. Na několika místech, zejména v trasách inženýrských sítí, kde se stavba více zahlubovala, se podařilo zachytit také situace z 12.–13. století.

Renesanční a barokní fázi této veřejné plochy reprezentují odkryté základy dvou patrových podsklepených domů znázorněných i na městských vedutách. Ze stejného období pochází i dřevěný vodovod, doložený železnými spojkami v pravidelných rozstupech.

Menší výzkum proběhl při navazující stavbě v prostoru ulice Helfertova, kolem kostela sv. Markéty. Zdejší situace měly ve svrchních partiích povahu navážek novověkého stáří, ve spodních se však podařilo minimálně na jednom místě zachytit souvrství středověké (rámcově 13. století) a pravděpodobně i relikv nadzemní dřevohliněné stavby. V těsné blízkosti

současného kostela došlo k odkrytí úseku až 1 m silné kamenné zdi s částí přístavku ve tvaru trojúhelníku, v jehož špičce se nacházelo pyrotechnologické zařízení s předpecním prostorem. Tuto zajímavou situaci lze klást na základě doprovodného keramického materiálu rámcově do raného novověku.

Aleš Hoch, Šimon Kochan

Resumé

Jaroměřice nad Rokytnou (Třebíč District), Náměstí Míru (Square) and Helfertova Street. Stone foundations of medieval shops, wooden and earthen houses, kiln. Rescue excavation.

STARÝ PETŘÍN (K. Ú. JAZOVICE, OKR. ZNOJMO)

„Nad přehradou“. Novověk. Depot mincí. Záchraný výzkum.

V průběhu měsíce června byl pracovišti archeologie Jihomoravského muzea ve Znojme oznámen B. Čermákem náhodný nálezy depotu stříbrných mincí. Po domluvě nás nálezce zavedl na lokalitu a ve dnech 20. – 21. 6. 2017 jsme zde uskutečnili rychlý záchraný výzkum. Depot se nacházel přímo na rozcestí několika lesních cest, kde jsme vytýčili sondu o velikosti 220 × 120 cm. Největší koncentrace mincí se nacházela uprostřed sondy, několik dalších mincí bylo zachyceno v její těsné blízkosti.

Nález z Jazovic představuje strukturou oběživa typický depot z období před třicetiletou válkou na pomezí Rakouska a českých zemí. Soubor tvoří 119 stříbrných mincí či jejich identifikovatelných zlomků především střeoevropské provenience. České, moravské a slezské ražby jsou zastoupeny devíti mincemi. Téměř polovinu nálezu představují dvoufeniky salzburských arcibiskupů 16. a první dekády 17. století (45 %, 54 ks). Německé ražby jsou zastoupeny 27 kusy (23 %) především 3 krejcarových (grošů) a dvoukrejcarových (1/2 batzenů) mincí říšské šlechty a měst. Rakouské země (Dolní Rakousy, Štýrsko, Korutany a Tyrolsko) prezentuje 15 drobných ražeb (feniky a krejcare). Dále je zastoupeno Polsko sedmi poltoraky Zikmunda III. Vasy a Švýcarsko ražbami měst Luzern a Curych. Soubor obsahuje i jednu ražbu italskou (Corregio, Emilia) a šestistůver z Kampen ve Spojeném Nizozemí. Nejstarší mincí je pravděpodobně feník z bavorského Ingolstadtu z počátku 15. století, nejmladší ražbou je 3 krejcar moravských stavů z roku 1620. Posledně jmenovaná, velmi dobře dochovaná mince, dovoluje datovat uložení depotu do doby krátce po roce 1620.

Petr Eckl, Rostislav Hetflaš

Resumé

Jazovice (Kat. Jazovice, Bez. Znojmo), „Nad přehradou“. Neuzeit. Schatzfund von 119 frühneuzeitlichen silbernen Münzen.

JEDOVNICE (OKR. BLANSKO)

„Horka“, parc. č. 2406/1. Novověk. Vápenice, cihlářská pec. Povrchový průzkum.

Během průzkumu terénu v jižní části trati „Horka“ západně Jedovnic (WGS-84: 49.3406122N, 16.7397542E), byl lokalizován dosud neznámý vápenický areál s několika polními pecemi a jámovými lomy. Z výčtu v terénu celkem dobře patrných objektů tu vyniká rozměrná, snad komorová, pec z jejichž reliktů pochází kromě nedopalu vápence značné množství zlomků pálených cihel formátovaných rozměrů typu IV.1 (dle typologie P. Holuba), na jedné i se zbytkem kolku „I“. Podle morfologických znaků by se mohlo jednat o pec se dvěma tahovými kanály s oválným závěrem zapuštěným do svahu. V okolí objektu jsou pozůstatky dvou terasovitě seskupených terénních zářezů, které by mohly souviset s těžbou hlíny i vápence. Chronologicky se jedná s největší pravděpodobností o raně novověké vápenické zařízení (17.–18. století), které mohlo být druhotně upotřebeno i k výpalu stavební keramiky. Díky své osamoceně položené s příručními lomy mohlo být využíváno pro větší stavbu/stavby ve svém nejbližším okolí ještě v 19. století.

Petr Kos

Resumé

Jedovnice (Bez. Blansko), „Horka“, Parz. Nr. 2406/1. Neuzeit. Kalkofen, Ziegelofen. Geländebegehung.

JEDOVNICE (OKR. BLANSKO)

Intravilán, ulice Palackého parc. č. 668, p.č. 288/8. Vrcholný středověk, novověk. Panský dům. Záchraný výzkum.

V roce 2017 byla zahájena rozsáhlá rekonstrukce silničního úseku mezi obcemi Jedovnice–Kotvrdovice–Senetářov–Podomí. Během I. etapy Jedovnice–Kotvrdovice II/373, 379, byly v městysu Jedovnice zachyceny základové a dílem i nadzemní části zaniklých kamenných zdí, které se staly následně předmětem záchraného výzkumu. Zachycená komponenta zaujímá prostor v místě dnešní autobusové zastávky (WGS-84: 49.3428414N, 16.7539539E), kde byl kolem roku 1990 zbořen chátrající dům – tzv. Panský dům,

který je J. Wanklem uváděn jako dům pánů z Rogendorfu (Wankel 1984).

Vzhledem k tomu, že tudy prochází významný kolektor dálkových kabelů a dalších veřejných sítí okresního významu, se výzkum omezil pouze na očištění zdí, jejich geodetické zaměření, kresby profilů a geodetické zaměření. Další doplňkové práce se omezily na lokální sondáž zasahující již mimo niveletu prováděné stavby a vzorkování nálezových horizontů.

Bylo zjištěno, že při rekonstrukci ostrůvku autobusové zastávky došlo k odkrytí kamenné opěrné zídky svahu, nad kterou se nacházela terasovitá úprava kamenem šetřovaného chodníku. V jeho kontextu se nacházely rozsáhlé zbytky zdí rozměrné stavby domu, snad se dvěma nárožními v podobě vystupujících rizalitů, korespondujícími s ulicí vchodem s kamenným prahem a cihelnou obezdívkou ostění. Zjišťovací sondáž prokázala existenci základové jámy, do které byla založena kamenná zeď stavby tmelené vápennou maltou, a to patrně někdy v rozmezí 17.–18. století. Není však vyloučeno, že výkop byl mladší, a směřoval na starší jílem pojené kamenné zdivo ležící vespod, jehož obvod tvořil sondou zachycený předzáklad. Nasvědčovaly by tomu skromné zlomky keramiky v intruzích mladších navážek, spadající nejdříve do 15.–16. století. Při hlubší sondáži bylo dále zjištěno, že spodní zeď byla založena do vrstvy, která již obsahuje tuhovou keramiku a železářskou strusku z období vrcholného středověku.

Petr Kos

Literatura

Wankel, J. 1984: *Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti*. Brno, Blansko: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní muzeum v Blansku.

Obr. 53. Jedovnice, ulice Palackého. Část zdiva bývalého Panského domu.

Abb. 53. Jedovnice, Palackého Straße. Das Mauerwerk des ehemaligen Herrenhauses.

Resumé

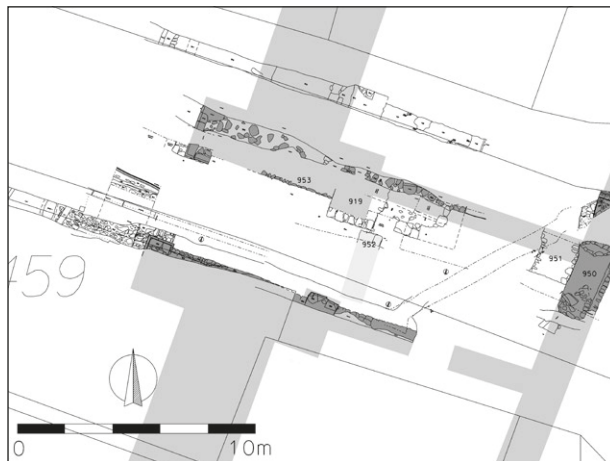
Jedovnice (Bez. Blansko), Palackého Straße Nr. 668. Mittelalter, Neuzeit. Herrenhaus. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (OKR. JIHLAVA)

Brněnská ulice, Česká brána. Vrcholný středověk. Město, fortifikace. Záchranný výzkum.

Výzkum odkryl základy tzv. České brány v bývalé České ulici. Jedná se o jednu z pěti jihlavských středověkých bran stojící na trati důležité městské komunikace směřující dále na Moravu (Měřínský 2008). Při vnitřních rozměrech $6 \times 4,3$ m, a šířce průjezdu 3,6 m lze předpokládat vnější rozměry věže přibližně $8 \times 8,5$ m. Ve srovnání s jedinou dosud stojící branou Matky Boží představovala Česká brána rovnocenný ekvivalent i přes fakt, že Brněnské ulici (České cestě) je obecně připisována menší důležitost, zdejší brána není počítána mezi hlavní a pravděpodobně od 16.–17. století byla zazděna.

Jakub Těsnohlídek, Aleš Hoch

Obr. 54. Jihlava. Půdorys České brány v dnešní Brněnské ulici. Tmavě zvýrazněny dochované nadzemní konstrukce, světlešedě naznačen předpokládaný půdorys nadzemního zdiva brány, parkánových zídek a obou městských hradeb, nejsvětlejším odstínem zobrazeno předpokládané mladší zazdění průjezdu. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 54. Jihlava. Basement of Bohemian Gate in Brněnská Street. Dark grey – documented basement constructions, medium grey – expected placement of gate, inner wall and outer wall, light grey – modern period barrier wall. Archive of Archaia Brno.

Literatura

Měřinský, Z. 2008: Opevnění města Jihlavy v zrcadle archeologie. *Forum urbes medii aevi* V, 104–121.

Těsnohlídek, J., Hoch, A. 2018: Zpráva o průzkumu České brány v Jihlavě. *Archeologické výzkumy na Vysočině* 2015.

Resumé

Jihlava (Jihlava District), Brněnská Street. Middle Ages. Basement of Bohemian Gate in Brněnská Street in Jihlava city. Rescue excavation.

JIHLAVA (K. Ú STARÉ HORY, OKR. JIHLAVA)

Ulice Na Dolech, parc. č. 5662/289 a 5662/299. Vrcholný středověk. Důlní aglomerace. Záchranný výzkum.

Lokalizace: GPS: 49.4077529N, 15.5931785E

Výzkumem vyvolaným neohlášenou stavbou haly v prostoru mlékáren Moravia Lacto, a. s. na lokalitě Staré Hory byla prozkoumána vícedílná a snad i víceetážová zahloubená stavba (obr. 55). Jejím základem byla obdélná konstrukce s rohovými nosnými sloupky popř. dalšími sloupky zapuštěnými pod podlahu podél stěn. Objekt byl výjimečný vnitřním členěním příčkou s kamennou podezdívkou, kdy u každé z takto vzniklých místností byl znatelný rozdíl v niveletě podlahy. V objektu byly patrné stopy požáru, který zasáhl jen jednu část, v jejímž interiéru se „díky“ požáru dochovaly dřevěné stavební prvky. Šlo o zuhelnatělé jedlové kuláče, smýcené v zimním období roku 1247/1248.

Petr Hrubý

Literatura

Hrubý, P. 2015: *Přístavba sýrárny Moravia Lacto, a. s., Jihlava – II. etapa – záchranný archeologický výzkum, číslo akce A 006/2014. Zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu.* Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú., pracoviště Jihlava.

Resumé

Jihlava (Jihlava District), „Staré Hory“. Medieval house basement in medieval minig settlement in „Staré Hory“ (Old Mountains). Rescue excavation.

Obr. 55. Jihlava. Pohled na podlahové úrovně vícedílné zahloubené stavby, zdokumentované v areálu Moravia Lacto, a. s. v někdejší důlní, areálu „Staré Hory“. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 55. Jihlava. Photo of floor and bedrock level of medieval house basement, excavated in Moravia Lacto, a. s., „Staré Hory“. Archive of Archaia Brno.

JIHLAVA (OKR. JIHLAVA)

Polenská ulice. Stoková síť města Jihlavy. Raný a vrcholný středověk, 12. a 13. století. Sídliště. Záchranný výzkum.

K poznání předlokační Jihlavy archeologie doposud přispěla jen málo. Důležitý nálezy keramiky s prvky pozdní doby hradištní přinesl teprve výzkum v letech 2014–2015 v místech poblíž kostela sv. Jana Křtitele, v dnešní průmyslové zástavbě. Artefakty pochází z hlubokých říčních sedimentů na levobřeží řeky Jihlavy. V souboru nalezneme výdutě i okraje s výzdobou čtverečkových rádélék, ojediněle též hřebenové vlnice (obr. 55). Nálezy lze i přes nezbytnou kritiku volně spojovat s tzv. starou Jihlavou, předcházející založení stejnojmenného města. Jejím centrem byl zmíněný kostel sv. Jana Křtitele.

Petr Hrubý, Jakub Těsnohlídek

Resumé

Jihlava (Jihlava District), Polenská Street, Jihlava sewer network. Middle Ages. Pottery as evidence of early Jihlava settlement, located near the St. John the Baptist church. Rescue excavation.

Obr. 55. Jihlava. Výběr keramických nálezů, získaných v prostoru předlokační jihlavské osady, v blízkosti kostela sv. Jana Křtitele. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 55. Jihlava. Pottery from the early Jihlava settlement, located near the St. Jan Křitel church. Archive of Archaia Brno.

JIHLAVA (OKR. JIHLAVA)

Jakubské náměstí, hradební parkán Malý Heulos – Brněnská ulice, parc. č. 5, 8, 10, 12. Vrcholný středověk, novověk. Podzemní konstrukce kaple Olivetské hory, parkán městského opevnění. Záchranný výzkum.

V suterénu kaple Olivetské hory byla zdokumentována na maltu zděná konstrukce z lomových kamenů orientovaná ve směru V–Z a po obou podélných stranách opláštěna cihlovou zdí. Tato zeď je starší než nová kaple a s výstavbou kaple nesouvisí. Je ovšem mladší než hradební zeď, ke které východní stranou přiléhá. Nelze ji také spojit s kaplí sv. Václava, která stávala o několik metrů dále. Na plánu města Jihlavy z roku 1647 lze v místech kaple Olivetské hory vidět stavbu, s níž lze výše zmíněnou zeď s opatrností spo-

jovat. Může se také jednat o součást opevnění budovaného v 17. století v souvislosti s třicetiletou válkou.

V místě výkopu pro nové schody na parkán u domu č. p. 31/19 v Brněnské ulici bylo odkryto 2,4 m výšky původní parkánové hradby. Prostor parkánu byl vyplněn více než 2 m mocným souvrstvím, vzniklým dorovnáváním terénu v období od pozdního středověku až do současných parkových úprav. Ve vrstvách s raně novověkou keramikou lze spatřovat zásahy do fortifikace v období třicetileté války.

U severo-východního rohu domu č. p. 31/19 byla vyhloubena zjišťovací sonda. V jedné vrstvě byly zachyceny čtyři rovnoběžné drobné rýžky jdoucí ve směru S–J. Nabízí se zde hypotéza, že jde o stopy kol povozů. Na podloží ležící vrstva byla proražena žlábkem o zdokumentované délce 3,5 m. Tento žlábek orientován S–J se kónicky zužoval směrem ke dnu (hloubka cca 40 cm,

max. šířka cca 30 cm). Část výplně žlábků s příměsí mazanice pokračovala západním směrem od žlábků. Situaci lze interpretovat jako pozůstatek základového žlabu pro nevelkou stavbu, nejspíše ohrazení, které při destrukci spadlo západním směrem. Podle doprovodné keramiky z období 13.–14. století lze uvažovat o situaci spojené s výstavbou hradebního systému. Nelze ovšem hovořit o fortifikačním významu stavby ve smyslu palisády, jaká byla například objevena při výzkumu v domě č. 45 v ulici Kosmákova (Zatloukal 1996). Pro tento účel je žlábek příliš malých rozměrů. Záchranná archeologická akce navázala na sérii výzkumů městského opevnění v Jihlavě a přispěla k poznání jeho vývoje.

Šimon Kochan, Petr Duffek

Literatura

Zatloukal, R. 1996: Nález dvou středověkých pecí typu hypocaustum v minoritském klášteře v Jihlavě. *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských* X, 11–34.

Resumé

Jihlava (Jihlava District), Jakubské náměstí (Square). Medieval fortification during the reconstruction of the chapel of Olive Hill. Rescue excavation.

JIHLAVA (K. Ú. STARÉ HORY, OKR. JIHLAVA)

Ulice Na Dolech. Rekonstrukce vozovky II/523 a železniční přejezd. Středověk. Důlní aglomerace. Záchranný výzkum.

V trasách výkopů ve vozovce ulice Na Dolech (severní pokračování ulice Jiráskova) byly zjištěny podvrchové archeologické situace středověkého stáří, a to v různé míře zachování. Souvisí s těžbou a zpracováním polymetalických rud, které v oblasti Starých Hor probíhalo ve 13. a 14. století.

Část dokumentovaných objektů tvořila ústí těžebních šachet středověkých dolů, obklopená vrstvami zplanýrované vytěžené hlušiny, s ojedinělými výskyty žiloviny (baryt, sulfidické rudy) a hlušiny. Ve třech případech byly na řezu zachyceny suterény obydlí s antropogenní výplní, keramickými fragmenty a kostěnými artefakty. Výjimečný nález z jednoho suterénu představovaly dvě kompletní keramické nádoby – džbán a hrnec. Na řezu se podařilo zdokumentovat také pyrotechnologické zařízení v podobě pece s kamennou konstrukcí.

Petr Hrubý

Literatura

Hrubý, P. 2011: *Jihlava – Staré Hory. Archeologický výzkum středověkého důlního, úpravnického a obytného areálu v letech 2002–2006. Příspěvek ke studiu středověkého rudného hornictví – Jihlava – Staré Hory (Iglau – Altenberg)*. Dissertationes archaeologicae Brunenses / Pragensesque 9. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

Resumé

Jihlava (Staré Hory Cadastre, Jihlava District), Na Dolech Street. Reconstruction of railway crossing at medieval mining settlement in “Staré Hory” in the Jihlava city area; pyrotechnological kiln, pottery, remains of mining pits and medieval house basement. Rescue excavation.

Obr. 57. Jihlava, ulice Na Dolech. Keramické nádoby z výzkumu při rekonstrukci železničního přejezdu na Starých Horách v Jihlavě. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 57. Jihlava, Na Dolech Street. Pottery from the excavation during the reconstruction of railway crossing at Staré Hory, Jihlava. Archive of Archaia Brno.

Obr. 58. Jihlava, ulice Na Dolech. Snímek pyrotechnologického zařízení, zdokumentovaného při rekonstrukci železničního přejezdu na Starých Horách v Jihlavě. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 58. Jihlava, Na Dolech Street. Photo of pyrotechnological kiln, documented at reconstruction of railway crossing at "Staré Hory", Jihlava. Archive of Archaia Brno.

JIHLAVA (K. Ú STARÉ HORY, OKR. JIHLAVA)

Ulice Na Dolech, parc. č. 5662/2, 5662/3 a 5662/9. Vrcholný středověk. Důlní aglomerace. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum v prostoru mlékárny zachytil v roce 2016 další dosud nezkoumanou část středověké důlní aglomerace Staré Hory (k předchozím akcím Hrubý 2011). Zjištěné situace můžeme rozdělit na průběžnou antropogenní vrstvu, pokrývající celou zkoumanou plochu, a objekty zahloubené do podloží. Ty lze ještě rozdělit na zahloubené technologické a sídlištní objekty a ústí důlních šachet. Byly zachyceny dva objekty rozsáhlého trychtýřovitého tvaru o průměru několik metrů, které interpretujeme jako zaniklá ústí důlních či průzkumných šachet. Nacházely se v severní části zkoumané plochy, přičemž jedna z nich porušovala starší zahloubený objekt (7541). Archeologické situace byly překryty mocnými vrstvami stavebních vyrovnanek souvisejících s budováním provozu mlékárny v 2. polovině 20. století a vrstvami strusek, odpadu z bývalé mlékárenské kotelny (Hrubý 2015).

Jakub Těsnohlídek, Petr Hrubý, Šimon Kochan

Literatura

Hrubý, P. 2011: *Jihlava – Staré Hory. Archeologický výzkum středověkého důlního, úpravnického a obytného areálu v letech 2002–2006. Příspěvek ke studiu středověkého rudného hornictví – Jihla-*

va – Staré Hory (Iglau – Altenberg). Dissertationes archaeologicae Brunenses / Pragensesque 9. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

Hrubý, P. 2015: *Přístavba sýrárny Moravia Lacto, a. s., Jihlava – II. etapa – záchranný archeologický výzkum, číslo akce A 006/2014. Zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu.* Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú., pracoviště Jihlava.

Resumé

Jihlava (Jihlava District), enterprise Moravia Lacto, a. s., "Staré Hory" (Old Mountains). Medieval mining area periphery, remains of mining pits and medieval house basements. Rescue excavation.

JIHLAVA (OKR. JIHLAVA)

Komenského 33, J. Masaryka 36, vnitroblok. Středověk, novověk. Předměstí. Záchranný výzkum.

V trase výkopů pro kanalizaci byly zdokumentovány vrcholně středověké až novověké situace. V ulici J. Masaryka byl zachycen zahloubený suterén dřevohlinitého domu z 13. století, který se nacházel na tehdejší Špitálském předměstí, těsně za městskou branou a příkopem. Mimo to bylo v mladších vrstvách zachyceno zdivo domovního bloku, který ulici J. Masaryka (dříve Na Valech) uzavíral až do 40. let 20. století. Uvnitř domovního bloku J. Masaryka 36 – Komenského 33 výkopy pokračovaly promíšenými navážkovými vrstvami, které obsahovaly archeologický materiál od 13. do 19. století. Lze předpokládat, že tyto uloženy vznikly zavážením původního městského příkopu a terénními úpravami po zrušení opevnění.

Jakub Těsnohlídek

cca 60 m byly na profilech dokumentovány štetové vrstvy (komunikační úrovně) a vyrovnávky, v hloubce cca 0,5 m od současného povrchu. Zachycené situace o mocnosti cca 0,2 m jsou před radnicí (č. p. 39) datovány keramickým materiálem do raného novověku (16.–17. století). Zachycené situace nejspíše souvisí s obnovou městečka po požáru v roce 1589 a následnou výstavbou nové radnice (Kuča 2000, 694–698). Mladší archeologické situace byly již zničeny novodobými zásahy.

Hynek Zbranek

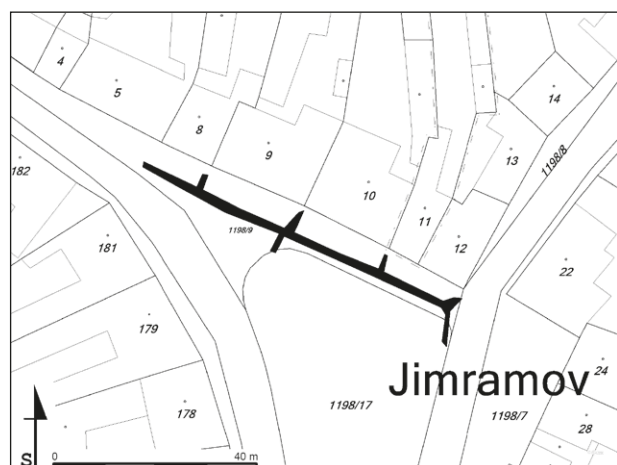
Literatura

Kuča, K. 2000: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole.* Praha: Libri.

Resumé

Jimramov (Bez. Žďár nad Sázavou), Náměstí Jana Karafiáta (Platz). Neuzeit. Städtchen, Platz. Rettungsgabung.

Vor dem Rathaus Nr. 39 wurde im Liniengraben einige Straßenebenen freigelegt, die wahrscheinlich mit der Erneuerung des Städtchens nach dem Feuerbrand im Jahre 1589 und mit dem Aufbau des neuen Rathauses zusammenhängen.

Obr. 59. Jimramov, Náměstí Jana Karafiáta. Trasa kanalizace.

Abb. 59 Jimramov, Náměstí (Platz) Jana Karafiáta. Route des Grabens.

JÍVOVÁ (OKR. OLMOUC)

„Jívová–Tepenec“. KLPP – slezskoplatěnická fáze, pozdní doba bronzová. Vrcholný středověk. Hradisko, předhradí hradu. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1110035.45 : 537890.60; 1110058.33 : 537908.72; 1110096.33 : 537867.72 : 1110106.29 : 537880.00.

V měsících červnu až srpnu roku 2017 proběhla VII. etapa záchranného archeologického výzkumu na lokalitě Jívová – Tepenec, která byla vyvolána další fází rozšíření dobývacího prostoru Bělkovického kamenolomu. Výzkum plošně i metodicky navázal na předchozí etapy z let 1997–1999 a 2007–2008, 2012.

Metodika záchranného archeologického výzkumu, který na Tepenci probíhá s přestávkami již přes 40 let, je vždy založena na rozměření výzkumné plochy do čtvercové sítě o velikosti jednotlivých čtverců 5 × 5 m a poté zkoumání kulturního souvrství po mechanických vrstvách. V posledních etapách byly, zejména z časových důvodů, čtverce zkoumány šachovnicově (Kalábek, Tymonová 1998 a 1999, Procházková 2001, Vránová, Vrána 2005; 2016 + zde souhrn starší literatury, Vránová 2008; 2009; 2014). Celá plocha výzkumu je podrobena detektorovému průzkumu. Nadmořská výška lokality se pohybuje v rozmezí 480–495 m.

Během výzkumu bylo na ploše o velikosti 25 × 65 m nacházející se v prostoru předhradí středověkého hradu a hradiska KLPP prozkoumáno kulturní souvrství o mocnosti cca 50 cm obsahující artefakty datované do pozdní doby bronzové a vrcholného středověku. Více než polovinu plochy určené k průzkumu v roce 2017 zabíral

skály. Jelikož z větší části zasahoval za hranice plochy vymezené pro průzkum v roce 2017, byl prozatím prozkoumán jen z poloviny a jeho rozměry jsou cca 12,5 × 6 × 2,4 m. Zásyp tohoto objektu byl kamenitý, mnohdy se značně velkými kameny (rozměry i 60 × 30 cm) a pravděpodobně představuje relikt po zřícených nadzemních zděných konstrukcích této stavby. Na některých se dochovaly zbytky malty. Podél severní strany objektu se nachází dvě suťové podlouhlé hromady, které jsou s velkou pravděpodobností také zřícené kamenné zdi této stavby. Ty však budou prozkoumány až v příští výzkumné sezoně.

Na povrchu, několik decimetrů od jižního okraje sklepa, byl nalezen kamenický článek podélného tvaru s prohlubní uprostřed, patřící původně ke dveřní konstrukci. Mohly do něho být zasazeny dveře. Na dně sklepa, podél jižní delší strany, byl zachycen zbytek kamenné zdi postavené na maltu (kont. č. 935). Kamenná zeď (kont. č. 933) naznačující složitější nadzemní dispozici tohoto objektu se nachází u jižního okraje sklepa a je k němu situována kolmo. V zásypu sklepa bylo nalezeno velké množství zlomků keramiky či železné artefakty (hřebíky, kování...) a drobná stříbrná mince, jejíž původ a stáří v současné chvíli nelze určit, protože se nachází na konzervaci.

Rozměry budovy – objekt č. 205 – naznačují reprezentativnější stavbu, která svým umístěním (i výškovým) mohla dominovat celému předhradí. Za stávajícího stavu výzkumu je však obtížné blíže specifikovat její funkci. Mohlo se jednat například o sídlo správce hradu či rychtáře (vzhledem k předpokládané existenci předhradního městečka).

Vendula Vránová

Literatura

Kalábek, M., Tymonová, M. 1998: *Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu, lokalita Tepenec, 1.–3. část.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 1393/01, 1394/01, 1315/02. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno.

Kalábek, M., Tymonová, M. 1999: *Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu, lokalita Jívová – Tepenec, 2. etapa.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 1395/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno.

Procházková, P. 2001: *Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu, lokalita Jívová – Tepenec, 3. etapa, 1,2.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 73/02. Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno.

Vránová, V. 2008: Jívová (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 49, 308–309, 405–406.

Vránová, V. 2009: Jívová (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 50, 287, 393–394.

Vránová, V. 2014: Jívová (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 54(1), 180.

Vránová, V. 2014: Jívová (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 54(2), 200–201.

Vránová, V., Vrána, J. 2005: *Jívová – Tepenec, pravěké hradisko a Karlův hrad.* Archeologické památky střední Moravy 9. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc.

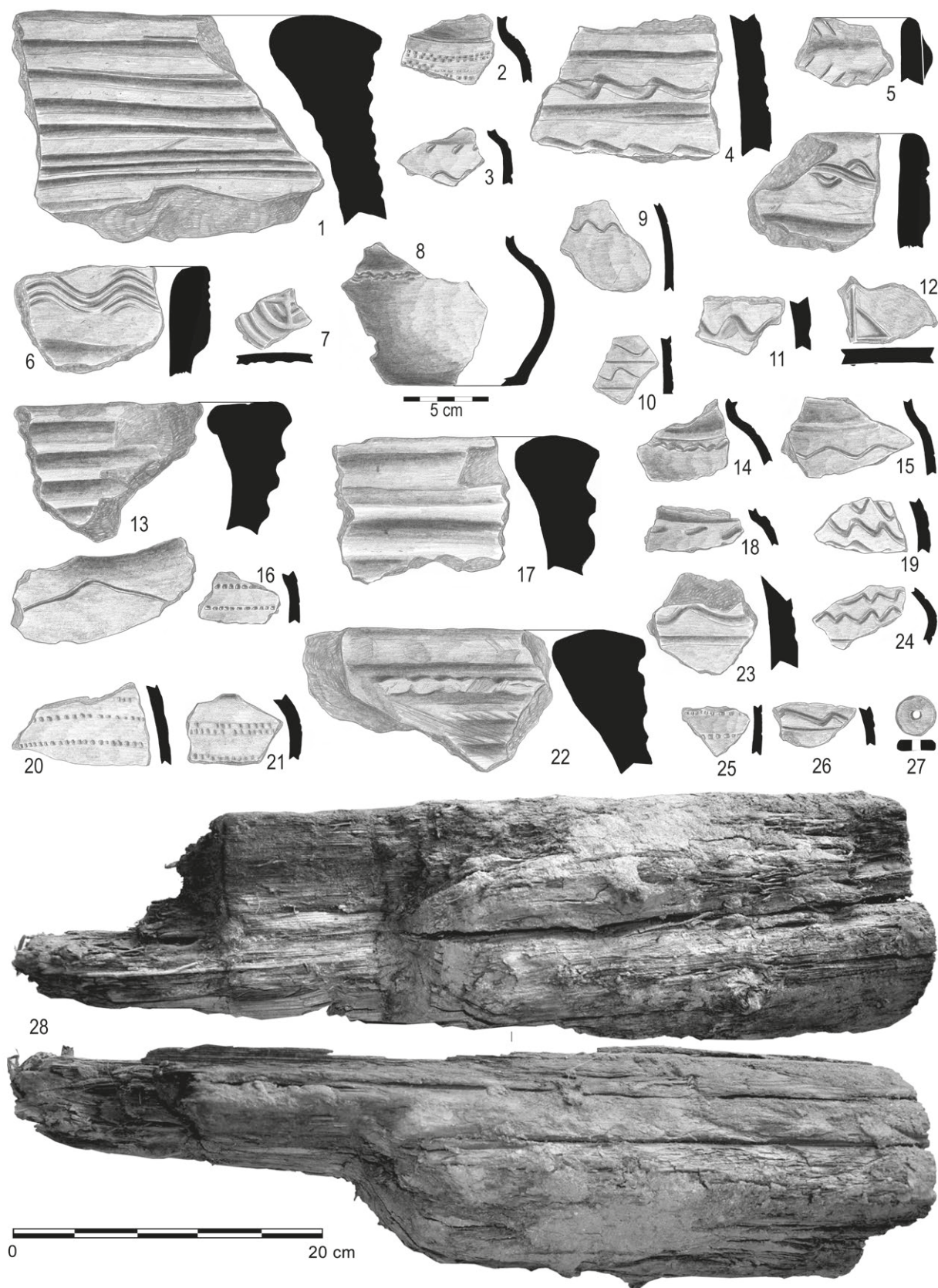
Vránová, V., Vrána, J. 2016: *Tepenec. Karlův hrad – mizející památka.* Archeologické památky střední Moravy 21. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc.

Resumé

Jívová (Olomouc District), „Jívová–Tepenec“. Middle Ages. Castle – bailey. Rescue research.

During rescue archaeological research in Jívová – Tepenec medieval cultural layers and a few sunken features were investigated with large number of archaeological material (especially pottery, daub, and iron artifacts). Six relicts of sunken basements of medieval aboveground structures were detected on the research area too. The extraordinary building in its proportions among them is the object No. 205. Its proportions suggest a representative purpose of this construction, e.g. a residence of a castle regent or a reeve.

KOSTELEC (K. Ú. KOSTELEC U JIHLAVY, OKR. JIHLAVA), DOLNÍ CEREKEV (K. Ú. DOLNÍ CEREKEV, OKR

Obr. 60. Výběr keramických nálezů z výzkumu předlokačního sídliště v Kostelci u Jihlavy. Dole vzorek dřeva, datovaný k roku 1206. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 60. Pottery from the settlement at Kostelec u Jihlavy, 1st half of 13th century. At below: dendrochronological sample, dated to 1206. Archive of Archaia Brno.

V Dolní Cerekvi byl při hloubení protlakové šachty pod řekou na východním okraji obce (bod N49 20.623 E15 27.744) zdokumentován nivní profil u středověké pily (vrstvy pilin, kuchyňská keramika). Na bázi profilu se nacházely jedlové kmeny, smýcené 1272/73 (Kyncl 2017).

Jakub Těsnohlídek, Petr Duffek, Šimon Kochan

Literatura

Kyncl, T. 2013: *Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků vyzvednutých při archeologickém výzkumu lokality Kostelec – SZ od kostela sv. Kunhuty*. Rkp. výzkumné zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Kyncl, T. 2017: *Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků vyzvednutých při archeologickém výzkumu lokality Dolní Cerekev – stoka C*. Rkp. výzkumné zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Resumé

Kostelec and Dolní Cerekev (Kostelec u Jihlavy cadastre and Dolní Cerekev Cadastre, Jihlava District), northern edge of the town. Early settlement in Kostelec u Jihlavy, 1st half of 13th century, dendrochronological sample dated to 1206 AD, manufacturing area, kilns, sawdust and pottery from medieval sawhouse (?) by the river. Rescue excavation.

Obr. 61. Snímek základů jedné z pecí předlokačního sídliště v Kostelci u Jihlavy. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 61. Photo of one of the kilns from the settlement at Kostelec u Jihlavy, the predecessor of the contemporary small town. Archive of Archaia Brno.

KRNOV (K. Ú. OPAVSKÉ PŘEDMĚSTÍ, OKRES BRUNTÁL)

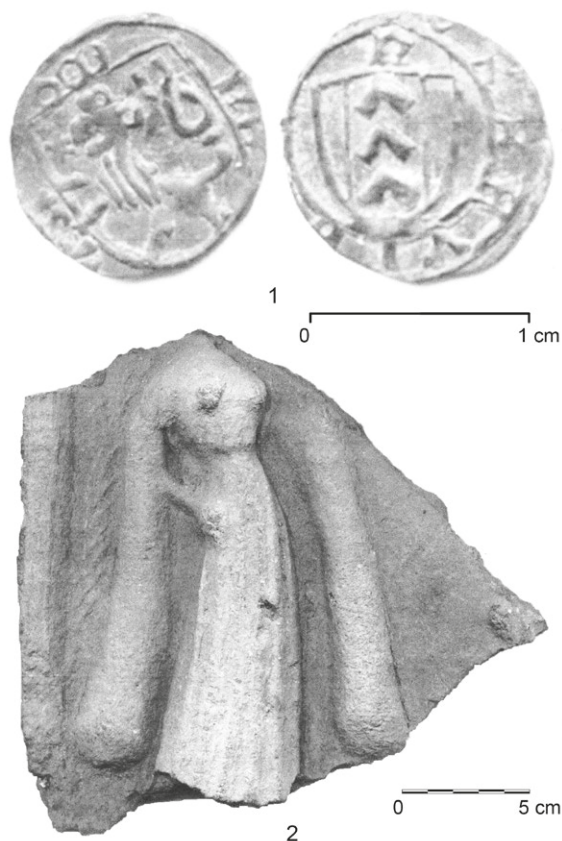
„Schellenburg“, parc. č. 2758. Středověk. Náhodné nálezy – keramika, mince. Uložení nálezů: Městské muzeum Krnov.

V létě 2017 našel Milan Kašpar při pochůzce prudce svažitém zalesněném terénu VSV vně areálu hradu i pravěkého hradiště KLPP směrem k silnici Krnov – Opava v nadmořské výšce cca 385 m n. m. fragment keramického kachle v doprovodu čtyř mincí (tyto pomocí detektoru kovů). Předměty byly nalezeny v horní části lesní půdy s lesní hrabankou v hloubce do 20 cm.

1/ Nepolévaný fragment keramického kachle s reliéfním vyobrazením ženské postavy (94 × 103 × 23 mm, přír. č. 3/17, obr. 62: 2).

2/ Čtyři měděné nebo bronzové exempláře tzv. městského halře – ražba města Opavy po r. 1434 (Ø 12 mm, přír. č. 4/17, obr. 62: 1).

Svatopluk Bříza, Rudolf Feilhauer, Milan Kašpar

Obr. 62. Krnov – „Schellenburg“. 1 – Městský halř (Opava po roce 1434), 2 – Fragment keramického kachle. Foto S. Bříza.

Resumé

Krnov (Kat. Opavské předměstí, Bez. Bruntál), „Schellenburg“ (Parz. Nr. 2758). Mittelalter. Lesefunde – Keramik, Münzen.

KROMĚŘÍŽ (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Štěchovice, parc. č. 441/4, 441/7, 3600. Novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Lokalizace nálezu: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-06, v okolí bodu 381/35 mm od Z/J s. č.

V průběhu záchranného výzkumu byla zjištěna na ploše stavby přítomnost archeologických objektů v podobě reliktní kamenné zdiva (základového), které bylo v jihovýchodní části přerušeno cihlovou jímkou s vnitřní omítkou a v severozápadní části cihlovou stokou. Pravděpodobně nejstarší archeologickou situaci představoval reliktní zástavby z nepálených cihel, který byl porušen mladšími zásahy. Jelikož byly výše popsané situace zachyceny a dokumentovány pouze v úrovni 40 cm (maximální dosažená hloubka pro budoucí zpevněnou plochu), není možné je přesněji datovat, ale přesto ukazují bohatý novověký stavební vývoj dotčených parcel.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Kroměříž (Bez. Kroměříž), Štěchovice, Parz. Nr. 441/4, 441/7, 3600. Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

jedná s největší pravděpodobností o osaměle stojící hospodářskou budovu – snad stodolu.

Během dokumentace základů zdiva této stavby byly učiněny v podložním horizontu ojedinělé nálezy zlomků vrcholně středověké tuhé keramiky. Snad se jednalo o intruzi rozptýlenou při obdělávání záhumenku.

Petr Kos

Resumé

Lipovec (Bez. Blansko), Intravilan, Parz. Nr. 128/1. Mittelalter, Neuzeit. Scheune. Rettungsgrabung.

LITENČICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilan, parc. č. 2561. Vrcholný středověk, novověk. Sídliště, vesnice. Záchranný výzkum.

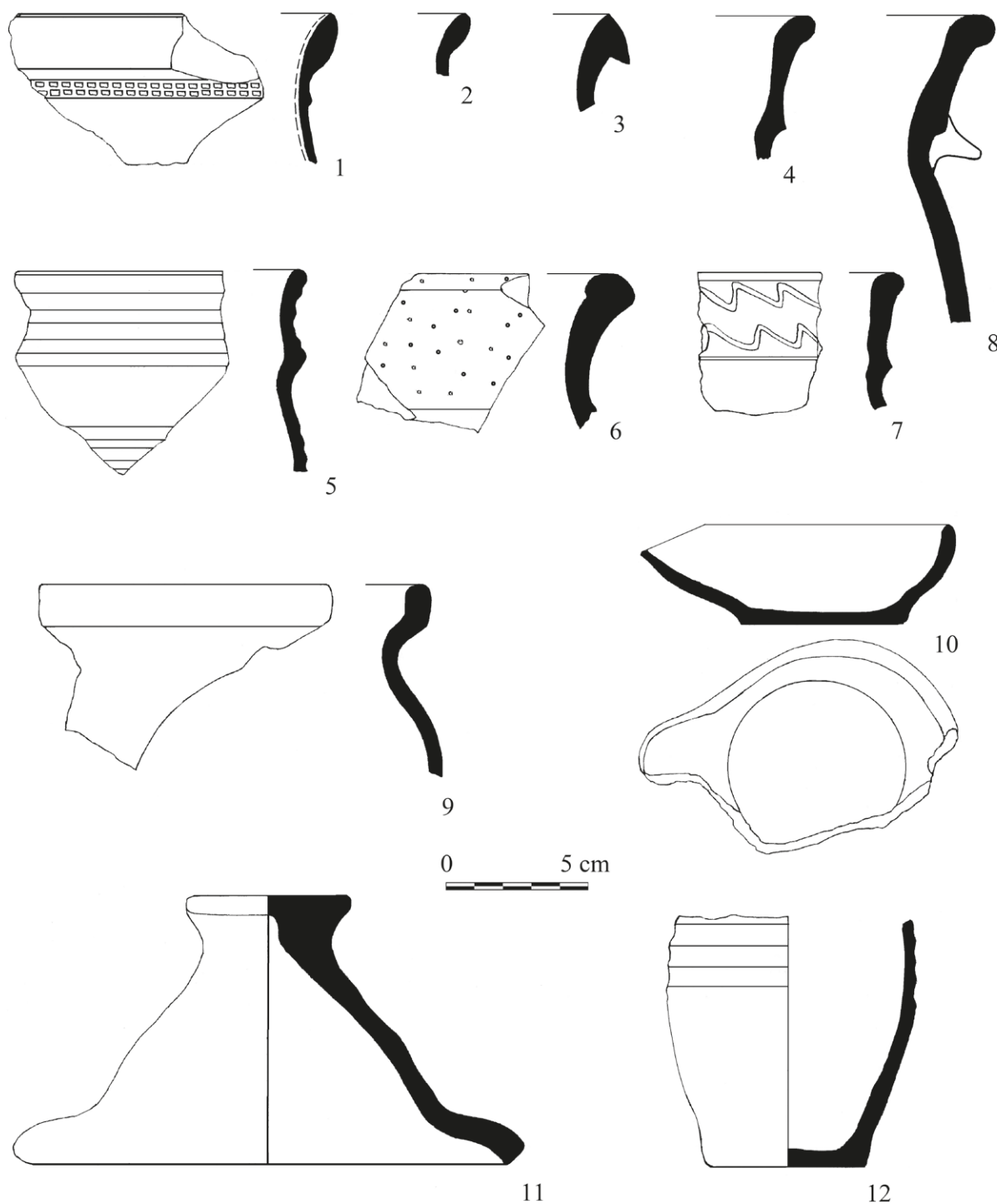
Lokalizace stavby: ZM ČR 1:10 000 list 24-42-24, střed parcely v bodě 58/91 mm od Z/J s.č.

V průběhu záchranného archeologického výzkumu při stavbě Hasičské zbrojnice v centru městysu Litence byly doloženy situace, dokumentující historický vývoj obce. Většina prozkoumaných situací náleží obecně středověkému či vrcholně středověkému období (nejstarší prvky lze datovat již do druhé poloviny 13. století). Dva objekty pak lze datovat do novověku, přičemž obsahovaly podíl intruzí z vrcholného středověku. Sběrem na výhozech a v ploše stavby pak byla získána kolekce odpadu z perleťářské (knoflíkářské) dílny náležející novověkému období.

vykloněné (obr 63: 1, 2). Pouze na dvou zlomcích evidujeme vnitřní hnědou glazuru. Na vnějších výdutích zaznamenáváme vlešťovanou výzdobu nejružnějších vzorů, popřípadě plastické lišty pod okrajem zdobené prstováním nebo rádélkem (obr. 63: 1). Největší za-

stoupení mají zlomky hrnků nebo hrnců, džbánů, talířů nebo mís. Tuto hrnčinu můžeme klást do průběhu mladšího novověku, nejspíše do 18. až 19. století.

Lukáš Hlubek

Obr. 63. Loštice. Výběr nálezů. Kresba L. Hlubek.

Abb. 63. Loštice. Auswahl der Funde. Zeichnung L. Hlubek.

Literatura

Bláha, J., Goš, V. 1999: Loštická keramika. In: I. Hlobil, M. Perůtka (eds.): *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. III. díl Olomoucko*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 592–595.

Faltýnek, K. 2009: Adolf Lang, významný badatel z Loštic. *Archeologie Moravy a Slezska* 9, 259–274.

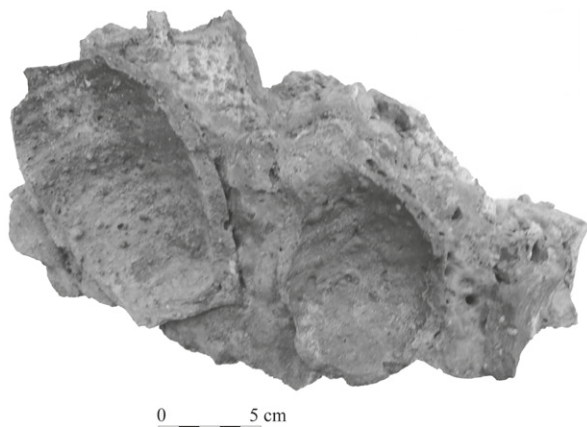
Goš, V. 1978: Havelkovo muzeum v Lošticích. Katalog archeologické sbírky. *Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV XX(5)* (1978), 134–165.

Goš, V. 2007: *Loštice, město středověkých hrnčírů*. Opava: Slezská univerzita v Opavě.

Šlézar, P. 2005: Předběžná zpráva o objevu „Antiqua civitas“ na Starém městě v Litovli a několik poznámek k aspektům geneze města Litovle. *Přehled výzkumů* 46, 103–110.

Resumé

Loštice (Bez. Šumperk), Pivovarská Straže, Haus Nr. 7. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Handwerkerareal (?). Geländebegehung.

Obr. 64. Loštice. Výrobní odpad. Foto L. Hlubek.

Abb. 64. Loštice. Der Produktionsabfall. Foto L. Hlubek.

LYSICE (OKR. BLANSKO)

NKP Zámek Lysice – park. Novověk. Park. Zjišťovací sondy. Geofyzikální prospekce.

Na konci roku 2016 a v březnu 2017 prováděla společnost Archaia Brno, z. ú., sondážní výzkum v areálu NKP Zámek Lysice, a to převážně v jeho zahradní a parkové části. Výzkum se soustředil celkem do tří částí areálu (Přibyllová, Vágner 2016). Šlo o vlastní zahradu, respektive její střední terasu, dále pak o budovu fíkovny v zahradnictví a její bezprostřední okolí. Poslední zkoumanou plochou bylo místo zaniklé koroptvárny v parku nad zámek. Provedena byla i geofyzikální prospekce horní terasy zahrady pomocí georadaru za účelem odhalení původního zahradního členění. Prospekce ovšem zachytila pouze recentní úpravy zahrady (Vágner 2017).

Celkem třemi sondami byla na střední terase dokumentována povrchová úprava prostoru pod renesančním kolonádou. Bylo ověřeno, že před dnešním šterkovým povrchem se nedochoval jiný typ provedení pochozí úrovně. Vrstva hrubého šterku převrstveného jemným světlým šterkem je jedinou doloženou úpravou. Ovšem dle omítky na patkách jednotlivých sloupů je patrné, že původní úroveň terénu byla o cca 15 cm níže než dnes. Ověřována byla i možnost, že ústřední prostor vymezený kolonádou byl původně upraven v podobě jakéhosi bazénu, jak naznačuje historický plán z počátku 18. století. Nicméně v zatravněných plochách se žádné konstrukční prvky (např. stěny či zpevnění břehu) nenacházely. V sondě pod východním křídlem kolonády byly zachyceny dvě historické technické sítě. V prostoru mezi kolonádou a středovým prostorem se nacházelo železné potrubí náležející zavlažovací síti, které bylo zachyceno i v severní sondě, a cihelný kanál vedoucí z východní strany podél linie sloupů kolonády. Při východní straně východní kolonády pak byla zachycena kamenná zeď procházející v ose S–J. Spíš než o ztužující zeď sloupů kolonády se patrně jedná o starší konstrukci, která byla druhotně využita. V ostatních sondách nebyly kromě základových patek kolonády zachyceny žádné další konstrukce. Keramika získaná z vlastního hliněného tělesa terasy je datována do 16. až počátku 18. století.

Budova koroptvárny zcela zanikla a dnes se na jejím místě nachází jen terénní relikt s místy vystupujícím zdivem. Sondami se podařilo ověřit zejména podobu podlahových úprav budovy, kde jižní menší část zpevňovala tenká vrstva lité malty a v severní část koroptvárny tvořila podlahu pouze dusaná hlína. Doložena byla rovněž střešní krytina z břidlice. Samotné zdivo budovy je pod terénem dochováno přibližně 20 cm v nadzemní části a skoro 1 m v základových partiích.

Poslední zkoumanou plochou byla fíkovna. Zachycena zde byla jednoduchá hliněná podlaha. Pouze v interiéru byl podél severní strany patrný cihelný předzáklad. Původní topeniště se nachází v reliktech na východní straně. Ve fíkovně samotné se nacházela pravděpodobně kamna, která jsou dnes odstraněna. Přikládalo se pak z dnes již sneseného přístavku

na východě. Dodnes znatelné umístění dalšího topeniště na západní straně je až druhotné a nelze vyloučit, že vzniklo až po zániku východního topeniště. Nečetná keramika z podpodlahových úrovní pochází z 19.–20. století. Ani v prostoru dvora jižně od fíkovny se nenacházela žádná starší úprava terénu. Pouze bylo zřejmé, že původní nepevněný terén se nacházel cca 15 cm níže než dnešní povrch.

Výzkum přispěl k pochopení vývoje zdejší renesanční zahrady a jejích staveb. Detailnější informace jistě přinese plánovaná rekonstrukce celého areálu.

Miroslav Dejmal, Michala Příbylová

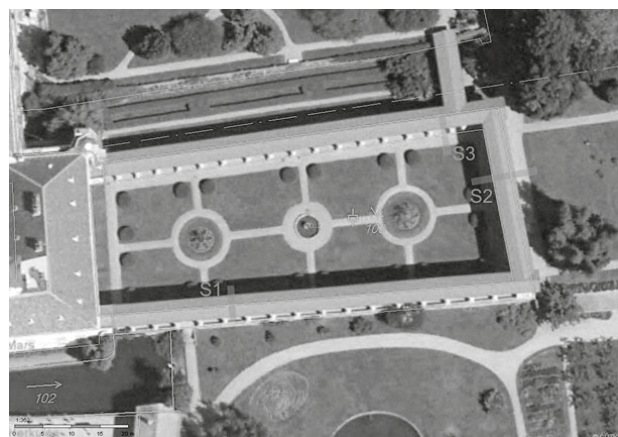
Literatura

Příbylová, M., Vágner, M. 2016: A098/2016 Zámek Lysice – zahrady. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, z. ú.

Vágner, M. 2017: Geofyzikální průzkum – Georadar, Lysice – zámecký park. Rkp. závěrečné zprávy. Uloženo: Archiv odborných posudků a zpráv Archaia Brno, z. ú.

Resumé

Lysice (Bez. Blansko), Nationales Kulturdenkmal Schloß Lysice – Park. Neuzeit. Park. Rettungsgrabung. Die Ausgrabung belegte ursprüngliche Geländeebenen, ältere Konstruktionen im Renaissanceziergarten und Baudetails der Gebäude für die Rebhühnerzucht und den Feigenbäumeanbau.

Obr. 65. Lysice, zámek. Lokalizace sond pod arkádou.

Abb. 65. Lysice, Schloß. Lage der Grabungsschnitte unter der Arkade.

MOKRÁ-HORÁKOV (K. Ú. HORÁKOV, OKR. BRNO-VENKOV)

Intravilán, parc. č. 9, č. p. 91. Novověk. Povidlářská pec. Záchranný výzkum.

V roce 2017 byl odkryt další díl pyrotechnologického zařízení, které se již podařilo částečně prozkoumat při úpravě vjezdu do areálu RD v roce 2011 (Kos 2012). Jeho půdorys naznačuje, že šlo o polní pec s otevřeným předpecím a topeništěm rozděleným středovým soklem na dvě části. Celkem byly od začátku oprav domu odkryty na jeho dvorku tři podobná zařízení určená k vaření povidel, datovaná přibližně do rozmezí 18.–19. století.

Petr Kos

Literatura

Kos, P. 2012: Mokrý-Horákov (k. ú. Horákov, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 53(2), 159–160.

Resumé

Mokrý-Horákov (Kat. Horákov, Bez. Brno-venkov), Hs.- Nr. 91. Neuzeit. Pflaumenmusofen. Rettungsgrabung.

MORAVSKÉ BUDĚJOVICE (OKR. TŘEBÍČ)

Náměstí ČSA, náměstí Míru, parc. č. 4195/2, 6, 7, 4260/1, 4258/1. Vrcholný středověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum na náměstí ČSA probíhal roku 2013 a v roce 2014 na něj navázal výzkum na Náměstí míru. Jedná se o dvě chronologicky odlišné plošné úrovně. Starší z nich spadá do období kultury s moravskou malovanou keramikou (Bartík *et al.* 2014; Bartík, Hoch 2015). Mladší vrstva na náměstí ČSA datovaná rámcově do 13. století obsahovala nejčastěji fragmenty zásobnic, kuchyňské a stolní keramiky či mazanici, železářskou strusku. Jedná se o vrstvu odpadního a zároveň komunikačního charakteru, která pravděpodobně vznikala v nejstarší stavební fázi města. Na třech ze čtyř zkoumaných úseků byly do spodní pravěké vrstvy zahloubeny objekty středověkého či raně novověkého stáří. Z dokladů hmotné kultury získané ze zásypů vzorkovaných objektů lze jmenovat vídeňský feník Fridericha III. z let 1310–1340. Ve výplních středověkých objektů byly obsaženy nejčastěji fragmenty zásobnic či běžné kuchyňské a stolní keramiky (hrnce, džbány, poháry). Na náměstí Míru byla situace obdobná. Vrcholně středověká vrstva byla zachycena (stejně jako předchozí pravěká) téměř

v celé zkoumané ploše. V jednom místě bylo objeveno otopné zařízení. Jedná se s největší pravděpodobností o relikt menší pece či spíše uzavřeného a kameny vymezeného ohniště. Nejmladší situací je kamenný kanálek s cihlovým dnem směřující od č. p. 32 směrem na západ do náměstí, který lze datovat do období novověku (17.–19. století).

Aleš Hoch, Šimon Kochan

Literatura

Bartík, J., Hoch, A., Vokáč, M. 2014: Novinky k neolitickému/eneolitickému osídlení Moravských Budějovic. In: *International Symposium „Centenary of Jaroslav Palliardi's Neolithic and Aeneolithic Relative Chronology“ and XXXII. conference o neolitu a eneolitu našich zemí = XXXIIIrd conference on the Neolithic and the Aeneolithic our countries. Moravské Budějovice, Monday 15th – Thursday 18th September 2014*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové.

Bartík, J., Hoch, A., Vokáč, M. 2016: Lengyel settlement within the built-up area of Moravské Budějovice In: J. Kovárník (ed.): *Centenary of Jaroslav Palliardi's Neolithic and Aeneolithic Relative Chronology (1914-2014)*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 229–240.

Bartík, J., Hoch, A. 2015: Moravské Budějovice (okr. Třebíč). *Přehled výzkumů* 56(1), 151–152.

Resumé

Moravské Budějovice (Třebíč District), Náměstí ČSA and Náměstí Míru (Squares). Medieval settlement (market), kiln, pottery. Rescue excavation.

MORAVSKÝ KRUMLOV (OKR. ZNOJMO)

Palackého, č. p. 97. Vrcholný středověk, novověk. Město. Zjišťovací sondy.

V roce 2017 před plánovanou rekonstrukcí domu č. p. 97 na Palackého ulici v Moravském Krumlově provedla společnost Archaia Brno, z. ú., zjišťovací sondážní výzkum. Ten měl za cíl ověřit dochování historických konstrukcí a případných středověkých úrovní pod domem (Dejmal 2017).

V rámci sondáže byly pouze ojediněle zachyceny situace předcházející výstavbě dnešní budovy č. p. 97. V jednom případě se patrně jedná o část středověkého až novověkého zvrstvení, které můžeme snad spojit se situací v zázemí měšťanské parcely. Podobně inter-

pretovatelný je relikt starší stavby či stavební úrovně. Sondáž měla ovšem pouze omezený rozsah a do budoucna lze očekávat, že oproti původním předpokladům jsou archeologické terény ve vnitřních parcelách domů při severní straně nádvoří dobře dochovány.

Všechny další výzkumem zachycené konstrukce již souvisí s vývojem dodnes stojící budovy č. p. 97, která vznikla mezi léty 1903–1911. Jsou to jak dvě cihelné patky pod sloupy (s. j. 904 a 905) a cihelný kanálek (s. j. 902), tak maltové lůžko (s. j. 906) s klinkerovou podlahou (s. j. 901), která se nacházela v západní polovině severní místnosti. Následně, snad s časovým hiátem, došlo k vybudování cihelného koryta (s. j. 900).

Takovéto úpravy interiéru (kanálek, klinkerová podlaha, koryto), dobře známe z prostředí budov stájí či chlévů. Kanálky měly za úkol mimo objekt vyvádět močovinu, koryta pak sloužila k napájení, případně k podávání píce. Klinkerová podlaha se právě nejvíce vyskytuje v objektech stájí, kdy tvrdé stání na cihelném povrchu mělo koně navýkat na tvrdý povrch cest. Také údržba takovéto dlažby byla praktičtější. Jako stání pro koně či dobytek byla patrně upravena pouze západní část budovy.

Následně došlo ke změně ve využívání sledovaného prostoru. Do severovýchodního rohu dnešní místnosti byla vložena přístavbou s. j. 903 nová místnost, přičemž podle plánu stavebních úprav z 20. let 20. století šlo o kuchyni. To, že šlo o obytný interiér, dokládají i nalezené kvalitní omítky. Přilehlý prostor v severozápadní části dnešní místnosti měl tvořit podle výše zmíněného plánu další pokoj, nicméně vydělení této místnosti, ani podlahovou úroveň se nepodařilo zachytit; pokud tedy nebyla ještě tehdy využívána původní klinkerová podlaha. Obrys místnosti je patrně dochován v rozsahu klinkerové dlažby, která byla v jižní části odstraněna a zbylo po ní jen maltové lůžko (s. j. 906). Za nejmladší aktivity pak můžeme považovat deponování návěžek, které snížily výšku místnosti, a pak následné vybudování lité betonové podlahy.

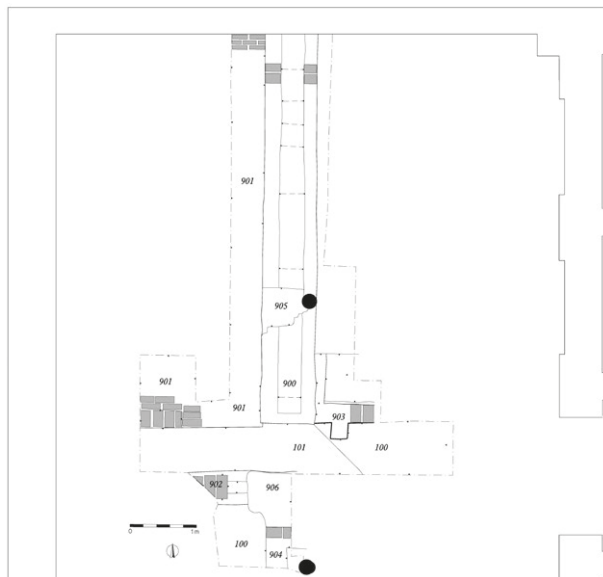
Miroslav Dejmal

Literatura

Dejmal, M. 2017: A053/2017 Moravský Krumlov – zámek – sociální byty – sondy. *Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, z. ú.

Resumé

Moravský Krumlov (Bez. Znojmo), Palackého Street Nr. 97. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 66. Moravský Krumlov. Plán odkrytých konstrukcí.

Abb. 66. Moravský Krumlov. Plan der freigelegten Konstruktionen.

MORAVSKÝ KRUMLOV (OKR. ZNOJMO)

Zámek, č. p. 1. Vrcholný středověk, novověk. Hrad, zámek. Zjišťovací sondy.

V areálu KP zámek Moravský Krumlov provedla společnost Archaia Brno, z. ú., v roce 2017 zjišťovací sondy, které měly předcházet budoucí rekonstrukci zámku (Dejmal 2017). Cílem sondáže bylo ověřit úroveň a podobu historických povrchů. Celkem bylo provedeno osm sond (obr. 67). Jedna na malém nádvoří (S1), pět na hlavním nádvoří (S2, S5, S6, S7, S8), po jedné z jižní strany zámku (S3) a z východní strany zámku (S4).

V prostoru hlavního nádvoří byla již v hloubce cca 10 cm nalezena historická kamenná dlažba, která patrně sloužila v 19. století a možná dříve. Ta byla zachycena hlavně v sondě S2. Dále byla dlažba v různém rozsahu dochování registrována v sondách S5, S6, S7 a S8. Samotná dlažba je místy velice špatně dochovaná a veškeré recentní úpravy terénu na nádvoří (nedávná kanalizace apod.) ji dále poškodily.

Výzkum také přispěl k objasnění založení arkád okolo nádvoří. V jižní a asi i západní arkádě byly jednotlivé cihelné patky sloupů, které jsou obloženy pískovcovými články, založeny na masivních kamenných soklech, o průměru kolem 160 cm. Jiná situace byla zaznamenána při sloupu západní arkády při průjezdu. Zde sloup stojí na podobně široké cihelné patce, pouze opatřen předzákladem. Není ovšem vyloučeno, že by se

mohlo jednat o mladší úpravu či změnu postupu kvůli existenci průjezdu západním křídlem. Také terén okolo tohoto sloupu byl značně poškozen mladšími zásahy.

V sondě S6 byla také dokumentována konstrukce s. j. 904 vedoucí mezi jednotlivými sloupy. Buď se jedná o podklad dlažby, či o základovou ztužující zeď pod sloupy arkády. Zeď by byla vybudována dodatečně po zbudování patek. V sondě S7 v prostoru jižní arkády byla zachycena patrně i starší dlažba, či spíše její lůžko. Relikt konstrukce byl značně poškozený a nasedal v hloubce 30 cm přímo na podloží v podobě fialového slepence. Stejně tak byla na podloží či do výkopu v něm založena gotická severní zeď jižního křídla. Zdá se tedy, že do dnes dochovaný relikv raně gotického hradu v podobě dvou věží a hradby mezi nimi zaujal nejvyšší a nejužší místo ostrožny. Základová spára zdi nebyla ověřována.

V prostoru malého nádvoří se v sondě S1 podařilo doložit, že zde položená žulová dlažba je až recentní, přičemž původně se zde nacházel okapový chodníček nebo dlažba z říčních valounů. Pod úrovní této dlažby a podsypu pod ní se nacházejí od hloubky již intaktně dochované středověké vrstvy datovatelné na základě keramiky do 15. století. Ani v hloubce 80 cm nebylo v této sondě dosaženo podloží.

Sondáž přispěla i k ověření situace v prostoru tzv. předzámčí. Zde v sondě S4, v místech plánované rampy ve vstupu do jádra, byla v hloubce přibližně 40 cm zachycena cihlová dlažba. Patrně se jedná o interiérovou dlažbu dřevěného přístavku, který se nacházel v této části nádvoří.

Posledním zkoumaným prostorem byla sonda S3 při jižní straně jižního křídla. Zde se podařilo zachytit spodní část původního okenního otvoru před jeho zazdřením a také charakter starší zazdívkky. V sondě je patrné, že se zde terén minimálně dvakrát zvyšoval, což dokládají jednotlivé pozůstatky po omítce fasády. Jak dokládají historická vyobrazení i popisy, původně se v těchto místech nacházely parkově upravené terasy klesající k řece Rokytné. K mohutným navážkám, zcela měnícím charakter této části zámku, došlo až v druhé polovině 20. století.

Přestože je zámek a původní hrad v Moravském Krumlově jednou z důležitých lokalit, je zde referovaná sondáž teprve druhým řádným archeologickým výzkumem. Prvá sondáž proběhla v letech 1993/1994 hlavně v prostoru předzámčí a doložila situace již od 13. století (Himmelová 1995). Potřeba dalšího archeologického výzkumu při plánované opravě zámku je o to naléhavější, že veškeré zemní práce (nová kanalizace, stavební úpravy) a kopané sondy v rámci SHP byly v minulosti provedeny nelegálně bez účasti archeologa (Eliáš 2004).

Miroslav Dejmal, Jiří Grünseisen

Literatura

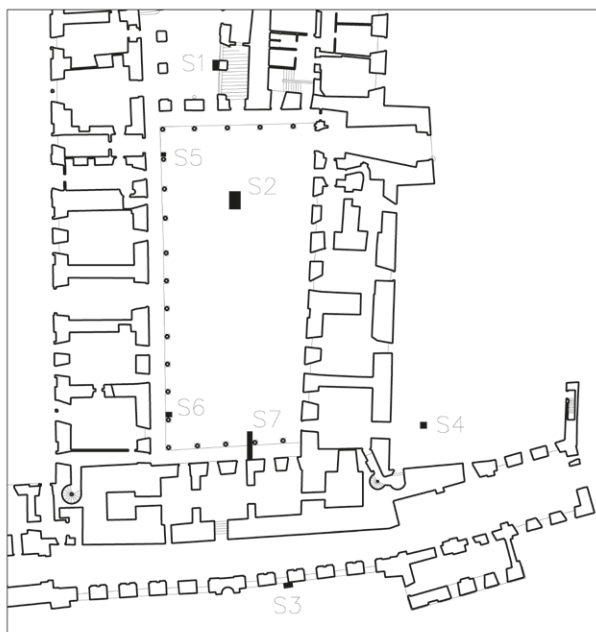
Dejmal, M. 2017: *A001/2017 Moravský Krumlov – zámek – sondy. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu.* Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, z. ú.

Eliáš, J. 2004: *Zámek Moravský Krumlov, Stavebně historický průzkum – aktualizace 2004.* Rkp. stavebně historického průzkumu. Uloženo: Městský úřad Moravský Krumlov.

Himmelová, Z. 1995: *Moravský Krumlov – zámek 1993–1994.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 406/1995. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno.

Resumé

Moravský Krumlov (Bez. Znojmo), Schloß Nr. 1. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Schloß. Probegrabung.

Obr. 67. Moravský Krumlov, lokalizace sond v rámci areálu zámku.

Abb. 67. Moravský Krumlov. Lage der Suchsschnitte im Schloßareal.

NÁMĚŠŤ NA HANÉ (OKR. OLMOUC)

„V Psínku“. Středověk. Ojedinelý nález mince. Povrchový průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Během provádění terénní prospekce v okolí obce Náměšť na Hané našel T. Přidal pomocí detektoru kovů stříbrnou minci, a to konkrétně v prostoru mezi městysem a místním kravínem (lidově trať V Psínku). Na ZM ČR 1:25 000, list 24-223, její přibližnou polohu určují souřadnice 182 mm od Z s. č. a 68 mm od S s. č.

Štýrsko, Friedrich V. (1424–1493), mincovna: Graz, AR fenik se čtyřrázem, do 1460.

Av.: V trojpásu uprostřed rakouský štítek s břevnem a kolem písmena F – R – I. Ve vnějších úhlech trojpásu gotické lístky podobné lilii.

Rv.: Hladký se čtyřrázem.

Lit.: Koch 1994, č. F b 3, Taf. 87; Radoměský 1967, 137, č. 36

0,374 g; 13 /14 mm

Fenikovou minci můžeme přiřadit Friedrichovi V., který se stal 1424 nejprve štýrským knížetem, poté 1439 rakouským knížetem a o rok později římskoněmeckým králem coby Friedrich III. Provenienční původ mince lze nejspíše hledat ve štýrské mincovně v Grazu, i když zcela vyloučit nelze ani možnost ražby v dolnorakouské mincovně ve Vídni. Střížek mince odpovídá svou velikostí půlfenikům, ovšem jeho poněkud vyšší hmotnost nás nutí zařadit minci spíše mezi fenikové ražby. Rakouské feniky (zejména vídeňské) náležely na Moravě po husitských válkách k poměrně běžně užívaným drobným nominálům, jež v peněžním oběhu nahrazovaly nedostatek domácí drobné mince. Ve známém nález z Králového Dvora u Berouna se kupříkladu nacházelo 12 kusů štýrských feniků s ryztostí 427/1000.

Lukáš Hlubek, Filip Hradil,
Tomáš Přidal

Literatura

Koch, B. 1994: *Corpus Nummorum Austriacorum, Band I – Mittelalter.* Wien: Kunsthistorisches Museum Wien.

Radoměský, P. 1967: Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. *Sborník Národního muzea v Praze, řada A – Historie XXI(3)*, 109–191.

Resumé

Náměšť na Hané (Bez. Olomouc), „V Psínku“. Spätmittelalter. Einzelfund. Der Steiermark Pfennig. Oberflächensammlung.

Obr. 68. Náměšť na Hané. AR štyrský fenik Friedricha III.
Foto L. Hlubek.

Abb. 68. Náměšť na Hané. Der steierische Pfennig,
Friedrich III. Foto L. Hlubek.

NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU (OKR. TŘEBÍČ)

Komenského náměstí 53. Středověk, novověk. Sklepení. Záchranný výzkum.

Výzkum vyvolaný neohlášenou stavbou sportovního sálu v místě bývalé farské zahrady přinesl kromě ojedinělého fragmentu štípané kamenné industrie především nález zaniklých sklepních prostor. Odkrytý suterén se nacházel pod dnešním Komenského náměstím a v minulosti byl přístupný zděnou chodbou z budovy na parcele č. 97 (dnešní ZŠ Komenského). Jádru sklepa o rozměrech 2,8 × 4,7 m bylo zaklenuto kamennou valenou klenbou. Přístupová šíje i protější nika byly vystavěny z kombinovaného kameno-cihlového zdiva. Zánik sklepa můžeme spojit se zbořením staré školní budovy v roce 1893 a postavením nové.

Jakub Těsnohlídek, Šimon Kochan

Resumé

Náměšť nad Oslavou (Třebíč District), Komenského náměstí 53 (Square). Unannounced construction of school gymnasium in Náměšť nad Oslavou. Solitary flint artefact, cellar form 18th – 19th century, buried in 1893. Rescue excavation.

OLOMOUČ (K. Ú. OLOMOUČ-MĚSTO, OKR. OLOMOUČ)

Ulice Křížkovského 10, č. p. 512, parc. č. st. 208. Raný středověk až novověk. Předhradí, město, hřbitov. Záchranný výzkum.

Třetí sezónu pokračoval záchranný výzkum vyvolaný celkovou rekonstrukcí budovy č. p. 512 na Kříž-

kovského ulici v Olomouci (blíže viz Dehnerová, Šlézar 2016; 2017). Výzkum v prostoru nových místností v suterénu severního křídla budovy byl zahájen v září 2016 a ukončen v červnu 2017. Zároveň probíhaly dohledy při výkopových pracích (zejm. inženýrské sítě) na celém staveništi. Jako i v minulých letech prováděl výzkum Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci ve spolupráci s katedrou historie Univerzity Palackého v Olomouci, se společností Archaia Olomouc a Archeologickým centrem Olomouc. Následující příspěvek je vzhledem k probíhajícímu laboratornímu ošetření nálezů jen předběžnou informací o výzkumu a některé informace budou zpřesněny po celkovém zpracování výsledků i analýz.

Dvě zkoumané plochy v severním křídle měly rozměry 6,3 × 7 m a 6,5 × 10 m, mocnost archeologicky prozkoumaného terénu dosáhla 2,5–2,7 m. Potvrdil se pokles geologického podloží k severu oproti nádvoří o zhruba 2,5 m; povrch okrového až žlutého písku se nacházel přibližně v úrovni podlah suterénu.

Vzhledem k tomu, že zkoumaný prostor se nacházel v areálu farního hřbitova (zrušen 1784) při kostele sv. Petra, největší objem nálezů tvořily právě hroby v několika patrech nad sebou o celkové mocnosti přibližně 1,8–2 m. Celkem bylo odkryto 486 kostrových hrobů s převládající orientací V–Z (s odchylkami), hlavou k západu (jen dva případy opačného uložení zesnulého). Pro nejpočetnější zastoupení novověký (zejm. barokní) horizont hrobů bylo typické ukládání v rakvích (stopy po zetlelém dřevu, otisk prkna v hlíně, hřebíky) a častá přítomnost devocionálií, jako křížky, růžence, medailky nebo vzácné svaté obrázky malované na skle, případně pak součásti oděvů, ozdoby (knoflíky, sponky, čelenky, kovové součásti vlasových ozdob nebo čepečků). Jen asi 5 % hrobů, a to v nejnižší úrovni hřbitovního horizontu, bylo zcela bez vybavy a velmi předběžně by se mohly zařadit do období vrcholného středověku.

Spodní úroveň hrobů byla zapuštěna do mladohradištního sídlištního horizontu o mocnosti 0,5–0,7 m. Mladohradištní souvrství bylo tvořeno sídlištními vrstvami a přibližně desítkou zahloubených objektů, mnohdy v superpozicích. V rámci mladohradištního souvrství byly odkryty stopy konstrukcí staveb v podobě kulových jamek. Nejvýraznější strukturou však byl relikt pravoúhlé stavby s dřevěným (trámovým) základovým věncem (snad srub?, k. 4560). Zjištěná délka jižní strany byla 6 m. Obě další strany (východní a západní) byly odkryty v délce 5 m. Vzhledem k narušení severní strany této pravoúhlé stavby zdíkem stojící budovy nejsou jasné celkové rozměry objektu. Východním směrem od uvedeného objektu se nacházel pozůstatek obdobné pravoúhlé stavby se zbytky dřevěných konstrukcí (k. 7269, k. 7329) o zjištěných rozměrech 2,6 m × minimálně 1,8 m (severní hranice byla opět mimo zkoumanou plochu). Vnitřní prostor tohoto

objektu byl rozčleněn, což dokládá linie sloupových jamek. Uvnitř objektu se nacházel zbytek zapuštěné pece s kamennou konstrukcí (k. 7569). Nad úrovní těchto pozůstatků staveb se na ploše zhruba 6 m² nacházela vrstva (k. 7201), která byla zhruba z třetiny tvořena fragmenty žluté zvětralé písčité malty s drobkami vápna, uhlíků a střípky lastur mlžů.

Spodní partie mladohradištního souvrství přecházela bez výrazného předělu do středohradištního horizontu o mocnosti kolem 0,15 m s těžištěm v 1. polovině 10. století. Níže již následovala úroveň pravěkých vrstev (kultura s nálevkovitými poháry, věteřovská skupina, komplex lužických popelnicových polí) o síle max. 0,2 m, ležící na písčitém podloží.

V raně středověkém souvrství byla nalezena řada artefaktů, svědčících o výrobní činnosti (tzv. brusle z kostí, zlomek skleněného hladítka, přeslen z ovručské břidlice) i doklady přítomnosti elit (dvě ostruhy s ploténkami).

Během dohledů v rámci stavebních aktivit byl v chodbě suterénu východního křídla budovy zjištěn zahloubený objekt označený jako k. 2578. Jednalo se o jámu kruhového půdorysu zahloubenou 0,8 m do podloží, které zde bylo tvořeno drobou, při povrchu navětralou. Průměr okraje byl 1,8 m, u dna 1,2 m. Kromě četných zvířecích kostí a nahodilých zlomků pravěké keramiky obsahoval zásyp zlomky keramiky, předběžně datované přibližně do 1. poloviny 10. století. Nejzávažnějším nálezem z výplně jámy jsou dva zlomky pálené střešní krytiny (tašky), z nichž jeden byl i s dochovaným pravoúhle zahnutým okrajem. Jde již o čtvrté místo v Olomouci a blízkém okolí s nálezy fragmentů střešní krytiny z raného středověku. Kromě zlomku střešní krytiny použité v konstrukci pece v chatě ze střední doby hradištní z Olomouce-Nemilany (Kalábek 2015) pochází další kusy také z prostoru tzv. Předhradí. Jde o zlomek prejzu ze středohradištních vrstev z nádvoří Tereziánské zbrojnice (výzkum J. Bláhy z r. 1996, Šlězár 2013) a další zlomek korýtkovitého prejzu se schůdkovitým odsazením z výzkumu schodiště a terasy kostela Panny Marie Sněžné v r. 2012 z 1. poloviny 10. století (Faltýnek, Šlězár 2015, Šlězár 2013, Šlězár 2017, 116–117).

Hana Dehnerová, Pavel Šlězár

Literatura

Dehnerová, H., Šlězár, P. 2016: Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 57(2), 294–300.

Dehnerová, H., Šlězár, P. 2017: Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 58(2), 232–234.

Faltýnek, K., Šlězár, P. 2015: Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 56(2), 297–299.

Kalábek, M. 2015: Olomouc (k. ú. Nemilany, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 56(2), 297.

Šlězár, P. 2013: Nález střešní krytiny z výzkumu u kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci. *Zborník Slovenského národného múzea CVII. Archeológia* 23, 105–109.

Šlězár, P. 2017: Archeologický výzkum u kostela Panny Marie Sněžné. Příspěvek k problematice počátků opevnění a církevních staveb na olomouckém Předhradí. *Přehled výzkumů* 58(2), 97–127.

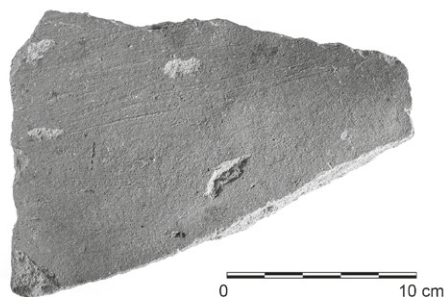
Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Křížkovského-Gasse 512/10, Parz.–Nr. St. 208. Frühmittelalter – Neuzeit. Vorburg, Stadt, Kirchhof. Rettungsgrabung.

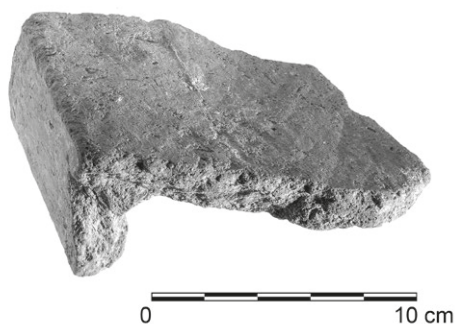
Obr. 69. Olomouc, Křížkovského 10, přeslen z ovručské břidlice. Foto M. Ondrušková.

Abb. 69. Olomouc, Křížkovského Gasse Nr. 10, der Spinnwirtel aus Owrutscher Schiefer. Foto M. Ondrušková.

Obr. 70. Olomouc, Křížkovského 10, zlomek střešní krytiny z objektu 2578. Foto M. Ondrušková.

Abb. 70. Olomouc, Křížkovského Gasse Nr. 10, Fragment einer Dachziegel aus der Grube Nr. 2578. Foto M. Ondrušková.

Obr. 71. Olomouc, Křížkovského 10, zlomek střešní krytiny s okrajem z objektu 2578. Foto M. Ondrušková.

Abb. 71. Olomouc, Křížkovského Gasse Nr. 10, das Fragment einer Dachziegel aus der Grube Nr. 2578. Foto M. Ondrušková.

OLMOUC (K. Ú. OLMOUC-MĚSTO, OKR. OLMOUC)

Tylova ulice, parc. č. 75/69. Novověk. Opevnění. Záchranný výzkum.

V říjnu 2017 bylo při hloubení jámy ($6,7 \times 2,3$ m) pro podzemní kontejnery na tříděný odpad v Tylově ulici v Olmouci odkryto cihlové zdivo se zaklenutým otvorem – střílnou (obr. 72). Jednalo se o vnější jižní (levý) líc bastionu č. X. Mírně skloněné zdivo vedoucí přibližně východozápadním směrem, pokračovalo pod úroveň dna stavební jámy (v hloubce 3,3 m). Koruna zdi se nacházela již 0,4 m pod úrovní chodníků. Otvor střílny o šířce 1,3 m a maximální výšce 1,5 m byl téměř zasypaný, dutý prostor pod klenbou pokračuje minimálně 1 m severním směrem. Díky příhodným podmínkám bylo možno posunout projektovanou stavební jámu (asi o 0,3 m) a zachovat tak zdivo i do budoucna. Bastion č. X, postavený v 50. až 60. letech 18. století, se rozkládal v prostoru dnešních ulic Tylovy, Bezručovy, Vančurovy a Kollárova náměstí. Většina bastionu č. X byla zbourána v závěru 19. století, po zrušení olomoucké pevnosti r. 1886; nad dnešním povrchem se dochoval jen střepek zdiva ve dvoře domu č. p. 1180, viditelný z Bezručovy ulice. Systematické sledování výkopových prací v pásmu bastionového opevnění dokládá, že v nevelkých hloubkách (0,4–0,8 m) pod současným povrchem jsou stále dochovány zbytky stavebních konstrukcí někdejší bastionové pevnosti.

Hana Dehnerová

Literatura

Michna, P. 1997: *Bastionová pevnost Olomouc. Od opevněného města k tereziánské pevnosti. Průvodce dějinami a expozicí.* Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olmouci.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Tylova Straße, Neuzeit. Festung – Bastion Nr. X. Rettungsgrabung.

Obr. 72. Olomouc, Tylova, líc bastionu X od jihovýchodu. Foto H. Dehnerová.

Abb. 72. Olomouc, Tylova, Blick auf die Mauer des Bastions Nr. X. Foto H. Dehnerová.

OLŠANY U PROSTĚJOVA (OKR. PROSTĚJOV)

„Za humny“. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Ve dnech 25. července až 8. září 2017 probíhaly zemní práce související s výstavbou ZTV pro RD v poloze Za humny, k. ú. Olšany u Prostějova, okr. Prostějov. V jejím rámci došlo i k odhumusení plochy určené primárně k deponování zeminy vytěžené z liniového výkopu kanalizace. Na takto vzniklé ploše byla registrována mocnější kulturní vrstva s četným sídlištním materiálem lužické kultury a opodál též skupina značně orbou rozrušených žárových hrobů téhož stáří. V jedné z položených sond byla dále zachycena také

zásobní jáma – obilné silo – (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-03, 235:357) náležející dle nepočetné keramiky střední době hradištní, která ve svém ústí obsahovala větší množství zvířecích kostí, mj. i torzo zvířecího skeletu v anatomickém uspořádání. Zjištěný raně středověký objekt lze ztotožnit s již dříve známou lokalitou uváděnou v literatuře jako „záhumenky u mlékárny“ (blíže viz Fojtík 2009, 58–59, lokalita č. 4 v mapě na str. 68), odkud jsou ve sbírkách olomouckého muzea deponovány také zlomky slovanské keramiky zachráněné Karlem Dobešem počátkem 20. století. V případě této slovanské osady se nabízí její přímá souvislost s nedalekým velkomoravským pohřebištěm zachyceným v roce 1973 stavbou rychlostní komunikace vedoucí od Prostějova k Olomouci a protínající olšanskou polohu s pomístním označením Lánce (blíže např. Fojtík, Šmíd 2008, 25–27, tab. 4).

Pavel Fojtík

Literatura

Fojtík, P. 2009: Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Olšany u Prostějova, okr. Prostějov. *Střední Morava* 29, 54–69.

Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: *Slovanské hroby a pohřebiště na Prostějovsku*. Pravěk, Supplementum 18. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Resumé

Olšany u Prostějova (Bez. Prostějov), „Za humny“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

ORLOVICE (K. Ú. ORLOVICE, OKR. VYŠKOV)

„Stráně/Orlov“, parc. č. 3154/1. Středověk. Vápence, cihelna. Povrchový průzkum.

Během povrchové prospekce na konci roku 2017 zjištěny jihozápadně od rozvalin hradu Orlovice pozůstatky hliníků po exploataci hlín s reliktů několika polních pecí. V terénu se daly rozpoznat dva exploatačně-výrobní okrsky (I – WGS-84: 49.2362678N, 17.0880761E; II – WGS-84: 49.2366881N, 17.0886875E), které nemusí být vzhledem k stratigrafickým vztahům zaniklých úvozových cest současné. Vzdálenější okrsek (I) skrývá v jedné rozsáhlejší prohlubni minimálně tři pyrotechnologická zařízení, o nichž se lze domnívat, že měla plentý s tahovými kanály. V jednom případě je v místě předpokládaného kanálu dokonce patrná i substrukce kamenného zdiva. K hradu blíže položený okrsek (II), patrně mladší, může skrý-

vat rozměrné pyrotechnologické zařízení kanálového nebo milířového typu. Vzhledem k plošnému i hloubkovému rozsahu návazného terasového hliníku, včetně náznaku základů stavby pravoúhlého tvaru, lze soudit, že tu mohlo původně ležet stavební zázemí postupně budovaného hradu. Ačkoliv dosud nebyly tyto terénní příznaky archeologicky ověřeny, lze podle skladby výrobního odpadu soudit na areál zabývající se výrobou stavební keramiky a páleného vápna.

Petr Kos

Resumé

Orlovice (Bez. Vyškov), „Stráně/Orlov“. Spätmittelalter. Kalkofen, Ziegelofen. Geländebegehung.

OSTROVAČICE (OKR. BRNO-VENKOV)

Náměstí Viléma Mrštíka. Raný a vrcholný středověk. Pohřebiště, sídliště – vesnice. Záchranný výzkum.

Archeologický ústav Moravského zemského muzea realizoval v roce 2017 dohled a výzkum na stavbě „Rekonstrukce chodníků, veřejná stání, veřejná osvětlení, navazující na stavbu II/602 Ostrovačice – průtah II. stavba“. Ve střední části náměstí Viléma Mrštíka před domem č. p. 7 byla zjištěna jedna hrobová jáma (H 800) obsahující kostru mladé ženy a fragmenty kostí asi ročního dítěte. Jáma byla narušena středověkými zásahy. Hrobovou výbavu tvořily dvě bronzové esovitě záušnice, fragment železného předmětu, zlomek kostěného nástroje a fragment keramické nádoby. V témže úseku byly zjištěny také čtyři objekty datované do období vrcholného středověku. Zajímavé byly především pozůstatky středověkého sklepení (lochu) a silně propálená vrstva s množstvím kamenů a mazanice, která zřejmě představovala relikt otopného zařízení. Z objektů bylo získáno značné množství materiálu, zejména keramiky, mazanice, zvířecích kostí, ale také strusky a opracovaných kamenů.

V rámci další dozorované akce „E.ON – Ostrovačice – Viléma Mrštíka, obnova NNk“, která proběhla v měsících červnu až říjnu, byl kromě polykulturního osídlení (sídliště – kultury s lineární keramikou, z doby bronzové a vrcholného středověku) zjištěn i hřbitov z období vrcholného středověku. Celkem bylo prozkoumáno jedenáct hrobových jam, které byly situovány v prostoru před domem č. p. 7 na náměstí Viléma Mrštíka. Hrob 800 porušoval objekt z doby bronzové. V hrobové jámě byly v neanatomické poloze uloženy lidské ostatky nejméně pěti jedinců (dva dospělí, tři juvenilní). Jáma se nacházela v hloubce 0,4 m. U hrobu 801 se jednalo o pozůstatky nejméně šesti a u hrobu 802 tří jedinců. V případě jam 803–808 se jednalo

o hroby s jedním dospělým jedincem, které byly narušeny recentním výkopem. V hrobové jámě 809 se nacházely ostatky tří jedinců v neanatomické poloze. Jáma 810 obsahovala pouze dolní lidské končetiny.

V rámci vrcholně středověkého sídliště byly zjištěny tři objekty, které se nacházely v západní části náměstí Viléma Mrštíka, asi 200 m od pohřebiště. V prvním případě se jednalo o objekt 500, který byl situován před domem č. p. 15. Objekt byl zkoumán pouze v řezu, dochovaná max. délka činila 0,9 m a mocnost 0,4 m. Jáma byla datována na základě zlomků keramiky a kachlů. Mezi další nálezy patřily zlomky kostí a intruzivní nález kamenné štípané industrie. Další jáma (objekt 501) byla situována před domem č. p. 16. Objekt byl opět zkoumán pouze v řezu s dochovanou délkou 0,82 m a mocností 0,5 m; byl zde získán malý soubor keramiky a zvířecích kostí. Posledním zjištěným objektem datovaným do vrcholného středověku byla jáma 505. Jednalo se o část sklepa před domem č. p. 39, který současně narušoval objekt 504 (datovaný do doby bronzové). Sklep mohl být zkoumán opět pouze v řezu, jednalo se o jeho konečnou část, která vybíhala před základy domu.

Zdeněk Hájek, Zdeněk Tvrď

Resumé

Ostrovačice (Brno-venkov District), náměstí Viléma Mrštíka (Square). Early and High (Late) Middle Ages. Cemetery, village. Rescue excavation.

PODIVÍN (OKR. BŘECLAV)

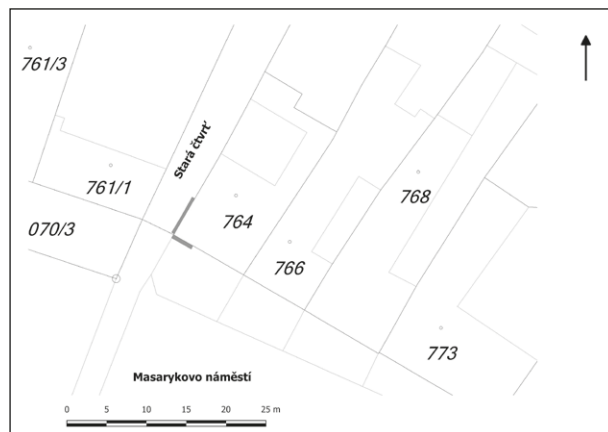
Masarykovo náměstí, č. p. 126/13, parc. č. 764. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Městské muzeum a galerie Břeclav, p. o., př. č. 15/17, inv. č. A-17129–18289.

Během hloubení výkopu při uličních stěnách domu č. p. 126 majitel nemovitosti Ing. Karel Gála našel keramické střepy a tento nález ohlásil. V rozmezí 17. 5. až 30. 6. a 4. 9. 2017 proběhl záchranný výzkum. Plocha výzkumu byla rozdělena na tři sondy (obr. 73), ve kterých byla dokumentována stratigrafie vrstev od novověku po mladohradištní období. Výzkum nebyl dokopán na rostlý terén z důvodů značné hloubky úzkého výkopu (šířka 40–50 cm, od povrchu až 2 m) a možného narušení základů domu. K zajímavým objevům patřil kamenný základ domu, který zde stál před dnešní budovou a byl v 60. letech 20. století zbourán. Pod ním už se nacházely středověké vrstvy. Kromě základu se zde v sondě 1 nacházela šterkem zpevněná cesta.

Libor Kalčík

Resumé

Podivín (Bez. Břeclav), Masarykovo náměstí (Platz), Haus Nr. 126/13, Parz. Nr. 764. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 73. Podivín (okr. Břeclav), č. p. 126. Lokalizace místa výzkumu.

Abb. 73. Podivín (Bez. Břeclav), Nr. 126. Lokalisierung der Grabungstelle.

PODIVÍN (OKR. BŘECLAV)

„Rybáře“, Rosenberská ulice. Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově, př. č. 71/2016.

Lokalizace: X=-585314.49, Y=-1203725.40 (S-JTSK).

V souvislosti se stavbou rodinného domu na parcele 1257/53 byla 23. 6. 2017 na skrývané ploše narušena a dále prozkoumána část menšího zahloubeného objektu. Objekt obsahoval značné množství mazanice, ojediněle i keramiku s výzdobou rádkem charakteristickou pro 1. polovinu 13. století. Nálezy mazanice i keramiky bylo možné volně evidovat v průběhu skrývky ornice v odkryté ploše celé stavby.

„Rybáře“, Rosenberská ulice. Mladohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově, př. č. 71/2016.

Lokalizace: X=-585339 Y=-1203735 (S-JTSK).

Další archeologický nález byl učiněn v souvislosti se stavbou rodinného domu na sousední parcele 1257/48 dne 27. 11. 2017. Po výkopu základových pasů zde byla zdokumentována do oranžova propálená vrstva patrně související s přítomností pece. Při začis-

řování objektu byla ojediněle nalezena i mladohradištní keramika a zvířecí kosti. Nález souvisí s již dříve objevenou mladohradištní sídelní lokalitou (Čižmář 2015; Trampota 2016; Čižmář, Trampota 2016).

František Trampota

Literatura

Čižmář, I. 2015: Podivín (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 56(2), 301.

Čižmář, I., Trampota, F. 2016: Podivín (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 57(2), 308.

Trampota, F. 2016: Podivín (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 57(2), 307–308.

Resumé

Podivín (Břeclav District), “Rybáře”, Rosenberská Street. During the house construction there was documented the features with pottery from the 11th – 12th century.

POHLED (OKR. HAVLÍČKŮV BROD)

Silnice I/34. Pravěk, vrcholný středověk, novověk. Sklářská huť, 2. světová válka. Záchranný výzkum.

Při stavbě obchvatu silnice I/34 v úseku Rouštany – Pohled – Svátá Anna bylo formou sondáží a sběrů zachyceno vrcholně středověké osídlení, zaniklý rouštanský statek (13.–19. století), novověká sklářská huť sv. Jiří a hmotné doklady událostí souvisejících s ústupem německých vojenských jednotek v roce 1945. V nivě Rouštanského potoka byly odebrány a analyzovány vzorky sedimentů pro archeobotanické, geochemické a mineralogické analýzy.

Jakub Těsnohlídek, Šimon Kochan

Resumé

Pohled (Havlíčkův Brod District), road I/34 bypass around the village Rouštany. Deserted glassworks “huť sv. Jiří”, remains of the German army retreat in the World War II. Rescue excavation.

Obr. 74. Pohled (okr. Havlíčkův Brod). Sondážní práce v místě zaniklé sklářské hutě sv. Jiří v Rouštanech u Havlíčkova Brodu. V pozadí doposud stojící skelmistrovský dům. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 74. Pohled (Havlíčkův Brod District). Sampling at the deserted Rouštany glassworks “huť sv. Jiří” near Havlíčkův Brod. Glassmaster’s house in the background. Archive of Archaia Brno.

POPŮVKY (K. Ú. POPŮVKY U BRNA, OKR. BRNO-VEŇKOV)

Mezi ulicemi Nová a Vintrova. 2. světová válka. Vojenské zákopy. Záchranný výzkum.

Záchranným archeologickým výzkumem pod záštitou Moravského zemského muzea se na stavbě: „Popůvky – P. Z. východ, odvedení splaškových vod“ podařilo zachytit pět vojenských zákopů z 2. světové války. Jednalo se o jámy pravidelného zaobleně obdélného tvaru o délce do 2 m, šíře 1 m a hloubky do 1 m. Zákopy byly orientovány ve směru SV–JZ, SZ–JV a v jednom případě JV–SZ.

Zdeněk Hájek, Alžběta Čerevková

Resumé

Popůvky (Popůvky u Brna cadastre, Brno-venkov District), between Nová and Vintrova Street. World War II. trenches. Rescue excavation.

PRUSY-BOŠKŮVKY (K. Ú. MORAVSKÉ PRUSY, OKR. VYŠKOV)

Severovýchodní okraj někdejší samostatné obce Moravské Prusy. Středověk – novověk (15.–16. století). Tvrz – dřevěné konstrukce. Záchranný výzkum.

Lokalizace GPS souřadnicemi: 49.2527850N, 17.0588514E, 49.2570186N, 17.0594481E, 49.2574319N, 17.0600597E, 49.2571517N, 17.0607464E (ZM ČR 1 : 10 000, list 24-42-16).

V červnu až listopadu 2017 provedlo Muzeum Vyškovska ve spolupráci s Archaiou Brno záchranný archeologický výzkum na stavbě čističky odpadních vod v Prusích-Boškůvkách. Zkoumaná plocha se nachází v poli při severovýchodním okraji bývalých Moravských Prus, na pravém břehu Pruského potoka, v blízkosti zaniklé tvrze, v nadmořské výšce 246 m (Plaček 2001, 404).

Při vrtání jímky byly ze země vyzdvíženy dřevěné artefakty. Další se podařilo získat při kopání sondy. Větší konstrukční prvky byly předány Tomáši Kynclovi k dendrologickému datování. Zjištěná data pokácení (po roce 1480–1482, 1493–1508) korespondují s první zmínkou o tvrzi – 1491.

Klára Rybářová

Literatura

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Resumé

Prusy-Boškůvky (Kat. Moravské Prusy, Bez. Vyškov), nordöstlicher Rand Moravské Prusy. Mittelalter – Neuzeit (15. – 16. Jahrhundert). Vermutliche Feste, Holzkonstruktionen. Rettungsgrabung.

PŘEROV (K. Ú. PŘEDMOSTÍ, OKR. PŘEROV)

„Široký“. Doba hradištní, novověk. Sídliště, cesta. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1136898.281 : 536112.408, 1136880.168 : 536075.247.

V březnu až prosinci 2017 prováděli pracovníci Archeologického centra Olomouc záchranný výzkum na stavbě trasy dálnice D1 – 0136. Na lokalitě Široký označené pracovně jako Předmostí 5 bylo zjištěno osídlení z neolitu (LnK), eneolitu (lengyel, KZP), doby halštatské (platěnická kultura) a raného středověku. Na ploše 2,7 ha bylo prozkoumáno 393 sídlištních objektů a 41 hrobů z různých období. Lokalita se nachází na pravobřežní terase řeky Bečvy v nadmořské výšce 223–224 m. Ze západu a jihu ji ohraničují polní cesty a zahrádkářská kolonie, ze severu pak silnice z Předmostí do Rokytnice nad Bečvou.

Mezi areály staršího neolitického a halštatského osídlení byly zkoumány i objekty z doby hradištní. Jednalo se o plytké dlouhé oválné jámy obsahující velké množství drobných lomových kamenů (vápenec) a ojedinělé nálezy keramiky, železa (nožík) či strusky.

V jižní části lokality byla zkoumána stará komunikace v délce 35 m. Cesta měla mísovitý profil o šířce 2 m, na několika místech byly ve dně pozorovány vyježděné koleje od vozů. Cesta překryla starší zásobní jámu datovanou do halštatu. Drobné zlomky cihel v zásypu ji datují rámcově do novověku. Tuto dataci podporuje i detektorový nálezy, kdy v prodloužené ose cesty byla po skrývce ornice nalezena drobná stříbrná mince z poloviny 17. století. Cesta je vyobrazena i na mapách 2. vojenského mapování.

Marek Kalábek

Resumé

Přerov (Kat. Předmostí, Bez. Přerov), „Široký“. Burgwallzeit. Neuzeit. Siedlung, Weg. Rettungsgrabung.

PUKLICE (K. Ú. PUKLICE, OKR. JIHLAVA)

Severovýchodní okraj obce, parc. č. 696/4. Středověk (10.– 11. století). Doklady odlesňování. Záchranný výzkum.

Lokalizace: Y=664897.09 X=1134173.82

Nejstarší údaje, které můžeme spojovat s přírodním prostředím a s činností člověka v raném středověku v oblasti Českomoravské vrchoviny, přináší odběry vzorků ze starých potočních sedimentů. Příkladem může být niva Puklického potoka, drobného levobřežního přítoku řeky Jihlavy na katastru obce Puklice. Při stavbě kanalizace a ČOV byla na kvartérní bázi vzorkována organogenní uloženina s obsahem jedlových semen a nezuhebnatělých makrozbytků dřevin. Ze vzorku bylo získáno AMS datum 651–764 po kalibraci (Cherkinsky 2015). Jedná se o nejmladší uložení, ilustrující stav přírodního prostředí před příchodem kolonistů. Ukazuje zalesněnou krajinu mladšího holocénu, ve které lokálně převažuje jedle, vázaná na nivu potoka. Dalšími dřevinami jsou smrk, buk a borovice. Listnaté dřeviny jsou zastoupeny minimálně, jedná se o habr, dub, lípu, lísku, jasan a lokálně vázanou olši (Kočár, Kočárová 2015). Nejstarší změny ve skladbě lesa způsobené člověkem byly zachyceny v hloubkách 32–36 cm a spadají podle AMS 14C dat do intervalu 760–882 po kalibraci s pravděpodobností 62,7 % (Goslar 2015).

Petr Hrubý

Literatura

Goslar, T. 2015: *Report on C-14 dating in the Poznań Radiocarbon Laboratory. Job No. 10399/15. Poznań.* Rkp. nepublikované zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Cherkinsky, A. 2015: *Radiocarbon Analysis Report, September 1, 2015. Center for Applied Isotope Studies, University of Georgia, USA.* Rkp. nepublikované zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Kočár, P., Kočárová, R. 2015: *Puklice (okr. Jihlava). Zpráva o archeobotanické analýze profilu v nivě Puklického potoka, č. analýzy 53/15.* Rkp. nepublikované zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Resumé

Puklice (Jihlava District), wetland sediments analysis, AMS ¹⁴C dating. Unique samples dated before medieval colonisation of Vysočina region.

REJCHARTICE (K. Ú. REJCHARTICE U ŠUMPERKA, OKR. ŠUMPERK)

Kostel svatého Michala, parc. č. 36. Vrcholný středověk a novověk. Kostel. Záchraný výzkum.

Budova kostela se nachází v jižní části podhorské obce Rejchartice, na výrazném terénním hřbetu (ZM 1:10 000, list 14-41-05, 347:121; nadm. výška 534 m). První zmínka o vsi pod názvem „Richardí villa“ pochází z roku 1350, kdy zde také byla fara, příslušná k nově utvořenému biskupství v Litomyšli (Březina 1932, 293). Farní kostel sv. Michala s ohradní zdí je památkou pozdně barokní architektury z roku 1770 se starším renesančním jádrem z roku 1643 (nemovitá kulturní památka; č. rej. 37747/8-1105). Jednolodní podélná stavba se segmentovým závěrem a dvěma bočními půlkruhově ukončenými kaplemi má kvadratickou věž přiléhající k závěru za kněžištěm (Filipová 1986).

Na začátku roku 2012 probíhaly uvnitř kostela stavební úpravy, jejichž součástí bylo též plošné odstranění dlažby v podlaze a navážek pod dlaždicemi. Archeolog byl poprvé přivolán až ve fázi, kdy již byla zcela odstraněna kamenná dlažba a plošně odkopána vrstva zeminy do hloubky cca 30 – 40 cm v celé východní a střední části kostela (celý presbytář a východní část kostelní lodi). Při odstraňování zeminy došlo k objevu reliktů mohutných kamenných zdí ve východní části skrývané plochy – tyto stavebník ponechal *in situ*.

Odstraňovaná zemina představovala pouze navážkovou vrstvu s absencí archeologických nálezů. V případě

odkrytých kamenných reliktů ve východní části (presbytáři) se jedná o pozůstatky zdiva o šířce cca 80–90 cm; v SV, SZ a JZ části dobře zachovalého, v JV části byla patrná jen vnitřní strana půdorysu. Odhalené pozůstatky zdí představují starší fázi podoby presbytáře, která tedy byla menších rozměrů než je nynější stav, odhalený půdorys je polygonální a vně se nacházejí reliktů dvou mohutných opěráků. Presbytář byl od lodi oddělen zdí se širokým vstupem uprostřed, v SV části odhalené zdi se vně zachovaly zbytky omítky (Halama 2017).

Předpokládá se, že stávající barokní podoba této církevní stavby z roku 1770 stojí na základech dřívějšího pozdně renesančního kostela (k roku 1643 je uváděna stavba nového kostela), takže odhalený půdorys zřejmě dokládá ještě starší, původně tedy mnohem menší kostelní stavbu z vrcholného či pozdního středověku, o čemž by mohl svědčit zalomený tvar půdorysu presbytáře s vnějšími opěráky.

Jakub Halama

Literatura

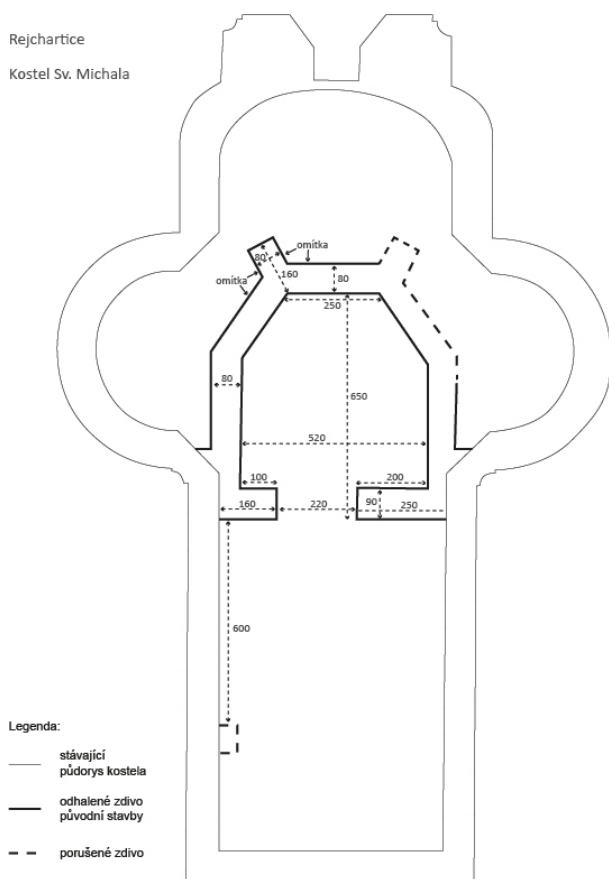
Březina, J. 1932: *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy. Díl II [i. e. V] místopisu, Olomoucký kraj. Šumperský okres, Staroměstský okres, Vížberský okres.* Brno: Musejní spolek.

Filipová, M. 1986: *Kostel sv. Michala s ohradní zdí (Rejchartice, okr. Šumperk).* Evidenční list nemovitě kulturní památky (č. 1105/1). Archiv Okresního vlastivědného muzea Šumperk.

Halama, J. 2017: *Rejchartice. Kostel sv. Michala. Archeologický dohled při stavební akci „Statické zajištění klenby“.* Rkp. nálezové zprávy M-TX-201700249. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno.

Resumé

Rejchartice (Kat. Rejchartice u Šumperka, Bez. Šumperk), St.-Michael-Kirche, Parz. Nr. 36. Fundamentmauern, Hochmittelalter. Die Rettungsgrabung.

Rejchartice
Kostel Sv. Michala

Obr. 75. Rejchartice, kostel svatého Michala. Odhalený půdorys zdiva, zakreslený do stávajícího plánu půdorysu kostela.

Abb. 75. Rejchartice, St.-Michael-Kirche. Freigelegte Fundamente der älteren Kirche und der neue Grundriß.

Obr. 76. Rejchartice, kostel svatého Michala. Celkový odhalený půdorys, foceno od západu shora z kruchty.

Abb. 76. Rejchartice. St.-Michael-Kirche. Der freigelegte Grundriß, fotografiert von oben aus dem Kirchenchor.

ROSICE (K. Ú. ROSICE U BRNA, OKR. BRNO-VEŇKOV)

Žerotínovo náměstí, zámek Rosice. Novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

Archeologický ústav Moravského zemského muzea zajišťoval archeologický dohled a výzkum při příležitosti rekonstrukce podlah pro nové prostory knihovny na zámku v Rosicích. Výzkum proběhl v měsících listopadu 2016 až lednu 2017. Zkoumaná plocha se nachází uprostřed přízemní části jižního křídla hlavní budovy zámku v Rosicích, v těsném sousedství prostor stávající knihovny. Během výzkumu byly zachyceny reliktu dlážděné podlahy, kulturní vrstva obsahující četné nálezy keramiky, zvířecích kostí, skla, železných předmětů a podlahový horizont tvořený kompaktní udusanou vrstvou hlíny. K nejzajímavějším nálezům patří fragmenty hladkého čelního komorového kachlu opatřeného černou glazurou. Většina nálezů byla datována do období raného novověku (16.–17. století), nejspodnější podlahový horizont pak bude pravděpodobně ještě starší (konec 15. – počátek 16. století).

Zdeněk Hájek, Jaroslav Dytrch

Resumé

Rosice (Rosice u Brna cadastre, Brno-venkov District), Žerotínovo náměstí (Square), castle. Modern times. Rescue excavation.

ROSTĚNICE-ZVONOVICE (K. Ú. ROSTĚNICE, OKR. VYŠKOV)

„U Výrovny“, „Za Gregorovým“; parc. č. 1166, 1189, 1203 (A080/2016). Středověk, novověk. Cesta. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou nové polní cesty C13 v extravilánu obce Rostěnice-Zvonovice (k. ú. Rostěnice, parc. č. 1166, 1189, 1203), byl v září roku 2016 proveden záchranný archeologický výzkum.

Sledovaný prostor se nachází na katastrálním území Rostěnice, v blízkosti polních tratí U Výrovny a Za Gregorovým (parc. č. 1166, 1189, 1203), severně a severovýchodně od historického jádra obce. Polní cesta C13 začíná u brány při východním okraji oploceného areálu Rostěnice, a. s. Po kratší odbočce k jihu (30 m) pokračuje přímo směrem SV a po 350 m překonává pomocí mostu koryto Rostěnického potoka. Zde se lomí k JJV a po 260 m se napojuje na polní cestu vedoucí od jihu z intravilánu obce. V prostoru křižovatky se polní cesta C13 opět lomí a pokračuje přímo k SSV. Po 600 m překračuje pomocí mostu tok

Hlubočanského potoka (Bohda) a vstupuje do katastru Hlubočan. Zde předmětná stavba končí.

Geomorfologicky se dnes zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce 254–266 m, na mírných svazích, které pozvolna klesají VSV a ZSZ směrem do inundace Rostěnického potoka a východním směrem do inundace Hlubočanského potoka. Geologické podloží je tvořeno kvartérní sprašovou návějí z posledního glaciálu (pleistocén). V nejbližším okolí obou potoků se nachází hlinité nívň sedimenty holocenního stáří.

Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku součástí extravilánu historického katastru Rostěnic a nacházely se zde polnosti (historické polní tratě Mileßen, Kurzebreiten, Klaffern). Pouze v nivách Rostěnického a Hlubočanského potoka byly obecní louky. Linii polní cesty křížily na levém i pravém břehu potoka dvě dnes již zaniklé cesty. Obě směřovaly z Rostěnic k Vyškovu, tedy od JZ k SV. Zatímco cesta mezi Rostěnickým a Hlubočanským potokem (východní) měla pravděpodobně lokální využití (polní cesta), cesta na levém břehu Rostěnického potoka měla nadregionální význam. Spojovala Slavkov u Brna s Vyškovem a byla součástí dálkové komunikace spojující jižní a střední Moravu (Burian 1975, 105–109). V letech 1906–1907 byla na pravém břehu Hlubočanského potoka stavěna cukrovarská polní dráha, spojující vyškovský cukrovar s řepnou oblastí německého jazykového ostrůvku jižně od Vyškova (trať Vyškov – Rostěnice – Lysovice – Kučerov – Bohdalice – Kozlany). Dráha ukončila provoz v roce 1961 a poté postupně zanikla.

Asi 200 m západně od Rostěnického potoka byla skrývkou odkryta výplň zaniklé cesty, která směřovala od Rostěnic k Vyškovu ve směru JZ–SV. Cesta středověkého původu byla součástí nadregionální trasy spojující jižní a střední Moravu (Burian 1975, 105–109; viz Müllerova mapa Moravy z roku 1716). Na základě recentních nálezů z výplně cesty a historických ortofoto snímků je zřejmé, že cesta byla zrušena a zavezena až po 2. světové válce (na ortofotu z roku 1937 ještě funkční, na mapě z roku 1961 již neexistuje; Kolařík 2016).

Václav Kolařík

Literatura

Burian, V. 1975: Středověká silnice mezi Vyškovem a Slavkovem. In: *80 let muzejní práce na Vyškovsku 1893–1973*. Vlastivědná knihovna moravská 19. Brno, Vyškov: Muzeum Vyškovska, 105–109.

Kolařík, V. 2016: *Rostěnice, polní cesta C13*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 15/16. Uloženo: Archiv Archaia Brno, z. ú.

Resumé

Rostěnice-Zvonovice (Kat. Rostěnice, Bez. Vyškov), „U Výrovny“, „Za Gregorovým“, Parz. Nr. 1166, 1189, 1203. Mittelalter, Neuzeit. Weg. Rettungsgrabung.

An der Stelle des neu gebauten Feldwegs gelang es, die vorzeitliche Besiedlung archäologisch zu belegen. Am linken Ufer des Rostěnický-Bachs wurde eine Lehmgrube aus der Bronzezeit, an beiden Ufern desselben Bachs dann latènezeitliche Besiedlung entdeckt. Es ist nicht ausgeschlossen, daß am linken Ufer eine bisher nicht bekannte Nekropole, vielleicht aus der Latènezeit, teilweise gestört wurde. Ebenfalls wurde der Verlauf eines untergegangenen mittelalterlichen Wegs, der Slavkov mit Vyškov verband, freigelegt.

ŘÍČANY (K. Ú. ŘÍČANY U BRNA, OKR. BRNO-VEŇKOV)

Ulice Sportovní. 2. světová válka. Záchranný výzkum.

Záchranným archeologickým výzkumem pod záštitou Moravského zemského muzea se na stavbě nové rezidentní čtvrti na ulici Sportovní v Říčanech podařilo odkrýt vojenský zákop z 2. světové války, v němž se nacházely ostatky příslušníka německé branné moci z let 1939–1945. Identifikace proběhla na základě zbytku výstroje, výbroje a identifikační vojenské známky. Kosterní pozůstatky budou předány Lidovému spolku péče o válečné hroby – Volksbund. Dohled stále probíhá.

Zdeněk Hájek

Resumé

Říčany (Říčany u Brna cadastre, Brno-venkov District), Sportovní Street. World War II. Trench. Rescue excavation.

SENETÁŘOV (K. Ú. SENETÁŘOV, OKR. BLANSKO)

Intravilán, parc. č. 667/2. Dům č. p. 140. Středověk. Ojedinelý nález. Záchranný výzkum.

Lokalizace: WGS-84: 49.3546644N, 16.8029244E.

V roce 2017 proběhla druhá fáze akce s názvem: „Jedovnicko – intenzifikace ČOV a kanalizace v obcích Jedovnice, Kotvrdovice a Senetářov“. V Jedovnicích byla rekonstruována ČOV u Rudického propa-

dání a část kanalizace na ulici Palackého, kde nebyly zjištěny žádné archeologicky významné situace. Také v úseku polí na trase Jedovnice-Podhájí – Kotvrdovice-Kombut, nebylo ani po předchozí skrývce ornice zjištěno nic nového. Za významnější lze označit až výkopové práce při budování kanalizace v obci Senetářov, kde se kromě ojedinělého výskytu knoflíkářské perleti v mnoha místech celé obce podařilo před domem č. 140 dokumentovat profil zásypem úvozové cesty se zlomky vrcholně středověké tuhové keramiky.

Petr Kos

Resumé

Senetářov (Bez. Blansko), Hs.-Nr. 140. Mittelalter. Feldweg, Einzelfunde. Rettungsgrabung.

SENETÁŘOV (K. Ú. SENETÁŘOV, OKR. BLANSKO)

„Za cihelnou“, parc. č. 1081/2. Novověk. Cihlářská pec. Povrchový průzkum.

Lokalizace: WGS-84: 49.3494264N, 16.7980333E

Během povrchového průzkumu pole v oblasti jihozápadně obce Senetářov byl v lesním remízku lokalizován relikv objektu bývalé cihelné pece. Objekt je dnes pokryt řídkou vegetací, přesto lze zjistit jeho rozměry, které činí v půdoryse 9 × 11 m, při dochované výšce cca 2 m. Konstrukce objektu je z pálených cihel pojených hlínou – vše dočervena vypálené. Cihly v konstrukci mají rozměry 28,5 × 14 × 7,5 cm a nesou kolkované značky v podobě chybně stranově obráceného „Š 1“. V povrchových vrstvách objektu leží dále početné pozůstatky betonových tašek, které mohly snad původně zakrývat střešinu pece. Jihozápadně od výrobního objektu je pak v hustším porostu dobře patrný zářez těžebního hliníku.

Podle výpovědi paní Vargové ze Senetářova č. p. 20, které bylo roku 2017 již 92 let, vlastnil cihelnu v polích chalupník Šebela, který tu vyráběl kromě pálené keramiky také sušené cihly-vepřovice. K jeho výrobkům patřily ještě cementové roury a střešní tašky.

Cihly se správně opsanými značkami „Š-1“ a „Š-2“ (v psacím i tiskacím stylu), které jsou uloženy ve sbírce národopisného muzea v obci, patřily zase k výrobkům cihelny cihláře Štercla, která stála blíže k obci. Ta měla dvě pece a 20–25 m vysoký komín, jenž byl před koncem 2. světové války zbořen německými vojáky. Obě cihelny byly v provozu ještě v meziválečném období.

Petr Kos

Resumé

Senetářov (Bez. Blansko), „Za cihelnou“, Parz. Nr. 1081/2. Neuzeit. Ziegelofen. Geländebegehung.

Obr. 77. Senetářov, Za cihelnou. Pálená cihla se značkou.

Abb. 77. Senetářov, Za cihelnou. Gestempelter Backstein.

SKALKA (K. Ú. SKALKA U PROSTĚJOVA, OKR. PROSTĚJOV)

„Za mlýnem“, parc. č. 498/1. Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Dne 6. února 2017 proběhl drobný a s ohledem na zhoršené klimatické podmínky s teplotami hluboko pod bodem mrazu jen velmi omezený záchranný archeologický výzkum vyvolaný rozšířením distribuční sítě nízkého napětí v obci Skalka („Skalka, DS NN Chytil“ pro E.ON ČR, Fojtík 2017a). Liniový výkop určený pro pokládku kabelů protnul v poloze s pomístním názvem „Za mlýnem“ zásyp archeologického objektu raně středověkého stáří (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-18, 309:43), který byl však pouze zaměřen, fotograficky zdokumentován a ověřován. I přes to je výše uvedené zjištění cennou informací k poloze a rozloze teprve nedávno archeologicky zachycené původní lokace středověké osady Skalička (Fojtík 2017b).

Pavel Fojtík

Literatura

Fojtík, P. 2017a: *Nálezová zpráva Skalka 2017. Rozšíření distribuční sítě elektrické energie – „Skalka, DS NN Chytil“, č. akce 162/17.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 120/17. Uloženo: Archiv Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Fojtík, P. 2017b: Skalka (k. ú. Skalka u Prostějova, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 58(2), 248–249.

Resumé

Skalka (Kat. Skalka u Prostějova, Bez. Prostějov), „Za mlýnem“, Parz. Nr. 498/1. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

STARÉ MĚSTO (K. Ú. STARÉ MĚSTO U UHERSKÉHO HRADIŠTĚ, OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

„Padělky“, parc. č. 1371, 1845/6, 2478, 2479, 2611, 3382, 2566/1, 6214/458, 6214/468, 6214/471, 6214/540. Středohradištní období (9. století). Opevnění (?). Záchranný výzkum.

Tento záchranný archeologický výzkum byl podnícen investiční akcí města Staré Město, které se rozhodlo provést demolici stávajícího areálu bývalého školního statku, a následně tyto pozemky rozprodat za účelem výstavby rodinných domů. Celou tuto akci má investor rozplánovanou do tří fází, během kterých dojde k demolici stávajících budov, revitalizaci území a následnému prodeji pozemků, na kterých se rozkládal zmíněný školní statek. První fáze byla naplánována na rok 2017.

Areál školního statku byl zbudován v polovině 50. let 20. století. Před jeho výstavbou byl v roce 1954 uskutečněn archeologický výzkum, který reagoval na rozsáhlé snižování plochy při stavbě, a který odkryl do té doby neznámou část opevnění. Toto opevnění tvořil žlab, na jehož dně byla zapuštěna palisáda ze tří nepravidelných, ale těsně k sobě stavěných řad kmenů, těsněných tmavou hlínou, která se od okolní půdy zřetelně odlišovala. Toto opevnění nebylo prozkoumáno v celé své délce, ale bylo zachyceno pomocí sond (Hrubý 1965, 222).

V únoru 2017 začali pracovníci Centra slovanské archeologie Moravského zemského muzea sledovat výkopové práce zaměřené na vybudování inženýrských sítí. Již z tohoto sledování vyplývalo, že značná část sledovaného prostoru byla v uplynulých desetiletích značně poničena stavební činností. Přesto se na samém okraji areálu v blízkosti silnice ze Starého Města na Velehrad (ulice Velehradská) nacházel prostor, který vykazoval výraznou terénní nerovnost naznačující možnost výskytu tělesa valu, a který dle pamětníků nikdy neměl být dotčen stavební činností, neboť se v tomto prostoru vždy nacházel výběh pro zvířata.

Protože tato terénní nerovnost odpovídala naznačenému průběhu palisádového opevnění protínající severní staroměstskou ostrožnu, bylo rozhodnuto skrze ni položit sondu o rozměrech 5 × 10 m. Sonda byla v průběhu výzkumu prodloužena na délku 25 m a zúžena na šířku 3 m. Cílem tohoto výzkumu bylo

ověřit poznatky získané v 50. letech 20. století Vilémem Hrubým a jeho spolupracovníky. Bohužel se v průběhu výzkumu ukázalo, že i tento prostor byl v minulosti značně poničen, neboť došlo k odstranění orniční i téměř celé podorniční vrstvy. Pokud se v daném prostoru nacházely nějaké fortifikační struktury, tak byly kompletně zničeny těžkou technikou užitou při rozsáhlém snižování terénu v 50. letech 20. století.

Pro kontrolu situace byl vyžádán odborný pedologický posudek, jehož cílem bylo zjistit, zda se na daném místě nacházejí půdní horizonty, které by mohly signalizovat lidské ovlivnění půdního profilu, který nevykazoval homogenní charakter. Stále bylo možné uvažovat o tom, že se jedná o pozůstatky antropogenní činnosti. Po podrobnější pedologické rekognoskaci sondy však bylo konstatováno, že se zde nenachází téměř žádné stopy po lidském ovlivnění (Stožická, Wertich 2017, 9).

Výsledkem záchranného archeologického výzkumu tak bylo zjištění totální destrukce opevnění v uplynulých desetiletích v tomto prostoru, což znemožňuje provedení případné revize či potvrzení poznatků dříve získaných.

Lucie Valášková, Luděk Galuška, Jakub Langr

Literatura

Hrubý, V. 1965: *Staré Město. Velkomoravský Velehrad*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

Stožická, J., Wertich, V. 2017: *Posouzení pedologických (půdních) podmínek ze záchranného archeologického výzkumu – Školní statek (Staré Město)*. Odborný posudek, rkp. Uloženo: Archiv Centra slovanské archeologie Historického muzea Moravského zemského muzea.

Resumé

Staré Město (Kat. Staré Město u Uherského Hradiště, Bez. Uherské Hradiště), „Padělky“. Mittlere Burgwallzeit. Befestigung (?). Rettungsgrabung.

ŠELEŠOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Pod rozdíly“. Raný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace stavby: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-16, v okolí bodu 221/301 mm od Z/J s. č.

V průběhu záchranného výzkumu, který navazoval na předešlou aktivitu v daném prostoru (blíže viz oddíl Doba bronzová), byla zjištěna přítomnost kulturní vrst-

vy překryté hnědou svahovou zeminou. Při její sondáži byl mimo jiné získán také raně středověký keramický soubor. Dále byl zachycen novověký krech, jehož zásyp byl čitelný téměř po úroveň současného terénu.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Šelešovice (Bez. Kroměříž), „Pod rozdílly“. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

ŠTĚPÁNOV (K. Ú. STÁDLO, OKR. OLMOUC)

Stádlo, průjezd domu č. p. 138. Středověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1108934.873 : 545928.392

Na jaře 2017 byl v průjezdu domu č. p. 138 ve Stádle zdokumentován sídlištní objekt ve výkopu kanalizace. Nepočtené nálezy keramiky situaci datují do 13. století.

Marek Kalábek

Resumé

Štěpánov (Kat. Stádlo, Bez. Olomouc), Hs.-Nr. 138. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

TELČ (OKR. JIHLAVA)

Náměstí Zachariáše z Hradce 48. Středověk, raný novověk. Město, dům hrnčíře. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum probíhal formou terénních odkryvů či dokumentace nadzemního zdiva na čtyřech různých místech, a to v prostoru přízemí, zadní sklepní části, zahrady a venkovního loubí.

Nejstarší středověké nálezy, zachycené v prostoru současného přízemí, měly podobu několika zahloubených objektů neurčitelné funkce, kúlových jam a útržků plošných vrstev. Datovány jsou na základě nálezu mincí a prstenu na přelom 12. a 13. století.

V letech 1643 – 12. 4. 1842 bylo v domě provozováno hrnčířské řemeslo (Rampula 1999). Unikátní je nález souboru keramických forem spjatých s hrnčířstvím a kamnářstvím. Formy na výrobu keramických figurek byly někdy i s vročením, umožňujícím přiřazení nálezů ke konkrétnímu historicky známému

majiteli domu a tedy i výrobci. Například formu psa s letopočtem 1686 můžeme ztotožnit s působením hrnčíře Matěje Millera (doložen 1671–1695).

V prostoru zadního sklepa v jižním rohu byla při bouracích pracích zdokumentována výrazná zděná konstrukce. Po odbourání její čelní (severozápadní) stěny se ukázalo, že prostor za ní je dutý a vyplněný cihlářskou hlínou. Vnitřní stěny stavby byly obloženy cihlami a pálenými hliněnými pláty. Stavbu o rozměrech 1,8 × 0,95 m lze jednoznačně interpretovat jako sklad cihlářské hlíny vybudovaný při, nebo krátce po barokní přestavbě domu (tedy nejdříve v první polovině 18. století). Ve sklepe mezi deponiemi keramického odpadu bylo nalezeno i torzo dvojice žernovů (ležák a běhoun). Typologicky odpovídají mlecím kamenům z 16.–17. století v rudních mlýnech. Na pracovní straně běhounu jsou patrné rotačně vzniklé rýhy od mletí tvrdších materiálů – hornin. Nález lze volně spojit s činností hrnčíře a kamnáře, který mohl mlít ostrivo, popř. křemen na glazury, či slídu na povrchovou výzdobu kachlů apod.

Mladší středověké situace byly odkryty v zadním dvorním traktu, kde se díky vztlínání spodní vody dochovaly dva do podloží zapuštěné objekty. V prvním případě šlo o dno sudu, v druhém o obdélný pravoúhlý výkop s výdřevou konstruovanou stylem pero – drážka. Dendrochronologické datování určilo smýcení jednoho z konstrukčních prvků výdřevy na rok 1476.

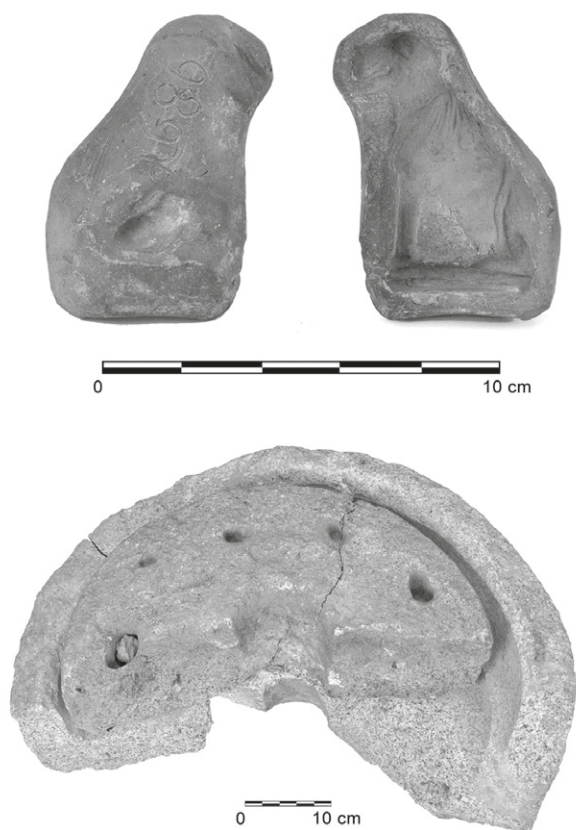
Aleš Hoch, Šimon Kochan

Literatura

Rampula, J. 1999: Domy v Telči. Historie a ochrana kulturního dědictví 1. Telč: Aristocrat.

Resumé

Telč (Jihlava District), Náměstí Zachariáše z Hradce 48 (Square). Post medieval potter-house, ceramic moulds, grinding stone from pottery workshop, clay deposit lined with ceramic plates. Rescue excavation.

Obr. 78. Telč, Náměstí Zachariáše z Hradce 48. Keramická forma s vročením 1686, dole kamenný žernov z výbavy hrnčírské dílny. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 78. Telč, Náměstí Zachariáše z Hradce 48 (Square). A ceramic mould with 1686 dating; below: grinding stone from pottery workshop. Archive of Archaia Brno.

Obr. 79. Telč, Náměstí Zachariáše z Hradce 48. Snímek skladu hrnčírské hlíny obložený keramickými deskami. Archiv Archaia Brno, z. ú.

Fig. 79. Telč, Náměstí (Square) Zachariáše z Hradce 48 (Square). Photo of clay deposit walled by ceramic plates. Archive of Archaia Brno.

TLUMAČOV (K. Ú. TLUMAČOV NA MORAVĚ, OKR. ZLÍN)

Intravilán, parc. č. 52. Novověk. Kostel, hřbitov. Záchranný výzkum.

Lokalizace nálezů: ZM ČR 1 : 10 000, list 25-31-18, v okolí bodu 224/276 mm od Z/J s. č.

V průběhu archeologického dohledu prováděného na stavbě související s odvlhčením zdiva kostela došlo k narušení skládek lidských kostí u SZ stěny kostela. Jejich vznik může souviset s přístavbou sakristie. Vyzvednuté lidské ostatky byly uloženy do výkopu u JV stěny kostela.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Tlumačov (Kat. Tlumačov na Moravě, Bez. Zlín), Innenbereich der Gemeinde, Parz. Nr. st. 52. Neuzeit. Kirche, Kirchhof. Rettungsgrabung.

TROUBSKO (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Horní louky“, parc. č. 1289/65. Vrcholný či pozdní středověk. Zásobní jáma. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK 1161724.40:606371.86, 1161780.62:606314.85, 1161849.15:606370.74, 1161832.55:606391.05, 1161883.94:606433.38 a 1161864.89:606472.34.

V roce 2017 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranné výzkumy na pozemcích parc. č. 1289/19, 1289/20, 1289/21, 1289/22, 1289/23, 1289/24, 1289/26, 1289/27, 1289/65, 1289/70, 1289/72, 1289/83 a 1289/84 v trati Horní louky v souvislosti s výstavbou obslužné komunikace a objektů pro výrobu a podnikání. Uvedené pozemky jsou situovány v západní třetině dřívější polní tratě Horní louky, která se rozkládá v západním sousedství místní části Veselka a je vymezena na severu komunikací silnice II/602 (ulice Jihlavská), na východě stávajícím areálem čerpací stanice pohon-

ných hmot a autobazaru, na jihu náspem dálnice D1 a na západě hranic s katastrálním územím Popůvky u Brna.

Vedle pozůstatků pravěkých, respektive protohistorických sídlištních a pohřebních aktivit (viz oddíly Neolit, Eneolit, Doba bronzová a Doba železná v prvním čísle tohoto ročníku) byla na parcele č. 1289/65 odkryta solitérní zásobní jáma zasahující až 2,8 m do podloží, která podle získaného zlomku keramické nádoby patří do vrcholného či pozdního středověku.

Michal Přichystal

Resumé

Troubsko (Bez. Brno-venkov), „Horní louky“, Parz. Nr. 1289/65. Hochmittelalter – Spätmittelalter. Vorratsgrube. Rettungsgrabung.

TŘEBĚTICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Koleno“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Archeologickým dohledem, vyvolaným stavbou rychlostní silnice R4901, byly při přeložce silnice Holešov – Zahnašovice objeveny archeologické objekty datované do období středověku. Skrývky zeminy proběhly po obou stranách stávající cesty, v úseku mezi odbočkou k průmyslové zóně od strany Holešova a přemostění řeky Mojeny od strany Zahnašovic. Skrývka zeminy neproběhla na podloží a téměř celý prostor o délce cca 800 m a šířce max. 20 m bylo nutné prozkoumat kontrolními sondami.

Archeologické objekty byly objeveny poblíž potoka Mojena, na jižní straně zkoumané plochy, v pásu uzavřeném mezi body GPS: 49.3118047N, 17.5449250E a 49.3129611N, 17.5450128E. Nově objevená lokalita se nachází v ploché krajině, jen mírně převyšující plytké údolí říčky Mojeny.

Během ručních skrývek zde bylo zachyceno sedm objektů. Mezi objekty si pozornost zasluhují dvě jámy. První je jáma střední velikosti oválného tvaru a mísovitého řezu, o průměru 1,50 m. Z jámy bylo vyzvednuto větší množství keramických střepů, kamenů a jeden valoun kovářské (?) strusky.

Druhý objekt představuje relikt zahloubeného objektu pravidelného obdélného tvaru orientovaného ve směru S–J, o rozměrech 2,90 m × 2,90 m. Výplň objektu tvořily dvě vrstvy. Horní vrstva, o maximální síle 0,25 m, byla vrstva kamenů promísených s četnými střepy a zvířecími kostmi. Spodní vrstva, silná jen cca 0,06 m a na okrajích jen 0,01 m, byla chudší na nálezy, ovšem její okraje vyznačovaly hranice a tvar ob-

jektu. U jižního okraje objektu, přibližně uprostřed jámy, byla objevena sloupová jamka.

Keramiku získanou z prozkoumaných objektů lze datovat do 13.–14. století.

Arkadiusz Tajer

Resumé

Třebětice (Bez. Kroměříž), „Koleno“. Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

TŘEBÍČ (OKR. TŘEBÍČ)

Sokolská ulice, Karlovo náměstí, Komenského náměstí, Žerotínovo náměstí, ulice Pod Zámek. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Sledované zemní práce v souvislosti s pokládkou optického kabelu tzv. metropolitní sítě internetu lze z archeologického pohledu rozdělit do několika úseků. Pozitivní nález přinesl úsek výkopu na Karlově náměstí před č. 104/55 (dnešní radnice). Zde byla v hloubce přibližně 0,6 m narušena tmavě hnědá uloženina, obsahující desítky fragmentů převážně kuchyňské keramiky (zejména tzv. zásobnic), vše rámcově datovatelné do 13. století.

Podobná situace nastala v ulici Pod Zámek, kde byla před č. p. 1003 v hloubce cca 1 m narušena tmavá šedohnědá uloženina obsahující keramický materiál ze 13.–14. století. Zajímavý byl zejména nález čtyř keramických pokliček uložených v těsné blízkosti u sebe. V téže trase v prostoru před současnými tenisovými kurty byly zachyceny uloženiny stopově obsahující novověkou keramiku a také osteologický materiál (hovězí kosti) použitý pravděpodobně jako surovina pro výrobu kostěných předmětů. Čistě recentní situace se vyskytly na většině zbylých částí trasy v centru města a na Komenského náměstí.

Aleš Hoch

Resumé

Třebíč (Třebíč District), Sokolská Street, Karlovo náměstí (Square), Komenského náměstí (Square), Žerotínovo náměstí (Square), Pod Zámek Street. Late Middle Ages. Medieval waste layers, pottery hoard. Rescue excavation.

TŘINEC (K. Ú. GUTY, OKR. FRÝDEK-MÍSTEK)

Parc. č. 5. Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

V měsících srpnu až listopadu roku 2017 proběhla v místě shořelého filiálního kostela Božího těla v Gutech první etapa záchranného archeologického výzkumu, provázeného operativní dokumentací pozůstatků dřevěných i zděných stavebních konstrukcí (průzkum a odstranění požářiště včetně záchrany původního mobiliáře, sondážní výzkum v prostoru věže, lodi, presbytáře a sakristie, průzkum a dokumentace základů při odstraňování recentních podezdívek z 2. poloviny 20. století).

Guty náleží ke starší vrstvě kolonizačních lánových vesnic na Těšínsku, jejich založení spadá podle Jaroslava Bakaly do závěru 13. století (Bakala 1982, 135), poprvé jsou zmiňovány v soupisu desátků vratislavského biskupství z let 1302–1315 (...in Gutha). V roce 1980 byla obec připojena k Třinci jako jeho městská část. Areál kostela s hřbitovem se nachází na severním okraji intravilánu, při cestě do Nebor, nad údolím vytvořeným jedním z bezejmenných přítoků říčky Neborůvky.

Kostel Božího těla (zapsán v Ústředním seznamu kulturních památek pod číslem 46321/8-659) je řazen k nejstaršímu typu roubených církevních staveb se štenýřovou věží. Výstavba kostela spadá do let 1563–1564, původní jednoduchou, téměř čtvercovou, dispozici lodi i presbytáře doplnily později budovaná mohutná věž a podsín – krytý ochoz (tzv. sobota). Kostel se oprávněně dočkal zájmu řady badatelů (naposledy viz Rosová 2014), poslední (dendrochronologický) průzkum byl proveden v srpnu 2014 Ing. Tomášem Kynclem. Kostel byl několikrát opravován, výraznější mladší úpravy ve 20. století zahrnovaly zejména výměnu šindelové krytiny a sloupů nesoucích podsín, restaurování mobiliáře (renesanční malovaná kruchta, epitaf s deskovým obrazem Poslední večeře, boční oltář apod.), rozsáhlou hydroizolaci pod celým objektem a naposledy opravu krovu a celého zvonického patra věže. V noci z 1. na 2. srpna 2017 byl úmyslně zapálen a při požáru kompletně zničen.

V rámci záchranného archeologického výzkumu a operativní dokumentace, na kterých se podílelo více odborných pracovníků několika oddělení Národního památkového ústavu, územního odborného pracovištěv Ostravě i externích specialistů, došlo v první fázi k ohledání a průzkumu požářiště a po jeho komplexní dokumentaci i k rozebrání a transportu dochovaných dřevěných stavebních prvků do prozatímního úložiště, kde je prováděna jejich digitalizace, vzorkování a výběr pro případnou konzervaci. Následně byly z interiéru kostela odstraněny všechny zbytky požárem zničených nadzemních konstrukcí a celá plocha byla začištěna na úroveň zděných základů (podezdívky stěn kostela, podlahy, oltář).

V druhé fázi proběhl sondážní archeologický výzkum v prostoru věže, hlavní lodi, presbytáře a sakristie doplněný i sondáží v místě krytého ochozu. Během těchto prací byly sledovány četné recentní úpravy původních zděných konstrukcí, podlah a podpodlahových úrovní, ke kterým došlo v 80. letech 20. století. Postupně se podařilo dokumentovat stratigrafickou situaci v interiéru i exteriéru stavby, zejména spodní části původního souvrství a větší počet novověkých hrobových jam. Vzhledem k velikosti výkopů, v několika případech i dobře patrných negativů rakví, lze většinu označit jako dětské pohřby, výjimku představovala rozměrnější hrobová jáma v presbytáři. Jako jediná obsahovala špatně dochované kosterní pozůstatky, podle odhadované výšky pohřbeného (1,75 m) se jednalo o dospělého jedince. Na základě polohy hrobu v těsné blízkosti oltářní menzy předpokládáme, že se mohlo jednat o pohřeb duchovního. Mezi hmotnými nálezy převažují hřeby z rakví, v druhotné pozici se objevilo několik zlomků keramiky datované do období přelomu 12.–13. století.

V třetí fázi došlo v souvislosti se zahájením stavebních prací (plánovaná obnova shořelého kostela) k odstranění všech recentních úprav (podlahy, podezdívky, základy) a ke kompletnímu začištění a dokumentaci původních zděných konstrukcí. Veškeré archeologicky získané poznatky by měly být využity jako jeden z určujících podkladů pro vyhotovení projektové dokumentace nově budované repliky kostela.

Michal Zezula, Marek Kiecoň

Literatura

Bakala, J. 1982: *Osídlení Frýdecka a Jablunkovska v období vrcholného feudalismu*. Frýdek-Místek: Okresní vlastivědné muzeum.

Rosová, R. 2014: *Dřevěné kostely Těšínska a severovýchodní Moravy*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě.

Resumé

Třinec (Kat. Guty, Bez. Frýdek-Místek), Parc. Nr. 5. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

UHERČICE (K. Ú. UHERČICE U ZNOJMA, OKR. ZNOJMO)

Zámek, č. p. 1, NKP zámek Uherčice. Vrcholný středověk, novověk. Tvrz, zámek. Zjišťovací sondy.

V areálu NKP zámek Uherčice provedla společnost Archaia Brno, z. ú., v roce 2017 další zjišťovací sondy, které mají předcházet budoucí rekonstrukci zámku.

Sondáž přímo navazovala na práce z let 2015–2016 (Dejmal a kol. 2016; Dejmal *et al.* 2017, 255–256).

V prostoru před vstupem do zámku (S17) byla zachycena původní úroveň terénu před zřícením branské věže a zídka plotu tvořící čestný vjezd do zámku. Ta sloužila vůči ploše na západ od ní jako taras, což vychází i z dnešní modelace terénu, kdy se zde nacházejí vstupy z úrovně terénu přímo do sklepení pod západní vstupní křídlo. Je patrné, že ještě velká část suti z destrukce branské věže je ponechána na místě.

Stejně tak identifikovala úroveň posledního historického pochozího povrchu sonda v rozáriu (S20). Zde bylo zachyceno původní zajiřování kašny, které sloužilo jako izolace proti úniku vody z kašny. Samotná kašna je oproti původnímu umístění cca o 20 cm „utopena“ vůči terénu. Pro malý rozsah sondáže se nepodařilo znova zachytit pozůstatky osídlení z první poloviny 13. století, které zde doložil předcházející výzkum (Vitula 2016). Sondáž na technickém dvoře (S19) pak nepřinesla příliš informací, charakter zdejších uloženin má podobu navážek, kdy byl patrně vyrovnáván strmý sklon svahu.

Podstatné zjištění bylo učiněno na hlavním nádvoří. Zde se bezprostředně v návaznosti na průjezd do arkádového nádvoří podařilo zachytit velice kvalitní dlažbu. Ta se patrně nachází i v průjezdu pod již historickou betonovou deskou. Tato dlažba byla zachycena jak v sondě S15, tak i S16, byla poškozena při výstavbě kanálku, který byl zachycen v sondě S16. Dlažba se nachází jen cca 20–30 cm pod dnešním terénem. Dlažba patrně navazovala na úseky dlažeb odkryté již v roce 2016 v sondách S01, S04 a S06. Rozdílná konstrukce dlažeb pravděpodobně odrážela různě vytížená místa nádvoří, případně reparační. Datace dlažby spadá, na základě nalezené mince, někdy do druhé poloviny 17. století, přičemž může být starší a jistě byla následně reparaována.

Po vyhodnocení všech provedených sond můžeme bezpečně vyloučit dříve předpokládanou existenci příkopu vymezujícího původní areál tvrze na západní straně. Nově se zdá, že předpokládaný příkop může hypoteticky procházet částečně pod dnešním jižním křídlem hlavního nádvoří a dále v místech sond S05, S15 a S16. Někde okolo sondy S06 by se pak nacházela jeho hrana. Vymezoval by tedy větší plochu, do které mohla náležet i námi v roce 2016 nalezená stavba v sondě S1 (Dejmal *et al.* 2016). Podrobná sondáž přinesla základní představu o vývoji zámeckého areálu a je důležitým podkladem pro jeho zamýšlenou rekonstrukci. Podrobnější poznání lokality je nutno čekat od záchranného výzkumu doprovázejícího rekonstrukci objektu.

Park, parc. č. 67/1. Novověk. Zámecký park. Zjišťovací sondy.

V říjnu roku 2017 také proběhla ověřovací sondáž v parku uherčického zámku. Pozornost byla zaměřena na tzv. Čertovo kolo. Jde o pravidelný kruhový útvar o průměru 13 m a výšce cca 1 m. Na stabilním katastru z roku 1824 je tento útvar zaznačen a navíc se nachází na průsečíku šesti parkových cest. Úkolem výzkumu bylo ověřit charakter terénního útvaru a doložit, či vyvrátit možnou existenci parkového altánu v těchto místech.

Sondy široké 80 cm byly vedeny křížem přes celý útvar. Doložily, že těleso bylo záměrně navrženo pomocí sypaného kamene a při povrchu byla konstrukce zaplášťená hlínou. Po obvodu je zpevněna kamennou sypanou částí. Na plochem temeni útvaru se podařilo místně zachytit zbytky pochozího povrchu, tvořeného hrubším šetřkem, který měl charakter mlatu. Ojedinele se podařilo zachytit i zbytky malty a velice malých zlomků cihel. Ty, spolu s nálezy zlomků okenních tabulek a ojedinelých dlaždic, indikují existenci podezdívky pro patrně dřevěný altán nebo zahradní okrasný chrám. Stavba zanikla po roce 1945, kdy byla nejspíše zcela bezzbytku rozebrána místním obyvatelstvem, stejně jako další konstrukce a mobiliář uherčického zámku.

Stavba, kterou pro značně malou míru dochování nedokážeme rekonstruovat, patrně náležela k vybavení zámeckého parku nejspíše do fáze okolo roku 1800, kdy byl park vybudován v rozsáhlé anglické podobě a ze kdy se zachoval i mohutný zděný altán v poloze na Horkách, který se nachází také na křižovatce čtyř lesních cest. Námi zkoumanou stavbu můžeme nejspíše ztotožnit s altánem, který je zmíněný v roce 1827 při odhadu panství, případně se zmíněným Dianiným chrámem (Eliška 1998, 73). V roce 1801 pak vznikla i nedaleká romantická rozhledna v podobě zřícené hradní věže, což je patrně nejstarší stavba tohoto druhu u nás, i nedávno rekonstruovaný obelisk.

Miroslav Dejmal

Literatura

Dejmal, M. 2017: *A063/2016 Uherčice – zámek – sondy – pokračování, Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, z. ú.

Dejmal, M., Sedláčková, L., Vágner, M. 2017: Uherčice (k. ú. Uherčice u Znojma, okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 58(2), 255–256.

Dejmal, M., Stránská, R., Vitula, P., Vágner, M. 2016: *A063/2016 Uherčice – předstihové sondy. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, z. ú.

Eliška, J. 1998: Renesanční zahrady. In: *Zprávy památkového ústavu v Brně 2 (1998)*. Brno: Památkový ústav v Brně, 69–77.

Vitula, P. a kol. 2016: *Státní zámek Uherčice. Záchranné a zjišťovací archeologické výzkumy v letech 2005–2015*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.

Resumé

Uherčice (Kat. Uherčice u Znojma, Bez. Znojmo), Schloß Nr. 1. Mittelalter, Neuzeit. Schloß. Rettungsgrabung.

Obr. 80. Uherčice, lokalizace sond v rámci areálu zámku. Sondy 15–20 byly realizovány v roce 2017.

Abb. 80. Uherčice. Lage der Grabungsschnitte im Schloßareal. Grabungsschnitte 15–20 wurden im Jahre 2017 realisiert.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Mariánské náměstí. Raný a vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí ZUŠ v Uherském Hradišti (č. p. 125) proběhly demoliční práce ve sklepních prostorech její stávající budovy. Po odstranění

betonových podlah byly zachyceny archeologické situace, které si vyžádaly realizaci záchranného archeologického výzkumu. Z hlediska topografie středověkého města se zkoumaná parcela nachází na SV nároží Mariánského náměstí. Archeologický výzkum zde probíhal od října do prosince 2017 a z hlediska vývoje osídlení v intravilánu města přinesl mnohá zajímavá zjištění. Prvotním cílem výzkumu bylo zdokumentování dochovaných novověkých a středověkých situací na předmětné parcele, nicméně po začistění terénu se ukázalo, že dochovaná souvrství jsou mnohem starší. Nejmladší vrstvy, které bylo možné prozkoumat, lze datovat do 2. poloviny 13. století (případně přelomu 13.–14. století), tedy do období po založení města Uherské Hradiště. Pod nimi se potom nacházely archeologické situace z období Velké Moravy.

Sklepní prostory ZUŠ byly před zahájením výzkumu rozčleněny do několika částí označených jako M1–M6. Jednalo se v podstatě o pomocné očíslování jednotlivých místností, které umožnilo blíže lokalizovat archeologické nálezy a dokumentované terénní situace. Z výše zmíněných prostor proběhl výzkum v místnostech M3, M4 a M6. Místnosti 1 a 2 byly ponechány jako zázemí archeologického výzkumu, jelikož zde nebylo v plánu odstranění původních podlah. Místnost M5 pak sloužila jako manipulační prostor pro výsypku. V případě místnosti M4 došlo ještě k jejímu rozdělení na M4a a M4b, jelikož jejím středem procházel kontrolní profil, na kterém původně stála zděná příčka, která místnost taktéž rozdělovala na dvě poloviny. Při exkavaci archeologických situací bylo postupováno po přirozených kontextech. V souvislosti s ochranou statiky budovy byly ponechávány kontrolní bloky mezi sondami a také v blízkosti nosných zdí. Celoplošný výzkum proběhl pouze v místnosti M4, kde byl prostor zkoumán v celé ploše, vyjma zachyceného starého říčního koryta, které bylo pro svou značnou hloubku pod základ stavby zkoumáno jen formou 3 sond. Z většiny zdokumentovaných kontextů byly odebrány vzorky na plavení za účelem získání paleobotanického materiálu. V průběhu výzkumu byly odebrány také vzorky na mikromorfologii uloženin, radiokarbonové a OSL datování. Dochované dřevěné trámy byly rovněž odebrány a podrobeny odběru pro dendrochronologické datování.

Archeologický výzkum ve sklepních ZUŠ potvrdil předpoklad počátku osídlení původního ostrova sv. Jiří již v poslední třetině 8. století. Na základě zdokumentovaných stratigrafických situací a získaných nálezů zde můžeme vyčlenit dvě fáze osídlení (konec 8. – 1. pol. 9. století a 2. pol. 9. století) oddělené od sebe záplavovými sedimenty. Terén zde v 9. století vypadal zcela jinak než dnes. Na počátku lidských aktivit se na ploše výzkumu nacházela hrana menšího vodního toku, kterým byl původně protkán

pravděpodobně celý ostrov sv. Jiří. Výzkumem se podařilo zachytit břeh této vodoteče v délce cca 15 m. Břeh byl na několika místech zpevněn drobnými kůly. V průběhu 9. století dochází k postupnému zanesení ramene vodního toku a osídlení zabírá další plochu. Vyjma situací dokládajících nám podobu terénu v 9. století se podařilo odhalit i další archeologické situace v podobě několika otevřených ohnišť, pecí či topenišť a soustav kulových jamek, které mohou představovat pozůstatky po lehčích dřevěných konstrukcích.

Z prozkoumaných vrstev pochází pestré spektrum archeologických nálezů. Většinu z nich představují fragmenty keramiky a zvířecích kostí reprezentující kuchyňský odpad. Z dalších nálezů stojí za zmínku kostěné brusle, šídla a jehly, hliněné a kamenné přesleny, fragmenty malty a široké spektrum kovových artefaktů. Mezi nejdůležitější patří potom část plátování zdobené železnými ostruhy a drobné předměty z drahých kovů. K nim patří například náramek ze silného zlatého drátu, zlomky drobných pozlacených kování a měděných plíšků či stříbrný trn z opaskové přezky. Jednoznačně nejvýznamnějším nálezem je pak falzum arabské mince z druhé poloviny 8. století, která má měděné jádro a její povrch byl pouze potažen zlatou fólií (obr. 81). Zmíněné předměty z drahých kovů a doklady zděných staveb zde poukazují na přítomnost velkomoravské nobility a otevírají tak řadu důležitých otázek týkajících se vývoje slovanského osídlení v rámci Uherskohradišsko-Staroměstské sídlištní aglomerace.

Pozůstatky středověkých aktivit na městské parcele pod domem č. p. 125 byly z velké části zničeny novověkou zástavbou. Při archeologickém výzkumu se podařilo prozkoumat pouze vrstvu z období lokačního horizontu, která se v Uherském Hradišti vyznačuje velkým množstvím nálezů fragmentů dřev a dřevěných nástrojů souvisejících se stavební činností v nově lokovaném městě. V místnosti M3 se podařilo zdokumentovat také modrošedou jílovitou vrstvu vytvořenou záplavami, které zalily město zřejmě někdy na přelomu 13./14. století. Mezi nejzajímavější nálezy patří předměty či situace z organických materiálů. Zmínit lze relikt dřevěných plůtků vyplétaných proutím, které se podařilo zachytit v zadní části zkoumané parcely. Dále byly vyzvednuty také fragmenty dřevěných dýhových misek či artefakty zhotovené z kůže, bohatě zdobená kostěná rukojeť, fragment skleněné číše s nálepy a zlomky pro toto období charakteristické kuchyňské a stolní keramiky.

K nejmladším zachyceným situacím náleží pozůstatky kamenných základů barokního domu, který se v mírně odlišném půdorysu rozprostíral na místě současné neoklasicistní stavby.

Jaroslav Bartík, Tomáš Chrastek

Resumé

Uherské Hradiště (Uherské Hradiště District), Mariánské náměstí (Square). Early and High Medieval Ages. Rescue excavation.

Obr. 81. Uherské Hradiště, Mariánské náměstí. Falzum arabské mince (φ 19 mm).

Fig. 81. Uherské Hradiště, Mariánské náměstí (Square). Falsum of the Arabic coin (φ 19mm).

VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ (K. Ú. KRÁSNO NAD BEČVOU, OKR. VSETÍN)

Ulice Masarykova, Rožnovská, Nádražní. Novověk. Město. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Přestavba kruhového objezdu u zámku Kinských ve Valašském Meziříčí nenaplnila očekávání v podobě odkrytí původního náměstí městečka Krásna nad Bečvou, které je dnes součástí Valašského Meziříčí.

Starší stavební úpravy výrazně poničily archeologické souvrství, takže se pozitivní situace dochovaly jenom v několika izolovaných skupinách. Podařilo odhalit několik ploch původního štětového dláždění náměstí a relikt čtyř novověkých domů. Nejčastěji šlo o osamocené fragmenty základů nebo zdí malých rozměrů bez průvodních nálezů movitého charakteru. V náznacích byly také odkryty dva klenuté sklepy.

Z movitých nálezů byl nejzajímavější deponát novověké keramiky datovaný do poloviny 19. století.

Samuel Španihel, Tereza Kašparová

Resumé

Valašské Meziříčí (Kat. Krásno nad Bečvou, Bez. Vsetín), Masarykova Straže, Nádražní Straže. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VELKÁ BÍTEŠ (OKR. ŽDÁR NAD SÁZAVOU)

Nádvoří za radnicí Velká Bíteš. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum vyvolala revitalizace prostoru nádvoří radnice Velká Bíteš a komunikace spojující toto nádvoří s ulicí Hrnčářskou. Terénní část výzkumu probíhala od dubna do června 2017 a prováděla ho společnost Archaia Brno, z. ú. Město samotné má počátky někdy v první půli 13. století. Historické jádro s téměř nezměněnou parcelací od svého vzniku (Doležel 2000, 177) je položeno na mírném severojižním svahu, který se sklání k řídce Bítýšce.

Zkoumaný prostor se nacházel v historickém jádru města Velká Bíteš ve dvorním traktu domů č. p. 87 a 88 při severní straně Masarykova náměstí (obr. 82). V budově č. p. 87 se od druhé poloviny 15. století nacházela radnice, která prošla roku 1886 značnou přestavbou v novoklasicistním stylu. Vedlejší dům č. p. 88 představuje tzv. Stará pošta. Poštovní úřad zde sídlil od jeho zřízení roku 1788 do první poloviny 20. století. Mezi těmito domy se nachází menší ulička, která se dle J. Tiraye nazývala „v Krámích“ (Tiray 2007, 14).

Stavební aktivity obnovy nádvoří se omezovaly na plošnou skrývku maximálně dosahující hloubky 0,5 m, hloubení základů pro opěrnou zídku rozdělující terénní nerovnost mezi východní a západní částí dvora a obnovení či přeložení tří inženýrských sítí. U liniových výkopů bylo přistoupeno k dokumentaci archeologických situací na řezu. Při plošné skrývce byla mechanizací odtěžena recentní skladba původního dláždění. Základová spára stavby výrazněji nezasahovala do podloží a mnohdy kopírovala stav dochovaných archeologických a geologických situací. Výzkum tudíž ve většině případů zahrnoval pouze začistění skrytých situací a jejich následnou dokumentaci v půdorysu (obr. 83).

Výzkumem byly dokumentovány lidské aktivity od počátku vzniku osídlení v první polovině 13. století do současnosti. Zachyceny byly především jednotlivé objekty zahlubující se do podloží, které bylo tvořeno okrovou písčitou hlínou. Na podobných lokalitách běžně se vyskytující nárůst terénu v podobě odpadních a dorovnávacích vrstev zde téměř absentoval. Zapříčiněno to může být buď reliéfem terénu, který se směrem na sever do hloubi parcely mírně zdvihal, nebo již dřívějším odtěžením takovýchto uloženin a svrchní části podloží, a to nejpozději v druhé polovině 19. století, v době výstavby novorenesanční radnice.

Nejstarší objekty představovaly jámy nepravidelného tvaru neznámé funkce (snad k získávání zeminy) dosahující místy až 40 cm hloubky a obsahující tuhou keramiku zdobenou rádélkem. Z období vrcholného

středověku pak byly zachyceny ještě objekty sloužící ke skladovacím účelům (zásobní jáma (?), loch/sklípek) a pyrotechnická zařízení (pozůstatek až 5 pecí).

V průběhu novověku dochází postupně k zastavění východní části zkoumané lokality. Jednalo se o hospodářská stavení náležející k budově staré pošty. Zachyceny byly nejen v nedávné době zbořeně zděné konstrukce stájí, ale i pozůstatky po dřevohliněné stavbě, která jim předcházela. Z období 16.–19. století bylo dále dokumentováno několik vápenných jam a jámek (?).

Pavel Staněk

Literatura

Doležel, J. 1997: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou). *Přehled výzkumů 1993–1994*, 260–262.

Doležel, J. 2000: K městskému zřízení na středověkém Brněnsku do roku 1411. In: M. Ježek, J. Klápště (eds.): *Brno a jeho region. Mediaevalia archeologica* 2, 159–277.

Tiray, J. 2007: *Dějiny města Velké Býteše*. 2. vydání. Vlastivěda Velkobítešska 6. Velká Bíteš: Město Velká Bíteš. Reprint původně dvoudílného vydání.

Obr. 82. Velká Bíteš. Plocha výzkumu.
Abb. 82. Velká Bíteš. Grabungsfläche

Obr. 83. Velká Bíteš. Pohled na jižní část prostoru dvora za budovou Staré pošty.

Abb. 83. Velká Bíteš. Blick auf den Südteil des Innenhofs hinter dem Gebäude der sog. Alten Post.

Resumé

Velká Bíteš (Bez. Žďár nad Sázavou), Innenhof hinter dem Rathaus. Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Rettungsgrabung belegte das Hinterland der Stadthäuser vom 13. Jahrhundert bis zur Gegenwart. Es ging vor allem um eingetiefte Objekte, z. B. eine Vorratsgrube (?) oder mindestens fünf Öfen. Aus der Neuzeit wurden z. B. die Kalkgruben, die Abfallgruben (?) oder die Ställe der sog. Alten Post dokumentiert.

VYŠKOV (OKR. VYŠKOV)

Masarykovo náměstí. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: Y: 568833.44, X: 1154603.16.

V průběhu záchranného archeologického výzkumu při opravě kanalizační a vodovodní přípojky ke Gany-medově kašně bylo odkryto souvrství tvořené na povrchu novodobou kamennou dlažbou, pod ní byl pískový podsyp, dále asi 30 cm světle žluté novodobé vyrovnávací vrstvy, pod touto vrstvou byla téměř kompaktní kulturní vrstva, která obsahovala keramiku datovanou do 17. století, kromě keramiky jsme našli i množství zvířecích kostí.

Blanka Mikulková

Resumé

Vyškov (Bez. Vyškov), Masarykovo náměstí (Platz). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZAŠOVÁ (OKR. VSETÍN)

Intravilán, dům č. p. 45. Novověk. Klášter. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

V rámci připravované rekonstrukce bývalého kláštera sv. Josefa v Zašové (1725–1783) proběhla druhá etapa předstihového archeologického výzkumu, který se soustředil na rajský dvůr. Tento rok jsme se zaměřili na dokopání sondy S3 v blízkosti studny.

Dnešní betonová skruž s pumpou překrývala těleso studny, které bylo v minulosti esteticky upraveno, jak se patří na nejdůležitější objekt rajského dvora. Kolem studny byl zděný pedestal šesti nebo osmiúhelníkového tvaru s pískovcovými deskami. Vedle studny byla taktéž zachycena destrukce pravděpodobně malých božích muk sloupkovitého charakteru.

V sondě byly doloženy dvě fáze dláždění dvora, u kterých byly kameny kladeny vertikálně. Pod nejspodnější vertikálně kladenou dlažbou byla vyrovnávací vrstva, která byla tvořena převážně přemístěným podloží smíchaným s hlínou. Pod touto vrstvou bylo již podloží.

Movité nálezy představuje několik fragmentů glazované keramiky, zvířecí kosti, sklo a zlomky různých stavebních materiálů, zejména střešních tašek.

Výzkum potvrdil zjištění z minulého roku, že stavba, minimálně rajského dvora kláštera, započala na „zele-
né louce“, a starší objekty se tedy v prostoru dnešního návrší s největší pravděpodobností nenacházely. Taktéž poukázal na poměrně rušnou stavební aktivitu v relativně krátkém období existence stavebního komplexu, během kterého plnil svoji původní klášterní funkci.

Samuel Španihel, Tereza Kašparová

Resumé

Zašová (Bez. Vsetín), Hs.-Nr. 45. Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

ZLÍN (K. Ú. MALENOVICE U ZLÍNA, OKR. ZLÍN)

Ulice J. Staši, Třída Svobody. Novověk. Sídliště, vesnice. Záchranný výzkum.

Při výzkumu, probíhající při stavbě bytového domu v centru Malenovic, bylo prozkoumáno několik situací, souvisejících s původní novověkou zástavbou. Byl zde zjištěn objekt, který reprezentuje patrně vstup do podzemní chodby, tzv. „lochu“. Další prozkou-

manou situaci pak byl suterén novověkého domu ze 17. až 18. století, dále zděný suterén novověkého domu, jehož zásyp obsahoval recentní materiál (20. století), a novověká zásobní jáma, která kromě zlomků keramických nádob (18. století) poskytla i poměrně bohatý (a skladbou zajímavý) soubor zvířecích kostí. Zachycena zde byla i část neolitického sídliště (viz oddíl Neolit). Většina situací, nacházejících se v ploše stavby, však byla odtěžena nehlášenou stavební aktivitou, což se odráží i na stavu výzkumu, kdy byly prozkoumány pouze báze nejhlubších objektů (suterény, vstup do lochu).

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Zlín (Kat. Malenovice u Zlína, Bez. Zlín), Ulice J. Staši (Straße), Třída Svobody (Straße). Neuzeit. Siedlung – Dorf. Rettungsgrabung.

ZUBŘÍ (OKR. VSETÍN)

„Hodorf“, „Vyšová“. Vrcholný středověk. Zaniklá osada. Povrchový průzkum.

Traf Hodorf se nachází na zalesněném jižním svahu Veřovických vrchů, asi 5 km severně od centra obce Zubří. Její název připomíná existenci zaniklé středověké osady, která je v těchto místech několikrát zmiňována v písemných pramenech. Vzhledem k odlehlosti místa a soustavnému zalesnění zde dosud nebyl prováděn archeologický výzkum, který by jednoznačně potvrdil přítomnost osady a její přesnou polohu. Díky příznivé náhodě se zde však podařilo provést povrchové průzkumy a získat několik fragmentů středověké keramiky, která koresponduje s písemnými záznamy a do značné míry indikuje přítomnost středověkého osídlení.

Dnešní název Hodorf se vztahuje k horskému průsmyku západně od vrchu Krátká (767 m n. m.) na hřebeni Veřovických vrchů. Toto místo je nejen přirozenou křižovatkou horských stezek (dnes především turistických cest), ale nachází se zde i několik vodních zdrojů. Především zde pramení Hodorfský potok, který stéká k jihu a dále protéká Zubřím. Zatímco terén severně od hřebene klesá příkře dolů a je pro osídlení zcela nevhodný, jižní strana je o poznání mírnější a od severu částečně chráněná vrcholky hřebene. Samotný průsmyk tvoří nevelkou, poměrně rovnou plochu mezi oběma svahy. Spolu s dostatkem vody z potoka zde tak vzniká relativně vhodné místo k osídlení.

Díky lesním pracím na jižním svahu hřebene byla v korytu potoka a jeho okolí na několika místech stržena část porostu i se svrchní vrstvou zeminy, a tak zde bylo možné provést povrchový průzkum. Jak se ukázalo, svrchní vrstva zeminy je v tomto prostoru

poměrně tenká (většinou 20–40 cm) a hned pod ní se nachází skalní podloží. Koryto potoka však zůstává prozatím bez nálezů.

První dva nálezy středověké keramiky pocházejí z prostoru asi 100 m jižně od průsmyku, přibližně z místa, kde pramení potok a kde se dnes nachází spleť několika lesních cest (GPS: 49.5160753N, 18.0964603E). Prvním je drobný, zřejmě redukčně pálený fragment výdutě o rozměrech 3,5 × 2,5 cm světle šedé barvy. V těstě je patrná přítomnost písčitého oštriva a na povrchu je možné vidět pozůstatky výzdoby – dvě paralelní vodorovné rýhy. Druhým je nepatrný střep o rozměrech asi 1,5 × 1 cm cihlově červené barvy, jehož vnitřní strana je upravena žlutohnědou glazurou.

Třetí, prozatím asi nejdůležitější, je nález části okraje nádoby, pocházející z vývratu smrku v prostoru průsmyku, asi 30 m severozápadně od dnešní křižovatky (GPS: 49.5171203N, 18.0965822E). Nalezený okraj se dochoval jen jako malý úlomek o rozměrech přibližně 3,5 × 2,5 cm. Barva keramického těsta je na lomu černá, zatímco povrch je cihlově červený bez další úpravy a jedná se tedy nejspíš o keramiku pálenou redukčním výpalem s oxidačním přezahem. Na lomu jsou též zřetelná drobná zrníčka oštriva (písku).

Nalezené střepy svým charakterem odpovídají vrcholně středověké keramice v této oblasti, tj. např. souborům z hradů Starý Jičín (12 km SZ), Šošťán (9 km SV), ale také nálezům z nedalekého rožnovského hradu (7 km J). Obě místa nálezů pak od sebe leží asi 120 m vzdušnou čarou a napovídají alespoň část rozsahu dřívějšího osídlení v daném prostoru.

Zaniklá vesnice Hodorf nebo Hochdorf je uváděna v písemných pramenech na počátku 16. století jako pustá a nacházet by se měla na trati „Hodorf“ severně od Zubří (Hosák 2004, 678, 680). Tato vesnice snad souvisí s vesnicemi Vyšová a Nová Vyšová, které jsou v písemných pramenech uváděny k roku 1348 (Nekuda a kol. 2002, 140). Z výše uvedených záznamů lze předpokládat existenci osídlení Hodorfu někdy ve 14. a 15. století. Tomu odpovídá i charakter nálezů, které by tak mohly být jedním z prvních archeologických důkazů, potvrzujících existenci zaniklé osady.

Jan Anlauf, Šárka Anlaufová

Literatura

Hosák, L. 2004: *Historický místopis země Moravsko-slezské*. Praha: Academia.

Nekuda, V. a kol. 2002: *Okres Vsetín. Rožnovsko – Valašskomeziříčsko – Vsetínsko*. Valašské Meziříčí: Hvězdárna.

Resumé

Zubří (Vsetín District), “Hochdorf”, “Vyšová”. Surface survey in 2017. Finding of medieval ceramics (fragments). It seems they come from extinct medieval settlement known from written records.

Obr. 84. Zubří. Zlomek okraje nádoby.
Fig. 84. Zubří. A pottery fragment.

ŽERANOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán, parc. č. 1, 669, 3/4. Novověk. Zámek.
Záchranný výzkum.

Lokalizace nálezu: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-15,
v okolí bodu 27/309 mm od Z/J s. č.

V průběhu záchranného archeologického výzkumu bylo dokumentováno výkopem obnažené zdivo zámku. Z hlediska jeho složení se jednalo hlavně o zdivo smíšené, přičemž v jednotlivých úsecích se měnil poměr zastoupených komponent (cihla, kámen). Ke stavbě byl použit převážně menší lomový kámen. Ojedinelé kusy větších opracovaných kamenů patrně souvisí se starší stavební fází, po jejímž zániku byly sekundárně použity při mladší přestavbě. Přítomnost zbytků omítek na obnažené části zdiva napovídá o jiné úrovni původního terénu. Bohatému stavebnímu vývoji napovídají předzáklady a výběžky zdív, které byly sledovány v různých částech obvodu zámku. Bližší interpretace těchto stavebních prvků bude možná až po průzkumu zdív po odstranění omítek. Ve výkopech pro kanalizaci byly sledovány novověké navážky. Ty se ve východní části skládaly ze zlomků stavební sutě (zlomky cihel, vrstva břidlicové krytiny, zlomky kamenů a omítek) výrazně promísených zemínou. V nejhlubším výkopu v J části stavby do-

sahovaly novověké hlinité navážky hloubky až 3 m. JZ část kanalizace procházela vrstvou stavební sutě (zlomky cihel, kamenů, omítky), které patrně souvisí s destrukcí JZ části zámku. Výkopy na nádvoří doložily přítomnost stavební sutě s vysokým podílem rozměrných pískovcových kamenů. V jižní části lokality byla výkopem pro kanalizaci narušena původní stoka. Jednalo se o cihlami vyzděnou stoku ležící na maltovém lůžku. V její jižní části byl překlad tvořen pískovcovým blokem, zatímco její severní část měla překlad tvořený dřevěnou deskou. Tato stoka byla dle zjištěné situace zahloubena do vrstvy sutí. Výzkumem nebyly zachyceny žádné prvky, které by se daly jednoznačně spojit se středověkým vývojem lokality. Pro další vyhodnocení zjištěných situací je nutné tyto poznatky srovnat s výsledky stavebně-historického průzkumu.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Žeranovice (Bez. Kroměříž), gebauter Teil der Gemeinde, Parz. Nr. 2, 3. Neuzeit. Schloß. Rettungsgrabung.

ŽERANOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Nad Svodnicí“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalitu vymezují souřadnice GPS

1 : 49.2973767N, 17.6115700E, 2 49.2967750N,
17.6129917E, 3 : 49.2969500N, 17.6131847E,
4 : 49.2974678N, 17.6119511E.

Během záchranných archeologických prací na stavbě silnice R4901 Hulín – Fryšták byly na hranici katastrů Horního Lapače a Žeranovic objeveny relikty osady datované do období středověku. Archeologické práce zde probíhaly v červenci a srpnu roku 2017.

Lokalita se nachází na mírném svahu kopce orientovaného ve směru V–Z na levém břehu bezejmenného potoka, který se v těchto místech vlévá do potoka Žeranovka. V malém údolíčku, v místech kde se oba potoky spojují, se na povrchu objevují prameny spodní vody a terén je mírně bažinatého rázu.

Plocha výzkumu o délce 150 m a šířce cca 115 m byla skryta těžkou technikou a to tak, že hlína byla shrnuta na jednu hromadu podél prostřední, delší, osy výzkumu. Archeologické objekty byly objeveny na severní straně výzkumu, na svahu kopce, nad vodotečí. Celkem zde bylo prozkoumáno 23 archeologických objektů, mezi nimi také relikty čtyř polozemnic.

Dvě polozemnice se dochovaly jen jako stopy nepatrně zahloubených spodních částí objektů bez zřetelného rozměru a tvaru. Další dvě polozemnice byly dochovány v lepším stavu, s patrnými výkopy a stopami vnitřních konstrukcí. První z objektů měl rozměry 3,50 m × 1,50 m a hloubku 0,56 m počítanou od úrovně podloží. Druhá z polozemnic měla rozměry 3,30 m × 2,30 m a dochovanou hloubku 0,30 m. Ostatní prozkoumané objekty představují především několik rozptýlených sloupových jamek, menší sídlištní objekty a jeden hliník objevený u úpatí svahu v záplavovém údolí potoka.

Také u úpatí kopce, v prostoru na břehu potoka, se podařilo zachytit vrstvu štětu. Kamenná vrstva z malých a středních valounků měla nepravidelný tvar a rozměry cca 7,00 m × 4,00 m. Vrstva byla objevena pod vrstvou hlíny zřejmě splavené ze svahu kopce. Mezi kameny bylo objeveno množství keramických zlomků, zlomky mazanice a fragmenty železných předmětů.

Většinu keramických zlomků získaných během výzkumu lze datovat do 14.–15. století. Některé keramické soubory by mohly spadat do staršího období, a to do 12.–13. století.

Arkadiusz Tajer

Resumé

Žeranovice (Bez. Kroměříž), „Nad svodnicí“. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

ŽERANOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„U dálnice“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalitu vymezují souřadnice GPS

1 : 49.2992017N, 17.6081556E, 2 : 49.2990056N,
17.6079519E, 3 : 49.2978583N, 17.6110953E,
4 : 49.2976344N, 17.6109775E.

Předstihovým archeologickým výzkumem byly na stavbě silnice R4901 Hulín – Fryšták, na katastru obce Žeranovice, v trati U dálnice, objeveny archeologické situace.

Lokalita U dálnice je situována na mírném svahu východním směrem exponovaného kopce, na pravém břehu potoka Žeranovka. Výzkumem bylo prozkoumáno celkem 10 archeologických objektů, z toho 7 pravěkého stáří a 3 objekty stáří středověkého. Pravěký materiál lze datovat do období popelnicových polí. Keramické střepy z období středověku byly vyvednuty z objektů číslo 3, 8 a 10. Tyto objekty se nacházely na svahu kopce, nad hranou tvořenou nánosy

potoka. Objekt č. 10 byl objeven v jedné ze sond, pod splachovou vrstvou. Z objektů 3 a 10 pochází keramika datovaná do 13.–14. století. Objekt č. 8 představuje sondami zkoumaný relikv cesty. V objektu byly rozlišeny dva stratigrafické horizonty, z nichž pochází keramika datovaná do období středověku, jakož i střepy mladšího původu.

Keramický materiál převážně středověkého stáří byl objeven i ve splachových vrstvách nad údolím potoka. Vrstvy byly zkoumány pomocí sítě kontrolních sond. Mezi keramickými zlomky získanými ze sond se nacházely hlavně zlomky nádob ze 13.–14. století a menší soubor keramických zlomků, které lze datovat do závěru 12. století.

Arkadiusz Tajer

Resumé

Žeranovice (Bez. Kroměříž), „U dálnice“. Mittelalter. Siedlung. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

RADKA KNÁPEK, ONDREJ ŠEDO

MANIPULACE S TĚLY JELENŮ V DOBĚ ŘÍMSKÉ A MOŽNOSTI INTERPRETACE NÁLEZU ZE STUDNY ZKOUMANÉ PŘI VÝZKUMU V TRATI MUŠOV-NEURISSEN

MAREK VLACH

DEMOGRAPHY MODELLING AND SIMULATION OF THE BARBARIAN POPULATIONS OF THE “MARCOMANNIC” SETTLEMENT STRUCTURES OF THE MIDDLE DANUBE REGION

MARIAN MAZUCH, MAREK HLADÍK, LUMÍR POLÁČEK

ÚPRAVY HROBOVÝCH JAM, KONSTRUKCE V HROBECH A FENOMÉN TZV. HROBEK V MIKULČICÍCH

KAREL FALTÝNEK, JAKUB NOVÁK, PAVEL ŠLÉZAR

RANĚ STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ V MORAVIČANECH NA SOUTOKU

MIRIAM NÝVLTOVÁ FIŠÁKOVÁ

MASNÁ SLOŽKA POTRAVNÍ SUBSISTENCE HRADU PŘEROV NA PŘÍKLADU VÝZKUMU Č. P. 19, 20 (10./11. – 12. STOLETÍ)

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU 2017

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

